

För kejsaren och fosterlandet

Finska gardet och nationellt tänkande

i storfurstendömet press 1850–1880

Ina Suominen

Avhandling pro gradu i historia

Humanistiska fakulteten

Helsingfors universitet

Handledare: Björn Forsén &
Henrik Meinander

11.5.2020

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistiska fakulteten		
Tekijä – Författare – Author Ina Cecilia Suominen		
Työn nimi – Arbetets titel – Title För kejsaren och fosterlandet. Finska gardet och nationellt tänkande i storfurstendömet press 1850–1880		
Oppiaine – Läroämne – Subject Historia		
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu	Aika – Datum – Month and year 11.5.2020	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 80
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Nationalistiska idéer började sprida sig i Europa under 1800-talets lopp och dessa tankar nådde även Finland där man vid medlet av seklet allt mer aktivt började skapa en nationell identitet. I Europa var nationalismen starkt kopplad till det militära och i Finland fick den nationella armén sitt motstycke i Livgardets 3:e finska skarpskyttebataljon, vanligen kallad Finska gardet, en finsk truppenhet i den ryska armén. Gardet hade grundats 1817 och var från och med 1829 en del av kejsarens livgarde. Gardet hade en synlig roll i storfurstendömet huvudstad och deltog även i två krig i utlandet, Krimkriget (1853–1856) och rysk-turkiska kriget (1877–1878). Både under fredstid och krigstid bevakades gardets uppträdande i den finska pressen.</p> <p>I denna pro gradu avhandling granskas hur sex finska dagstidningar använde sig av nationalistisk retorik i rapporteringen om Finska gardet under åren 1850 till 1880. De studerade tidningarna är <i>Finlands Allmänna Tidning</i>, <i>Helsingfors Dagblad</i>, <i>Helsingfors Tidningar</i>, <i>Papperslyktan</i>, <i>Suometar</i> och <i>Uusi Suometar</i>. I avhandlingen granskas hur dessa tidningar beskrev Finska gardet som en nationell symbol, hur de framhävde gardisternas finskhet och hur de beskrev relationen mellan gardet och de ryska kejsarna. Det teoretiska ramverket för avhandlingen bygger på teorier om nationalism. Pressens sätt att beskriva gardet granskas genom teorier om konstruerandet av en nationell identitet, nationalkaraktäriseringar, en föreställd gemenskap, nationell historieskrivning och nationella mytbildningar.</p> <p>I avhandlingen framförs att samtliga tidningar influerades av nationalistiska idéer. I pressen inbjöds läsarna till att känna samhörighet med Finska gardet på grund av deras gemensamma nationalitet och använde sig av retorik som underströk att gardets framgång återspeglade sig på hela det finska folket. Pressen framhöll ofta gardisternas finskhet, genom att beskriva dem som en del av det historiska finska folket samt genom att använda sig av olika finska nationalkaraktäriseringar. Sättet som gardet beskrevs på kan ofta liknas till Topelius och Runebergs historiska skildringar av finska krigare. Gardets förhållande till Ryssland problematiserades egentligen inte i pressen men i de ställvis förekommande jämförelserna till sina ryska motparter betonades ofta gardets briljans framom de ryska enheterna. Däremot framhävde pressen kontinuerligt Finska gardets koppling till kejsaren och gav ett intryck av att kejsarfamiljen hade ett förnämligt förhållningssätt till gardet.</p> <p>Pressen hade ett enhetligt sätt att skriva om gardet, med undantaget av <i>Papperslyktan</i> som på grund av sin kortlivhet nämnde gardet endast ett fåtal gånger. De finskspråkiga tidningarna skiljde sig från sina svenskspråkiga motparter genom att skriva om sociala frågor gällande gardets manskap och framhävde tidvis att gardets kommandospråk borde ha varit finska. Över de tre decennierna som avhandlingen behandlar sker inga stora förändringar i hur gardet beskrivs, förutom att beskrivningarna får en starkare nationalistisk prägel mot slutet av 1800-talet. Ställvis kan man även finna spår av det mer separatistiska tänkandet som började vinna mark i Finland mot slutet av den studerade tidsperioden. Pressens enhetliga sätt att beskriva gardet kan förklaras med att gardet allmänt accepterades som en nationell symbol och orsakade därav ingen större polemik i pressen.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Finska gardet, skarpskyttebataljon, nationellt tänkande, nationalism, presshistoria, autonoma tiden		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Campusbiblioteket i centrum		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

Innehåll

1. Inledning	1
1.1. Syfte och frågeställningar	2
1.2. Källor och metod	3
1.3. Tidigare forskning	8
1.4. Teori	9
2. Bakgrund	14
2.1. Livgardets 3:e finska skarpskyttebataljon	14
2.2. Finsk forntid, samtid och framtid	15
2.3. Censurmyndigheter och dagstidningar	19
3. Våra soldater för fosterlandet Finland	25
3.1. Våra krigande finska bröder	25
3.2. Militärmusiker och fosterländska toner	31
4. Från hackapeliter till finska gardister	37
4.1. Den uråldriga finska krigaren	37
4.2. Den plikttrogna och modiga finnen	44
5. För kejsaren	50
5.1. Imperiets bästa skarpskyttar	50
5.2. Den hulda kejsaren	58
6. Avslutning	65
Källor	70
Litteratur	71
Bilaga	79

1. Inledning

Under 1800-talets lopp spred sig nationalismen runt om i världen och de nationalistiska tankarna nådde även storfurstendömet Finland. Efter att Finland hade blivit upphöjt ”till nationernas antal” av Alexander I började de finska undersåtarna allt mer uppfatta Finland som en egen enhet och började allt mer aktivt skapa sin egen nationella identitet. Den autonoma tiden kom att bli en guldålder för den finska kulturen som manifesterade de finska undersåtarna jakt efter nationens rötter och särdrag. Den nyskapade nationella identiteten gestaltade sig i bland annat litteraturen, folkloristiken, konsten, och musiken. En av utmaningarna i identitetssökande var dock hur detta skulle göras i relation till moderlandet Ryssland. Frågan förblev hur den nationella identiteten kunde formas utan att den skulle upplevas som hotfull eller illojal mot regenten. Det nationella tänkandet i Finland påverkades därför i hög grad av förhållandet till Ryssland. På ryskt håll understödde regimen det finska nationskapandet för att det försvagade de nya undersåtarnas kulturella och mentala band till Sverige och försäkrade deras lojalitet till kejsaren. Den gemenskap som hade funnits i den glest bebodda östra rikshalvan under svenska tiden hade sedan länge varit en lojalitet till den gemensamma kungen som höll ihop folket oavsett språk, religion eller sociala klass. Följaktligen var det förståeligt att det nationalistiska tänkandet i det nyskapade storfurstendömet byggde på en stark lojalitet mot den ryska kejsaren.¹

Förhållningsättet till Finska gardet, en finsk truppenhet i den kejserliga ryska armén, följde samma mönster. Finska gardet var en nationell symbol samtidigt som den uppvisade lojalitet mot kejsaren. Torsten Ekman har betonat att gardet hade en stor betydelse för den framväxande finska nationalandan och landets utveckling mot en självständig stat. Finska gardet upphöjdes till kejsarens livgarde och hade i regel väldigt goda relationer till de ryska kejsarna. Detta gav även ett intryck av att Finland som en egen nation hade en egen armé och en egen monark som statsöverhuvud. Gardet var stationerat i sin egen ståtliga kasern i Helsingfors och syntes i huvudstadens gatubild. Då gardet drog ut i krig skickades de iväg med stora fosterländska fester och uppmuntrades att strida för Finlands ära. I hemlandet följde folket soldaternas framfart med stort intresse. Fram till sekelskiftet hade de ryska kejsarna ett stort intresse för sin finska bataljon och när de besökte storfurstendömet var de vanligtvis klädda i Finska gardets uniform.²

I 1800-talets Finland var tidningarna det enda offentliga massmediet, och de hade en viktig roll i spridandet av nationalistiska tankar.³ En stor del av de finska tidningarna hade ursprungligen skapats

¹ Klinge 1990, 92–94.

² Ekman 2006, 13.

³ Knif 1980, 67.

med syftet att civilisera folket och under 1800-talet präglades pressen av ett fokus på nationens identitetspolitik. Speciellt mot slutet av 1800-talet hade pressen ökade påverkningsmöjligheter då tidningarnas antal, upplagor och läsarmängder växte. Tidningarna lästes ofta ingående och både i städer samt på landsbygden kunde tidningar beställas i grupp eller till läsesalar så att flera personer hade möjlighet att läsa tidningarna.⁴

1.1. Syfte och frågeställningar

Denna pro gradu avhandling behandlar det nationella tänkandet i Finland med ett speciellt fokus på hurdan uttryck den tog i finska pressen, specifikt i texter om Finska gardet. Trots att den tidigare forskningen har behandlat gardisternas förhållande till den finska nationalismen har ingen tidigare lagt huvudfokus på Finska gardets betydelse som nationell symbol i den autonoma tidens press. Källmaterialet i denna avhandling består av finska dagstidningar från tidsperioden 1850–1880.⁵ Målet med avhandlingen är att granska den nationalistiska diskursen i de artiklar, notiser och reportage som behandlar eller nämner Finska gardet. Detta genomförs genom en granskning av hurdan nationalistisk retorik som användes i texterna, vilka symboler för nationen som nämndes, hurdana begrepp för den nationella gemenskapen som användes och andra uttryck för finsk nationalism som förekom i tidningarna i förknippning med gardet. Nationalismen i Finland uppbyggdes i medvetenheten av relationen till Ryssland vilket gör att det sekundära målet i avhandlingen är att granska hurdana uttryck av lojalism mot kejsaren och moderlandet Ryssland som förekom i pressen.

Avhandlingens tidsavgränsning, 1850–1880, beror till en del på Finska gardets historia. Gardet mobiliserades inför Krimkriget 1853–1856 och bataljonens avfärd firades med stora fosterländska festiviteter som behandlades i pressen. Mot slutet av tidsperioden deltog gardet i det rysk-turkiska kriget 1877–1878 och de finska militärernas deltagande i kriget bevakades omfattande i landets tidningar. Tidsperioden innehåller även andra händelser där gardets deltagande uppmärksammades, där ibland besök av de ryska kejsarna i Finland.⁶ Andra grunder för tidsavgränsningen är att de nationalistiska tankarna etablerades i det finska samhället under 1800-talets andra hälft och att samma tid medförde betydande förändringar samt en snabb utveckling för den finska pressen. Till exempel erbjöd Krimkriget pressen en möjlighet att slippa språkförordningen från 1850 och möjliggjorde

⁴ Landgrén 1988, 280–288; Tommila 1988a, 216, 228.

⁵ *Finlands Allmänna Tidning* 1850–1880; *Helsingfors Dagblad* 1861–1880; *Helsingfors Tidningar* 1850–1866; *Papperslyktan* 1858–1861; *Suometar* 1850–1866; *Uusi Suometar* 1869–1880.

⁶ Ekman 2006.

publiceringen av krigsnyheter. Speciellt betydelsefullt var kriget för den finskspråkiga pressen och de finskspråkiga tidningarnas upplagor började växa.⁷

Forskningsfrågorna för avhandlingen är följande:

- 1) Hur beskrivs Finska gardet i pressen? Hurdana begrepp, adjektiv, talesätt, uttryck och symbolik används när man skriver om gardet? I vilken mån används gardet som en finsk symbol?
- 2) På vilket sätt framhävs gardisternas finskhet i nationell diskurs?
- 3) Hur beskrivs gardets förhållande till Ryssland och kejsarna?

1.2. Källor och metod

Avhandlingens källmaterial består av två finskspråkiga och fyra svenskspråkiga dagstidningar som utkommit mellan 1 januari 1850 och 31 december 1880 i Finland. Tidningarna från denna tid är digitaliserade av Nationalbiblioteket och kan läsas på nätet via deras databas för deras digitala samlingar. Digitaliseringen har möjliggjort en genomgång av materialet med hjälp av sökord för att hitta de artiklar där Finska gardet nämns. Sökresultaten kan även avgränsas enligt tidning, datum, utgivningsort, språk eller sidnummer.⁸ Sökorden kan bestå av enstaka ord eller längre fraser. Den digitala samlingen möjliggör även användningen av en så kallad "oskarp sökning" där resultaten inkluderar resultat nära de använda sökorden vilket motverkar möjligheten att resultat som den optiska teckenläsningen inte känner igen faller bort. Denna risk motarbetas också genom att använda ofullständiga sökord som gör att sökordet med olika ändelser inkluderas i resultaten.⁹

I denna avhandling har jag valt att använda olika varianter av gardets benämningar och ofullständiga sökord. En utmaning i granskande av källmaterialet har varit att den optiska teckenläsningen inte är helt pålitlig och de gamla typsnitten, speciellt typsnittet i *Helsingfors Tidningar* samt de finskspråkiga tidningarna, försvårar igenkännandet av bokstäverna. Det finns således en möjlighet att en del träffar har fallit bort ur forskningen. Detta har jag valt att godta då det inte vore möjligt att ha ett så stort källmaterial, som sträcker sig över tre decennier, ifall jag skulle ha läst igenom materialet manuellt.

⁷ Tommila 1988a, 175–178.

⁸ Nationalbiblioteket 2001.

⁹ Svenskspråkiga tidningar 2 248 träffar med sökorden ("finska gardet" "finska gardes*" "finska skarpskytt*" "skarps* batalj*" "finska garde*" "lifgardets finska*" "finska gardesbataljon"). Finskspråkiga tidningar 550 träffar med sökorden ("Suomen kaarti" "Tarkk'ampujapata?" "kaartinpataljoo?" "Suomen tarkampuja?" "Henki-kaartin Suomalaisten Tarka?")

Användandet av sökord har inneburit ett effektivt sätt att begränsa materialet. Av detta material har jag valt att använda de texter där nationalistisk retorik och symboler används i samband med Finska gardet. En stor del av materialet består av notiser om när det ordnades gudstjänster i gardets kyrka, auktioner för bland annat reparationsarbete vid kasernen, lediga tjänster, befordringar, utnämningar, transporter och annat dylikt och är irrelevanta för avhandlingen.¹⁰

Det breda källmaterialet behandlas i tre kapitel. I det första kapitlet granskas hur pressen målade upp bilden av Finska gardet som en nationell symbol samt hur pressen beskrev dess roll i nationalstatskonstruktionen Finland. Därtill granskas hurdan retorik pressen använde för att ge ett intryck av att gardet var en del av den föreställda finska gemenskapen. Förutom detta, granskas även Finska gardets musikkårs roll som en förmedlare av nationella symboler. I det andra kapitlet ligger fokuset på hur gardisterna skildras och karakteriseras som finnar och finska soldater. Målet är att granska hur den finska gemenskapen beskrevs och hurdan karaktär den hade enligt pressen. I kapitlet diskuteras även hur soldaternas dåd inkluderades i den nationella berättelsen framförallt hur pressen skildrade deras historiska betydelse för Finland. Det sista kapitlet behandlar pressens syn på gardets förhållande till Ryssland och kejsaren och hur denna relation kunde beskrivas inom ramen av det nationella tänkandet.

Källmaterialet består av sex tidningar varav två kan ses som föregångare eller efterföljare för en annan tidning. De valda tidningarna har alla utkommit i Helsingfors och har haft en jämförelsevis stor upplaga samt en bred läsarkrets. De valda tidningarna representerar de största tidningarna i storfurstendömet huvudstad under ett eller flera årtionden under den valda tidsperioden. Källmaterialet består av en officiell tidning, *Finlands Allmänna Tidning*, som utkom under hela den studerade tidsperioden.¹¹ Därtill ingår den liberala tidningen *Helsingfors Dagblad* 1861–1889 samt dess föregångare *Papperslyktan* 1858–1861 i källmaterialet. De fennomanska tidningarna som granskas i avhandlingen är *Suometar* 1847–1866 samt dess efterföljare *Uusi Suometar* 1869–1918. Därtill granskas även *Helsingfors Tidningar* 1850–1866 som efter 1864 antog en mer fennomansk framtoning.¹²

¹⁰ Under 1800-talet var det vanligt att binda ihop årets tidningar till en helhet. Detta innebär att många av tidningarna publicerade innehållsförteckningar. Innehållsförteckningarna innehöll ibland Finska gardet som en rubricering och ifall någon av artiklarna har saknats från sökresultaten har dessa också tagits med i avhandlingens källmaterial.

¹¹ Landgrén 1988a, 361. *Finlands Allmänna Tidning* utkom 1819–1931. Den finskspråkiga officiella tidningen, *Suomen Julkisia Sanomia*, har utelämnats ur forskningen trots att den under en kort tid hörde till de största tidningarna i landet då den kan antas ha långt samma innehåll som den svenskspråkiga varianten, speciellt då redaktionen för de båda tidningarna kombinerades 1866.

¹² Landgrén 1988a, 312.

En utmaning i valet av källmaterial var att avhandlingen behandlar en relativt lång tidsperiod med många omvälvningar för tidningsbranschen. Under de ifrågavarande decennierna blev många tidningar nedlagda trots att en del av dem utgavs på nytt under andra namn. Samtidigt grundades många nya tidningar som ökade antalet tidningar markant i landet. Detta betyder att många av tidningarna inte existerade under hela den studerade tidsperioden. Under ifrågavarande århundrade var det normal praxis att tidningarna kopierade artiklar eller annat material från andra tidningar vilket gör att en del texter finns som dubletter i källmaterialet. Till exempel under 1850-talet var det vanligast att de svenskspråkiga tidningarna kopierade texter från *Finlands Allmänna Tidning* medan de finskspråkiga tidningarna kopierade mest från *Suometar*.¹³

Finlands Allmänna Tidning, storfurstendömet officiella tidning, grundades 1819. Från och med 1849 dikterades tidningens innehåll från generalguvernörens kansli. Därför bestod en stor del av innehållet av myndigheternas kungörelser samt inrikes- och utrikesnyheter. På grund av sin officiella roll var tidningen befriad från postavgiften men var trots det av de dyraste i landet, vilket förmodligen berodde på tidningens utkomsttakt; sex gånger per vecka. Till en början bestod tidningens läsare mest av tjänstemän samt medlemmar av de högre samhällsskikten. Vid medlet av seklet började tidningens cirkulation växa, vilket kan förklaras av tidningens ensamrätt till utrikesnyheter. Som bäst tävlade tidningen med *Helsingfors Tidningar* om rollen som landets största tidning. Under krigsåren ökade upplagan markant och beställarmängden låg på ca 1 500, vilket tyder på att läsarkretsen vidgades även utanför tjänstemannakretsarna.¹⁴ Detta förblev tidningens storhetstid och under slutet av 1860-talet hade upplagan sjunkit till under tusen. Under 1880-talet trycktes endast 600 exemplar. Med tiden blev den finska motsvarigheten *Suomen Julkisia Sanomia* mer framgångsrik. Lars-Folke Landgrén har dock summerat att de officiella tidningarna förlorade redan under 1860- och 1870-talen sina roller som förvaltningsmaskineriets tidningar och att den svenskspråkiga versionen hade fram till 1880-talet förlorat allt intressant innehåll med undantag av korta nyhetsnotiser som mest bestod av offentliga kungörelser.¹⁵

Den liberala tidningen *Papperslyktan* grundades år 1858 av August Schauman. Tidningen var åttasidig, istället för det tidstypiska fyra sidor, och kunde på grund av sin stil och layout liknas till en tidskrift. *Papperslyktan* var dock lika aktuell som en tidning och kan därför ses som en mellanform av dessa två. I tidningen skrev Schauman om seriösa frågor i en lättsam ton och gömde seriösare ställningstagande från censuren i underhållande krönikor. Han skrev största delen av innehållet själv

¹³ Tommila 1988a, 206.

¹⁴ Landgrén 1988a, 361; Tommila 1963, 43–44, 108, 168–170; Tommila 1988a, 170–173.

¹⁵ Landgrén 1988a, 362–363; Tommila 1988a, 172.

men hade även assistenter, bland annat Leo Mechelin samt Robert Lagerborg. Tidningen blev speciellt känd för sin häftiga debatt om språkfrågan med Johan Vilhelm Snellmans *Litteraturbladet*. Debatten tärde på Schauman till den mån att den andra årgången av tidningen blev sämre och till slut lämnade han tidningen i Lagerborgs och Edvard Berghs, båda senare chefredaktörer för *Helsingfors Dagblad*, händer.¹⁶ Under sitt första tryckår hade tidningen 945 prenumeranter men antalet sjönk till 634 under det andra utkomståret. År 1861 nedlades *Papperslyktan* tillsammans med ett par andra liberalistiska tidningar för att ge utrymme åt *Helsingfors Dagblad*.¹⁷

Då den finska pressen fick möjligheten att diskutera Januariutskottets 52 punkter skapade detta en grogrund för en liberal tidning som *Helsingfors Dagblad*. Tidningen grundades 1861 av Bergh, Lagerborg samt O.R. Frenckell. Under det första året utkom endast ett par exemplummer. Lagerborg, en tidigare officer i Finska gardet, blev tidningens chefredaktör 1865–1883 och under hans ledning åtnjöt tidningen sin storhetstid. På *Helsingfors Dagblad* sidor tog skribenterna stark ställning till olika politiska och samhällseliga frågor. Tidningen hade hög kvalitet och aktualiteten i nyhetsrapporteringen gav upphov till uttrycket ”Hvad som står i Dagbladet i dag, det står i Morgonbladet i morgon”. Redan under 1860-talet var tidningen rikstäckande vilket var fallet fram till 1880-talet. År 1875 hade tidningen blivit landets största med 3 260 prenumeranter och tidningen blev även den första i Norden som utkom sju gånger i veckan. Sin nedgång upplevde tidningen under 1880-talet då den liberala grupperingen så småningom försvann i språkfrågans sammandrabbningar och med dem försvann även deras tidning 1889.¹⁸

Helsingfors Tidningar grundades 1829 och inom ett drygt decennium hade tidningen blivit störst i Finland. Zacharias Topelius var sedan 1841 tidningens chefredaktör och en av tidens få journalister som kunde livnära sig på sitt skrivande. Topelius ville att nyheterna skulle vara aktuella och i huvudfokus, medan resten av tidningen skulle vara lätt läst och lätt förstådd.¹⁹ Topelius lämnade tidningen 1860 och efterträddes av Schauman, som hade lämnat *Papperslyktan*. Under 1860-talet var tidningen landets största, borträknat *Suometars* kortvariga popularitet under Krimkriget. Trots att tidningen var baserad i Helsingfors beställdes den även till landsbygden och andra finska städer. Under de första årtionden utkom tidningen två gånger i veckan men från och med 1860 ökade utkomstakten till tre gånger i veckan men redan två år senare kunde tidningen läsas sex gånger i

¹⁶ Landgrén 1988a, 286, 292, 300; Lönnqvist 2006; Tommila 1988a, 190–191, 208.

¹⁷ Landgrén 1988a, 294; Tommila 1963, 198; Tommila 1988, 191.

¹⁸ Hanski 2005; Landgrén 1988a, 280–293; Landgrén 1988b, 121; Tommila & Salokangas 2000, 50.

¹⁹ Tommila 1963, 171–176; Tommila 1988b, 127–128.

veckan. År 1850 var upplagan 1 184, 1855: 1 789, 1860: 2 356 och när tidningen nedlades 1866 hade upplagan sjunkit till 1000.²⁰

Suometar grundades år 1847 som ett fennomanskt språkrör. År 1851 blev Rietrikki Polén chefredaktör för tidningen och hans personliga insatser gjorde tidningen framgångsrik. På ettårsintervall växte mängden prenumeranter från 93 till 630 och sedan till 2000. År 1856 hade tidningen redan 4 600 prenumeranter, ett antal som ingen annan tidning kunde nå till.²¹ Kulmen av sin popularitet nådde tidningen under Krimkriget då den som första i landet började publicera krigsnyheter, ett förfaringssätt som snabbt kopierades till andra tidningar. Efter kriget avtog mängden prenumeranter men tidningen förblev av de största i Finland. Tidningen hade en hög stilnivå och det var viktigt för krafterna bakom *Suometar* att visa att man kunde göra en högklassig tidning även på finska. Med tiden blev *Suometar* en rikstäckande och mer folklig tidning som lästes oberoende av klasstillhörighet.²² Under 1860-talet led redaktionen av inre stridigheter och tidningen av en ogynnsam tävling med den finskspråkiga officiella tidningen, *Suomen Julkisia Sanomia*, som ledde till att tidningens upplaga började minska. Under tre år från 1862 till 1865 hade upplagan minskat från 2000 till 550. Trots försök att öka på utkomsttakten så var man tvungen att nedsätta tidningen 1866 på grund av ekonomisk olönsamhet.²³

Efter att *Suometar* hade nersatts fanns en stor efterfråga på en finsksinnad tidning i huvudstadsregionen. Detta fick Yrjö Koskinen, Antti Almberg och J. V. Calamnius att reagera och grunda *Uusi Suometar* år 1868. Tidningen följde den ungfennomanska linjen som Koskinen angav den och tidningen blev den ungfennomanska rörelsens främsta språkrör. Denna agenda syntes också i tidningen där man talade för att jämställa de båda språken i landet. Under 1880-talet fylldes tidningens sidor av polemik gällande det finsksinnade partiets mål och strävanden då fennomanerna började lida av inre stridigheter. Tidningen spreds redan i ett tidigt skede runt om i landet och redan 1870 var endast en fjärdedel av tidningens prenumeranter bosatta i Helsingfors. Tidningen förblev riksomfattande fram till 1880-talet och var samtidigt landets näst största tidning. *Uusi Suometars* läsare var antagligen till en stor del bönder, präster och lärare. Under 1870-talet utkom tidningen tre

²⁰ Klinge 2018 (1997); Lönnqvist 2006; Tommila 1963, 171–176; Tommila 1988a, 146, 149; Tommila 1988b, 127–128.

²¹ Knif 1980, 25; Laitinen 2006; Tommila 1963, 186–188.

²² Tommila 1988a, 166–167, 175–176; Tommila 1963, 186–191; Tommila & Landgrén 1988, 69.

²³ Landgrén 1988a, 312–313; Tommila 1988c, 44; Tommila & Landgrén 1988, 69.

gångar i veckan men till 1880-talet hade redaktionen redan ökat takten till sex gånger i veckan. Upplagan låg år 1870 på 700, år 1875 på 1 950 och år 1877 redan på 5 000.²⁴

1.3. Tidigare forskning

Finska gardet och dess historia har behandlats i ett antal verk och artiklar. Jussi Jalonen har undersökt Finska gardets deltagande i kuvandet av det polska upproret 1831 och bland annat gett ut verket *On Behalf of the Emperor, on Behalf of the Fatherland. Finnish Officers and Soldiers of the Russian Imperial Life-Guard on the Battlefields of Poland, 1830*. Antropologen Teuvo Laitila har i sin tur koncentrerat sig på gardets deltagande i rysk-turkiska kriget och skrivit verken *The Finnish Guard in the Balkans. Heroism, Imperial Loyalty and Finnishness in the Russo-Turkish War of 1877–1878 as Recollected in the Memoirs of Finnish Guardsmen* och *Soldier, Structure and the Other. Social Relations and Cultural Categorisation in the Memoirs of Finnish Guardsmen Taking Part in the Russo-Turkish war, 1877–1878*.²⁵ Jyrki Outinen, som förbereder en doktorsavhandling om Finska gardet, har bidragit till forskningen om det finska deltagandet i kriget 1877–1878 genom två publicerade artiklar.²⁶

Torsten Ekman har skrivit ett heltäckande verk om Finska gardet från dess grundande till upplösning, *Finska gardet 1812–1905*. I verket framför Ekman även idén om att Finska gardet var en viktig symbol i nationsbyggandet i Finland. Denna aspekt är dock inte den huvudsakliga frågan för verket. Därav har Ekman inte behandlat frågan ytterligare eller analyserat hur och varför Finska gardet uppfattades och användes som en nationell symbol. Ekman använder även till en del artiklar från 1800-talet som källmaterial, men gör inga djupare innehållsanalyser om artiklarna, utan använder dem enbart för att nyansera olika skeden i gardets historia.²⁷ Då boken utkom recenserades den i *Historisk Tidskrift för Finland* av ovan nämnda Laitila. Laitila diskuterade i sin recension Ekmans tanke om att gardet var en av symbolerna som användes för det nationella identitetsbyggandet i Finland. Laitila instämmer med Ekmans tes att gardet nog under de tre sista decennierna av sin existens var en viktig symbol för officerarna i gardet samt för patriotiskt sinnade civila men att saken antagligen inte uppfattades så av gardets manskap.²⁸

²⁴ Landgrén 1988a, 285, 288; Landgrén *et al.* 1988, 201–203; Sainio 2000. Uppgifter från 1880 saknas, upplagan år 1881 var 4 606.

²⁵ Jalonen 2009; Jalonen 2015; Laitila 2001; Laitila 2003.

²⁶ Outinen 2008; Outinen 2016.

²⁷ Ekman 2006.

²⁸ Laitila 2006, 487.

Trots att denna pro gradu avhandling inte tar ställning till gardisternas egna upplevelser av gardets nationella betydelse så ämnar den dock påvisa att gardet på över brett fält i pressen beskrevs som en nationell symbol. Förutom Ekmans verk så existerar det även en äldre översikt av gardets historia som utkom 1905 av G. A. Gripenberg.²⁹ Förutom verken som direkt behandlar Finska gardet har militärhistorikern J. E. O. Screen skrivit om finska undersåtar i den ryska arméns tjänst samt de finska skarpskyttarna under åren 1881–1901.³⁰

Den autonoma tiden i Finland, den finska nationalismen och lojaliteten till kejsaren har behandlats i flera verk av Matti Klinge och Osmo Jussila.³¹ Klinge har till en del även behandlat Finska gardet i sitt verk *Krig, kvinnor, konst*.³² För övrigt har den finska nationalismen behandlats av Derek Fewster som har koncentrerat sig på konstruerandet av den finska fornhistorien samt Juhani Mylly som har behandlat den nationella historieskrivningen och nationalistiska politiken under den autonoma tiden.³³ I verket *Nationalismi ennen ja nyt* redigerat av Juha Pakkasvirta och Pasi Saukkonen behandlar även Ilkka Liikanen och Marja Vuorinen delar av den finska nationalismen medan redaktörerna har skrivit om nationalism på ett mer allmänt plan.³⁴

Den finska presshistorien under den studerade tidsperioden har behandlats av bland andra Päiviö Tommila, Lars-Folke Landgrén, Henrik Knif och Raimo Salokangas.³⁵ Varav mest omfattande i Tommilas, Landgréns och Leino-Kaukiainens verk, *Suomen lehdistön historia. 1, Sanomalehdistön vaiheet vuoteen 1905*, som behandlar Finlands presshistoria fram till 1905. En studie som behandlar det finska pressens rapportering om det rysk-turkiska kriget och Finska gardets deltagande i kriget är Tobias Petterssons pro gradu avhandling: *"Skall olyckan drabba också vårt land?" Bevakningen av rysk-turkiska kriget 1877 - 78 i Helsingfors Dagblad och Uusi Suometar*.³⁶

1.4. Teori

Genom tiderna har människor på mindre orter kunnat känna en gemenskap till varandra och en tillhörighet till sin hemort. Under 1800-talet då nationalismen, en mer politisk världsåskådning, fick

²⁹ Gripenberg 1905.

³⁰ Se till exempel Screen 1976; Screen 1996.

³¹ Se till exempel Jussila 1983; Jussila 2004; Jussila 2007; Jussila, Hentilä & Nevakivi 2000; Klinge 1967; Klinge 1975; Klinge 1988; Klinge 1990; Klinge 1996; Klinge 1997; Klinge 1999; Klinge 2010.

³² Klinge 1997.

³³ Fewster 2006; Mylly 2002.

³⁴ Liikanen 2005; Pakkasvirta & Saukkonen 2005; Vuorinen 2005.

³⁵ Knif 1980; Landgrén 1988a; Tommila 1988a; Tommila & Salokangas 2000.

³⁶ Pettersson 2013.

sin framfart vidgades denna gemenskap och uppfattningen om hemmet till en allt större enhet, den egna nationen. De nationalistiska tankarna gav upphov till att nationalstaterna konstruerade sin egen historia och framhävde sin egen särprägel genom särskilda nationalkulturer. En förändring till den tidigare samhällsordningen var att nationalisterna aktivt började sprida den nya världsåskådningen till nationens befolkning. Målet var att befolkningen skulle känna en gemenskap till nationens medlemmar och känna till dess säregna kultur och historia. Idag är världens indelning i nationalstater en etablerad världsordning och det kan till och med förväntas att nationens befolkning sätter livet till för att försvara dess gränser mot yttre hot. Därtill utgör nationaliteten idag ofta en av de viktigaste delarna i en persons identitet. Denna världsbild har sitt ursprung i nationalismen. I dagens värld har ordet nationalism fått en mer negativ klang som ofta förknippas med extrem högern och främlingsfientlighet men under 1800-talet var målet med de nationalistiska strävandena att bygga upp nationen och uppmuntra nationens befolkning till fosterlandskärlek.

Grunderna för vem som kunde anses vara ett folk eller en nation uppkom redan under romantiken. En av de viktigaste gemensamma faktorerna ansågs vara språket. En idé som i Finland anammades framförallt av fennomanerna som förespråkade för ett språk och ett sinne. Religionen blev en annan viktig faktor, den egna nationen kunde vara ett ”gott protestantiskt folk” eller till och med “Guds utvalda folk”. I Finland menade bland annat Zacharias Topelius att det finska kristna folket var det utvalda folket vars mission var att sprida civilisationen till den bebodda världens yttersta gräns och stå där som en förmur för Europa och mänskligheten.³⁷ Tankarna om ett gemensamt ursprung blev också en av de centrala faktorerna för nationsskapandet. I Finland uppkom det också tankar om att folket hade sitt ursprung i ett urhem, ifrån vart alla finska stammarna sedan hade spridit sig vidare. Snart tävlade även mer liberala syner med de mer traditionella definitionerna av nationen, vilka betonade ett gemensamt levnadsområde och ett gemensamt samhälle med tillhörande statsskick och statsöverhuvud. I Finland skrev Topelius i *Boken om Vårt Land* att ”Alla [Finlands] söner och döttrar äro samma folk, hwad språk de än tala. Gud har i många hundra år förenat dem i samma hembygd, under samma lagar och öfwerhet.”³⁸

Traditionellt har man delat in nationalismen i två olika grenar; etnisk nationalism och medborgerlig nationalism. I den etniska nationalismen framhävs nationens upplevda gemensamma etniska ursprung, historia och myter. Enligt den medborgerliga nationalismen kan vem som helst bli en del av nationen så länge personen tar del i nationens kultur och seder, mindre vikt sätts på personens ursprung. De två grenarna bygger på Hans Kohn indelning av nationalismen i en så kallad östlig-

³⁷ Forsgård 2000, 87–88; Saukkonen 2005, 99.

³⁸ Saukkonen 2005, 100; Topelius 2017 (1875), 165.

och västlig nationalism från 1944. Enligt Max Engman är den finska nationalismen en blandning av dessa två former.³⁹

Anthony D. Smith har förespråkat att de nationella gemenskaperna hade sina föregångare i så kallade *ethnies*. Enligt Smith karakteriseras en *ethnie* av sex olika komponenter (1) ett kollektivt namn, (2) en ursprungsmyt, (3) delade historiska minnen eller minnen av ett gemensamt förflutet med tillhörande nationella hjältar och händelser, (4) en gemensam kultur ofta till exempel gällande religion, seder eller språk, (5) ett tillhörande till ett hemland samt (6) en känsla av solidaritet med iallafall en del av *ethnie*:ns befolkning. Dessa sex komponenter kan förekomma i olika grader men skiljer ändå en *ethnie* från andra gemenskaper, till exempel klassgemenskaper eller religiösa grupper. Smith menar att dessa komponenter är även fundamentala för en nation.⁴⁰ Benedict Anderson har i sin tur menat att den nationella gemenskapen i själva verket är en så kallad ”föreställd gemenskap”. Anderson menar att den är föreställd för att alla människor inom en nation omöjligtvis kan känna varandra men kan dock på grund av nationalismen ändå känna en stark gemenskap. Anderson betonar att detta inte gör gemenskapen överklig utan endast socialt konstruerad.⁴¹

Joep Leerssen har i sin forskning fokuserat på att se nationalismen som ett kulturellt fenomen som har framkommit från hur människan beskriver och upplever världen. Leerssen tillämpar även i sin forskning begreppet nationellt tänkande (eng. *national thought*) som han menar att är ett ännu bredare begrepp än nationalism. Leerssen menar att det nationella tänkandet är att primärt se det mänskliga samhället indelat i distinkta och separata nationer. Dessa samtliga nationer har en klar rätt att samexistera samt att väcka lojalitet hos människor. Nationerna skiljer sig från varandra entydigt och karakteriseras genom sina varierande identiteter och kulturer.⁴² I avhandlingen har jag valt att använda Leerssens mer bredare begrepp då 1800-talet i Finland ännu var ett brytningsskede för det nya tänkandet och det går inte alltid att dra klara linjer mellan de mindre aktiva patriotiska uttrycken och de mer politiska nationalistiska strävandena. Leerssen har även undersökt användandet av ”nationalkaraktären” i beskrivningar av folk genom tiderna. Med begreppet menar han sättet att skildra folk som individer med sina kollektiva personligheter och sinnelag. I exempelvis *Völkertafel*, ”folktavlan” materialiserades nationalkaraktärerna under 1800-talet. Nationalkaraktärerna blev med

³⁹ Engman 2000, 31–33; Pakkasvirta & Saukkonen 2005, 20.

⁴⁰ Remy 2005, 58; Smith 1986, 22–23.

⁴¹ Anderson 2005 (1992), 21.

⁴² Leerssen 2006, 14–15.

tiden grunderna för de etniska stereotypierna vi känner till idag. Den finska nationalkaraktären porträtterades som en flitig, uthållig, lydig och envis bonde.⁴³

De nationalistiska tankarna har ofta spridit sig i samhällen från intelligentian till folkmassorna. Den tjeckiska historikern Miroslav Hroch har skapat en så kallad ”fasmodell” för att förklara hur detta sker. Enligt modellen får nationalismen grogrund i ett land genom att intelligentian upptäcker nationens identitet och börjar forska om dess språk, historia och kultur (fas A). Under fas B har de fått mer av nationens medlemmar på sin sida och detta får olika krav på sociala reformer, till exempel gällande ekonomin, konstitutionen eller utbildningen, att uppstå. Under fas C har det nationella medvetandet nått massorna och en strävan efter autonomi eller självständighet äger rum. Leerssen menar att denna modell är speciellt beskrivande i fallet Finland.⁴⁴

Då nationerna har skapats, upprätthålls de av olika symbolsystem som kan inkludera till exempel en egen flagga, en nationalsång och en nationell historieskrivning. Symbolerna kan även personifiera nationen, som i Finlands mön. Dessa symbolsystem har varit så etablerade i världen att de har kallats för ”nationsskapandets internationella grammatik” (eng. *the cultural grammar of nation-building*).⁴⁵ Michael Billig har studerat dessa symbolsystem och introducerat begreppet banal nationalism. Billig menar att människor omgivs dagligen av olika symboler för nationen och blir således konstant påmind om den nationella samhörigheten.⁴⁶

Billig använder som exempel den signalerande och symboliserande flaggan. Flaggan kan användas för att signalera något till exempel i ett krigsfält men flaggan kan även ha en symbolisk betydelse som när den hänger utanför en statlig institution. Som signal bör flaggningen vara effektiv och skapa en reaktion hos åskådarna medan den symboliska flaggan inte behöver väcka någon direkt emotionell reaktion. Begreppet banal nationalism syftar på dessa symboliska tecken som konstant påminner människan om nationen. Dessa kan vara nationalsånger, symboler på pengar, populära uttryck eller annat som kan förknippas med nationen. Billig påpekar att den banala nationalismen syns även tydligt i pressen. Till exempel i användningen av genitiv, i uttryck som *våra* soldater, eller i indelningen av nyheter i inrikes och utrikes nyheter. Banal nationalism tar sig även uttryck i språket, då man till exempel i nyhetsrapportering skriver om monarken eller vädret utan att precisera vilket lands monark eller vilket lands väder det är. Skribenten antar således att läsaren vet att det handlar om det egna

⁴³ Saukkonen 2005, 96; Saukkonen 2007, 152.

⁴⁴ Leerssen 2006, 164–169; Pakkasvirta & Saukkonen 2005, 34–35.

⁴⁵ Saukkonen 2005, 94–96.

⁴⁶ Billig 1995, 6.

landets monark eller väder. Dessa är små, men konstanta påminnelser för människan om nationens existens.⁴⁷

⁴⁷ Billig 1995, 39–40, 94, 114–119.

2. Bakgrund

2.1. Livgardets 3:e finska skarpskyttebataljon

Livgardets 3:e finska skarpskyttebataljon, i folkmun Finska gardet, hade sitt ursprung i Wiborgska regementet som grundades tillsammans med två andra regementen genom en kejserlig förordning den 18 september 1812, ett datum som senare firades som gardets årsdag. Enligt förordningen skulle de tre finska regementen endast användas för storfurstendömet eller S:t Petersburgtraktens försvar. Militären var av ringa storlek och hade därav inte en stor betydelse för Finlands försvar. Ur en politisk synvinkel var det dock betydande att Finland fick en egen truppenhet. Genom grundandet av regementena ville kejsaren visa sin tillit till de finska undersåtarnas lojalitet, som trots allt endast några år tidigare levt under ett främmande styre. Tillvägagångssättet var dock inte helt ovanligt då även andra nationer inom ryska riket tilläts ha sina egna trupper eller livgarden.⁴⁸

År 1818 flyttades det Wiborgska regementet till Helsingfors och fick några år senare namnet Finska undervisningsskarpskyttebataljonen. Under Anders Edvard Ramsays ledning (1829–1838) åkte bataljonen till sitt första militärläger i Krasnoje Selo, utanför S:t Petersburg, där det sägs att kejsaren blev så imponerad av bataljonens performans att han upphöjde det till en del av de ryska livgarden. Därav fick bataljonen namnet Liv-Gardets Finska Skarpskytte Bataljon.⁴⁹ År 1831 skickades gardet utomlands, trots det ursprungliga reskriptet, för att kväva det polska upproret. Gardets anseende höjdes 1845 markant då kejsaren utnämnde storfursten Alexander Alexandrovitj, senare kejsare Alexander III, till chef för gardet. Efter sitt trontillträde fortsatte han som gardets hederschef. Under årens lopp skrevs även Alexander II, tronföljaren Nikolaj Alexandrovitj, Nikolaj II och tronföljaren Alexej in i gardets rullor. Gardet mobiliserades igen år 1849 för att bekämpa ett uppror i Ungern men deltog aldrig i några slag.⁵⁰

Vid Krimkrigets utbrott var gardet en del av reserven tills det i mars 1854 fick order att infinna sig i S:t Petersburg för att stå i vaktjänst. Innan avfärden mottog gardet kejsaren och hans son i Helsingfors. Gardets huvuduppgift i S:t Petersburg var att ingå i kejsarens livvakt men stod därtill i vaktjänst vid Vinterpalatset, kejsarens slott i Pavlovsk samt vid storfurstarna Konstantins och Michaels slott. Under sin vist i Ryssland firade gardet tillsammans med den kejserliga familjen sitt 25-årsjubileum sedan det hade upphöjts till ungt garde. Under krigets förlopp åkte gardet vidare till

⁴⁸ Ekman 2006, 23, 25–27, 35; Jalonen 2009, 282–283; Jalonen 2015, 15.

⁴⁹ Ekman 2006, 38–54; Jalonen 2015, 31; Laitila 2003, 82; Marjomaa 2000.

⁵⁰ Ekman 2006, 135, 140–143; Klinge 1997, 19; Laitila 2003, 83–84.

Polen där gardisterna led av epidemier och hög mortalitet. Under kriget deltog gardet aldrig i några strider. Efter kriget, innan gardet återvände till Finland, avhämtade de finska gardisterna den avlidne Nikolaj I:s finska gardesuniform från Vinterpalatset och deltog i Alexander II:s kröning i Moskva.⁵¹

Efter Krimkriget var gardet i flera år stationerat i Finland utan uppgifter utomlands. I hemstaden firade gardet sin 50-årsfest år 1858. På sommaren 1863 besökte Alexander II Finland och mötte gardisterna både på ett militärläger i Parola och under lantdagsceremonierna i huvudstaden. Även under senare lantdagar deltog gardet i öppningsceremonierna.⁵² Innan rysk-turkiska krigets 1877–1878 utbrott blev frågan om en allmän värnplikt aktuell i kejsardömet. Diskussionerna betydde vissa omordningar för armén som resulterade i att livgardets skarpskyttebataljoner sammanfördes till en gardesskarpskyttebrigad. Finska gardet fick således 1871 det officiella namnet Livgardets 3:e finska skarpskyttebataljon. Frågan om hur värnplikten skulle se ut för Finland låg ännu under behandling då det rysk-turkiska kriget bröt ut 1877.⁵³

Ännu under sommaren 1877 åkte gardet i normal ordning till Krasnoje Selo men redan inom ett par månader fick bataljonen order om att mobilisera sig. Gardet lämnade Helsingfors i september och i kriget deltog gardet i ett antal mindre strider trots att fälttåget för gardets del mest bestod av marscher under hårda förhållanden. Gardisterna led av sjukdomar, hunger och köld.⁵⁴ På våren 1878 upphöjdes gardet till gammalt garde och när militärerna återvände till Helsingfors mottogs de av stora folkmassor. Gardet återvände till vardagen men den nya värnpliktslagen förändrade gardets position i landet i och med att nya bataljoner grundades. Sommaren 1905 paraderade bataljonen en sista gång inför kejsare Nikolaj II i Krasnoje Selo innan gardet upplöstes senare samma år.⁵⁵

2.2. Finsk forntid, samtid och framtid

De tidigaste uttrycken av nationellt tänkande i Finland kan dateras till 1700-talet men en verklig betydelse fick dessa först under 1800-talet då de formades till en finsk nationalism i en mer politisk betydelse.⁵⁶ Nationsskapandet blev aktuellt i Finland efter fredsslutet 1809 då Finland fick en egen statsform och med tiden allt mer egna institutioner separerade från Ryssland. Dessa inkluderade bland

⁵¹ Ekman 2006, 182–221; Laitila 2003, 84–85; Leino-Kaukiainen 2005, 122.

⁵² Ekman 2006, 223–228; Laitila 2003, 85.

⁵³ Ekman 2006, 239–245, 249.

⁵⁴ Ekman 2006, 245, 261, 263; Outinen 2016.

⁵⁵ Ekman 2006, 336, 377–381, 418.

⁵⁶ Liikanen 2005, 224.

annat en centralförvaltning, statsbank, tull, post och senare även en värnpliktig armé.⁵⁷ I Finland började den bildade klassen konstruera en finsk kultur och identitet som inspirerades av den lantliga befolkningen i landet. Mylly har summerat att Finland som idé, nation och stat är fundamentalt formad av nationalismen.⁵⁸

Det tog dock sin tid innan det nationella tänkande slog rot hos den finska befolkningen. I sina tidigaste former var tänkandet främst byråkratiskt och lojalt mot kejsaren och kan summeras i statsmannen L. G. von Haartmans ord: "Fäderneslandets lycka är att tillhöra Ryssland." Med tiden fick detta tänkande sällskap av en annan nationalistisk idé som framhävde lagen och Finlands egen statsform. Till denna diskussion hörde även ett intresse till språket och kulturen. I Adolf Ivar Arwidsson tänkande kombinerades etnicitet och juridik till den mån att hans tankar fick en prägel av en social protest. Hans radikala tänkande ledde till att han utvisades och detta satt även tydliga gränser för diskussionerna i Finland. Diskussioner om politiska reformer tolererades inte, utan diskussionerna skulle fokusera sig på juridik och grundlagarna eller vara nationalkulturella. Den senare formen framfördes av Lördagssällskapet som talade för att bevara folkets språk och vanor. De ville satsa på folkbildningen och framförallt skapandet av en finsk högkultur.⁵⁹ Sällskapet medlemmar, Johan Ludvig Runeberg, Elias Lönnrot, Johan Vilhelm Snellman, Fredrik Cygnæus och Zacharias Topelius skapade de tidiga uppfattningarna om Finland och dess folk.⁶⁰

Den finska nationalismens utveckling kan delas i två utvecklingsgrenar. Den första kallar Mylly för fennofilisk patriotism. Denna tradition hade redan sitt ursprung i den svenska tiden men fick sin verkliga framfart under den autonoma tiden. Fennofilerna ansåg att det inte var ett problem att man förde fram den finska saken på svenska.⁶¹ Av fennofilerna var det speciellt Runeberg som påverkade den tidiga bilden av Finland, hans verk fokuserade på den orörda vackra finska naturen och beskrev det finska folket som harmoniskt och balanserat som levde nöjt också i fattiga förhållanden.⁶² En annan återkommande miljö för Runeberg var krigsscener där militärerna beskrevs som hjältar som stred för sitt fosterland. Speciellt från *Fänrik Ståls sägner* fick de finska undersåtarna sina nya hjältar: Sandels, von Döbeln och Sven Dufva. Bilden av finnarna konstruerades långt av den svenskspråkiga eliten och bestod av deras uppfattningar om hur den finska allmogen skulle vara och bete sig.⁶³

⁵⁷ Engman 2000, 32.

⁵⁸ Leerssen 2006, 159; Mylly 2002, 46.

⁵⁹ Liikanen 2005, 222–230.

⁶⁰ Klinge 1997, 185.

⁶¹ Jalonen 2015, 15–16; Klinge 1975, 11; Mylly 2002, 46–47, 56.

⁶² Klinge 1975, 15.

⁶³ Jussila 2000, 51; Mylly 2002, 129; Saukkonen 2007, 151.

Den andra utvecklingslinjen manifesterade sig i fennomanerna med Snellman i förgrunden, som menade att nationens kultur skulle endast byggas upp med det finska språket. Den stora skillnaden till fennofilerna, som hade skapat en kulturell rörelse, var att fennomanerna aktivt skapade en nationalistisk politisk rörelse. Fennomanerna byggde sin nationalism starkt på språket och krävde att de svenskspråkiga skulle ta avstånd både till sitt språk och den svenska kulturen. Detta skapade naturligtvis motsättningar mellan grupperingarna då fennofilerna inte bara såg detta som en attack mot deras patriotism, som nu svängdes till någonting svenskt, men därtill ville fennomanerna i deras ögon förintä deras arbete för den gemensamma kulturen.⁶⁴

Snellman förespråkade absolut lojalitet till regenten och menade att det var tack vare kejsarens välvillighet som man kunde bygga upp den finska identiteten. Snellman ville ta avstånd till de kulturella banden till Sverige och försökte förringa den svenska tidens betydelse. Detta arbete fortsattes av hans lärning Yrjö Koskinen som fick sina lyssnare i de unga fennomanernas rader. Detta mötte mycket motstånd hos fennofilerna och liberalerna som inte uppskatta antipatierna mot det svenska i Finland. Fennofilerna såg det inte som ett problem att kombinera det svenska med det finska medan liberalerna ansåg att svenskan förstärkte banden västerut och såg varsamt på fennomanernas närmande med Ryssland. Fennomanerna fick sina motståndare i en bred svenskspråkig front i de så kallade ”dagbladisterna”, namngivna efter liberalernas språkrör *Helsingfors Dagblad*, eller som de kallades av Koskinen ”de blodlösa”. Den svenskspråkiga fronten inkluderade de svenskspråkiga som var emot fennomanerna och kunde i varierande grader vara traditionella fennofiler, liberaler eller konservativa. Trots att både liberalernas och fennomanerna hämtade styrka från patriotiska och nationella känslor så låg grunden i tvisten mellan grupperingar långt i frågan om hur man på bästa sätt kunde föra fram Finlands sak.⁶⁵

Under 1860-talet fick finnarna åtnjuta av ett friare kulturellt liv och trots att det för finnarna efter Nikolaj I och i jämförelse med resten av ryska riket var anmärkningsvärt, så var dessa friheter ändå relativa i jämförelse med Västeuropa. Under Alexander II:s tid formades emellertid ett medborgarsamhälle i Finland i stil med den västeuropeiska modellen, dock i den takt och utsträckning som dikterades i Ryssland. Det friare samhällsklimatet gav upphov till förbättrade möjligheter att bygga vidare på den nationella identiteten, speciellt genom historieskrivningen.⁶⁶ I ett land som Finland där man inte hade en självständig historia blev historieskrivningen en väldigt viktig del i

⁶⁴ Mylly 2002, 47, 57.

⁶⁵ Meinander 2010, 149–150; Mylly 2002, 148–15.

⁶⁶ Mylly 2002, 154–156.

skapandet av den nationella identiteten. Genom historieskrivningen ville man bevisa att Finland som en nation existerade och hade en historia.⁶⁷

Inom de olika politiska lägren varierade synen på den finska historien vilket bidrog till en debatt om vad som kunde ses som den verkliga och sanna finska historien. Den traditionella finska historieskrivningen hade varit nationalromantisk, patriotisk och svenskspråkig och hade skapats i början av 1800-talet av bland annat Arwidsson, Gabriel Rein, Lönnrot, Topelius och Cygnæus. Deras mål hade varit att skapa den finska historien ur en kulturhistorisk utgångspunkt. Men fennomanerna, med Snellman i spetsen ville ”hitta” spår av den finska nationens politiska utveckling redan i den tidigare gemensamma historien med Sverige.⁶⁸ Ett exempel på ett häftigt debattämne var vad Jussila kallar för Sverige-Finland myten. Detta kan summeras till frågan ifall Finland hade en egen historia, åtskild från Sverige, redan innan 1809, denna debatt påverkade starkt den finska historieskrivningen.⁶⁹

Med hjälp av historieskrivningen ville man även öka historiemedvetandet i landet vilket manifesterade sig i grundandet av nya lärostolar, vetenskapliga föreningar, arkiv, bibliotek, museum, och monument. Likaså gjordes detta genom folkloristik och i Finland ville man lyfta upp finska som intelligentsians språk, inte bara genom forskning utan även i form av litteratur. Därför blev språkfrågan central i skapandet av den finska nationen. Fennofilerna hade traditionellt sett finskan som folkets språk, och trots att det var finsksinnade, ansåg de inte att språket hade en plats på universitetet. Finska var enligt dem inte vetenskapens språk.⁷⁰ Den finskspråkiga historieskrivningen präglades av en stark finsk nationalism. För Yrjö Koskinen var det finska språket en central del av den nationella identiteten och hans livs mål blev att skriva uttryckligen på finska det finska folkets historia från forntiden till medlet av 1800-talet. I sina skildringar om Klubbekriget betonade Koskinen att den äkta finskheten personifierades i den finska bonden, i likhet med den tidigare historieskrivningen av Runeberg och Topelius. Trots detta uppfattades den finska historien på många olika sätt av de två språkgrupperna och i den svenskspråkiga historieskrivningen försökte man dämpa och kritisera överdrifterna som gjordes i den finskspråkiga historieskrivningen, samtidigt som man värnade om det svenska språket och kulturen i landet.⁷¹

⁶⁷ Karkama 2001, 240; Liikanen 2005, 223.

⁶⁸ Mylly 2002, 160, 164, 172.

⁶⁹ Jussila 2007, 17–80.

⁷⁰ Mylly 2002, 156–165.

⁷¹ Jussila 2007, 24–26; Mylly 2002, 165–168.

Under 1870-talet började speciellt ungfennomanerna uppmuntra folket att uttrycka sin medborgerlighet genom förenings- och mötesverksamhet, något som ”de finska stormännen”, exempelvis Runeberg, Snellman och Topelius, inte uppmuntrade. I den runebergska romantiska bilden av den lantliga befolkningen skulle allmogen inte ha någon aktiv roll. Medan den äldre generationen av fennomaner ansåg att folkbildningen skulle styras uppifrån ner, inte i motsatt riktning. Utvecklingen i den samhällseliga aktiviteten bidrog dock till att en ny form av nationellt tänkande uppkom som framhävde att folket skulle delta i formandet av nationens framtid. Speciellt Koskinen framhävde folket som en politisk aktör och betonade att folkets vilja skulle prioriteras högst i samhällseliga frågor. Frågan om folket, och vem som kunde tänka sig representera folkets vilja, debatterades, speciellt på *Helsingfors Dagblads* sidor. För liberalerna var det en främmande tanke att det kunde finnas någon folkelig vilja utanför de statliga institutionerna.⁷²

Debatten om det politiska fältet ledde till att nya politiska aktörer uppkom som i sin tur också påverkade språkdebatten i storfurstendömet. Liberalernas oförmåga att ta en stark ställning i sammandrabbningarna om språksituationen ledde till att en gruppering av svenskspråkiga akademiker, så kallade svekomaner, uppkom under 1870-talet, som i allt starkare röster krävde att svenska språkets ställning i landet skulle upprätthållas.⁷³ Följande årtionde präglades av debatter mellan nämnda grupperingar medan en syn på Finland som en egen stat etablerades allt starkare i samhället. De finska undersåtarna gjorde denna syn allt mer till känna i de byråkratiska kontakterna och arrangemangen mellan Finland och Ryssland.⁷⁴ Detta väckte även en viss oro i Ryssland och under 1800-talets lopp började den ryska pressen allt mer aggressivt anklaga finnarna för en medveten separatism.⁷⁵

2.3. Censurmyndigheter och dagstidningar

Krimkriget hade en stor inverkan på pressen i Finland. Kriget bidrog till en förmildring av censuren men förde med sig även andra förändringar för pressen och dess konsumenter. Efter kriget ökade antalet tidningsläsare i landet, speciellt för de finskspråkiga tidningarna, närmast *Suometar*.⁷⁶ Den svenskspråkiga delen av befolkningen var dock ännu under 1860-talet de aktivare tidningsläsarna. Svenskspråkiga tjänstemän, andra ståndspersoner samt kuststädernas borgare beställde ungefär två

⁷² Liikanen 2005, 231–234.

⁷³ Meinander 2010, 151.

⁷⁴ Jussila 2004, 441.

⁷⁵ Meinander 2010, 153.

⁷⁶ Leino-Kaukiainen 2005, 127; Tommila 1988a, 175–176.

tredjedelar av de 12 000 utkomna tidningsårgångarna. Den finskspråkiga läsande befolkningen bodde vanligtvis i inlandsstäderna eller bestod av kuststädernas lägre samhällsskikt. På landsbygden var tidningsläsarna ofta präster, klockare, lärare eller mer bildade bönder. I städer som Uleåborg läste även bildat folk finskspråkiga tidningar. I allmänhet varierade nivån på alfabetismen i storfurstedömet trots att varje finsk undersåte som hade gått skriftskolan i teorin borde ha varit läskunnig. Efter medlet av 1800-talet blev läsekretsarna allt större och mer mångfacetterade då allmogen allt mer intresserade sig av pressen. Det är dock svårt att ingående analysera tidningsläsarnas sociala bakgrund då prenumerationslistor från den studerande tidsperioden saknas.⁷⁷

Tidningarna skrevs ofta av akademiker som var vana att producera texter, men för dem var journalistiken ofta en bisyssla vid sidan om deras huvudsakliga ämbete som oftast var lärare, präst, tjänsteman eller någonting inom förlagsbranschen. Mellan åren 1809 och 1860 arbetade 76 skribenter för svensk- eller tyskspråkiga tidningar, medan de finskspråkiga tidningarna hade 38 skribenter. Av dessa var ungefär hälften universitets- eller läroverkslärare som trots det sällan hade lärt sig att formulera sig på sitt modersmål. Den höga utbildningen hos skribenterna bidrog till att texterna kunde uppfattas som komplicerade, vetenskapliga och svåra att förstå av allmogen. Journalisternas motiv för tidningsskriveriet varierande från ideologiska till ekonomiska. Artiklarnas innehåll påverkades naturligtvis av censuren men också till en del av journalisternas tidsbrist, då journalistiken ofta var en bisyssla, samt läsarnas låga krav.⁷⁸

När läsekretsarna växte, ökade också tidningarnas utkomstorter i Finland. Därtill ökade också antalet tidningsstäder. Under 1860-talet var de åtta varav fem var mer än en tidnings stad medan respektive tal under 1870-talet var elva och fyra. Vid 1880-talet hade utvecklingen fört antalen till fjorton och tio.⁷⁹ Utöver språket påverkades tidningarnas distribution på tidningens politiska linje. Till exempel under 1860-talet var antalet av fennomanska tidningar så lågt att de kunde sprida sig på ett mycket brett geografiskt område. Men det var inte heller helt ovanligt att tidningarna lästes över språkgränserna. I städerna varierade det ifall man läste stadens egna tidningar, som i Åbo och Helsingfors, eller om man beställde in mer av andra städers tidningar som i Tammerfors. I Viborg och Jyväskylä läste man dock ganska jämnt egna och andra städers tidningar. De enda riksomfattande tidningarna under 1860-talet var *Helsingfors Dagblad* och *Uusi Suometar* men fram till 1880-talet hade de fått sällskap av *Hufvudstadsbladet* och *Nya Pressen*.⁸⁰

⁷⁷ Landgrén 1988a, 286, 288.

⁷⁸ Tommila 1988a, 196–197.

⁷⁹ Landgrén 1988a, 283; Tommila 1988a, 236.

⁸⁰ Landgrén 1988a, 284–285, 287.

Rent ekonomiskt var det enkelt att grunda en tidning men upprätthållandet var svårare på grund av de höga tryckkostnaderna.⁸¹ Det var således inte ovanligt med kortlivade tidningar. Före 1860 hade man grundat över 80 tidningar och tidskrifter men bara ett fåtal av dem fanns kvar efter årsskiftet. Under 1860-talet grundade man 31 nya tidningar men samtidigt upphörde 25 tidningar under årtiondet som därtill präglades av hungersnöden som bidrog till ett stillestånd i pressens utveckling. Utvecklingen fick framfart igen vid nästa årtionde då allt mer finskspråkiga tidningar grundades, antalet växte mellan åren 1870 och 1885 från 9 till 28. För den svenskspråkiga pressen var motsvarande siffra, från 1870 till 1880, 9 till 14. Allt som allt grundades under 1870-talet 26 nya tidningar men på grund av tidningsdöden blev den egentligen nettotillväxten 13 tidningar.⁸²

Mot slutet av 1870-talet låg antalet finskspråkiga och svenskspråkiga tidningar på ungefär samma nivå. Det fanns emellertid en skillnad i utkomsttakten, de svenskspråkiga tidningarna utkom ofta fler än tre gånger om veckan medan de finskspråkiga utkom en till tre gånger om veckan, undantaget var endast *Suometar* som utkom oftare. Tillväxten av nya tidningar betydde i långa loppet en större tävling på marknaden som slutligen ledde till att många långvariga tidningar upphörde, som till exempel *Åbo Tidningar* 1861, *Helsingfors Tidningar* 1866, *Oulun Wiikko-Sanomia* 1879 och *Helsingfors Dagblad* 1889. Under åren 1860–1885 växte antalet utkommande tidningsårgångar betydligt snabbare än befolkningmängden vilket berättar en hel del om pressens utveckling i storfurstendömet.⁸³

Förändringarna i censuren var de mest betydande för pressens utveckling i Finland. Den preventiva censuren var ett arv från svenska tiden men gällde även under den ryska tiden. Det galna året 1848 i Europa hade fått radikala tankar i rörelse och Nikolaj I var rädd att dessa tankar skulle sprida sig vidare till storfurstendömet. För att förhindra detta stiftades språkförordningen eller censurförordningen 1850. Förordningen förbjöd publiceringen av romaner, politiska nyhetsnotiser och nyheter om brott utförda utomlands på finska. Restriktionerna gällde således speciellt publikationer som riktade sig till de lägre samhällsskikten. Dock kunde man fortsättningsvis publicera ekonomiska och religiösa texter som redan tidigare hade stått för en huvudpart av publikationerna på finska. Förordningen förbjöd inte heller nationalromantisk litteratur som sagor och dylikt då reskriptens avsikt var i första hand att hindra ”farliga tankar” från att sprida sig, inte att hindra

⁸¹ Knif 1980, 30–31.

⁸² Landgrén 1988a, 280–282.

⁸³ Landgrén 1988a, 280–282, 287.

folkbildningen. Därför kunde finskspråkiga tidningar, trots språkförordning, fortsättningsvis publiceras.⁸⁴

Språkförordningen behandlade den svenskspråkiga pressen betydligt mildare än den finskspråkiga. Därtill var censorernas direktiv inte entydiga och kunde därför också följas inkonsekvent och som resultat kunde censorerna helt enkelt låta bli att implementera de allra strängaste direktiven på den svenskspråkiga pressen. Censuren bidrog också till en tendens bland redaktörerna att publicera ”säkra” ämnen, som litteratur och teater, framom mer ”osäkra” ämnen vars öde hos censorn var mer tvivelaktiga. Censuren orsakade även praktiska problem för redaktörerna som fördröjningar. Tidningarna skulle lämnas in för pressombudsmannens granskning ett dygn före utgivningsdagen, därefter skulle texterna omredigeras enligt dennes krav och slutligen skulle ännu censorn kontrollera den slutliga och omredigerade versionen av tidningen.⁸⁵

Krimkriget förändrade dock omständigheterna, speciellt för den finskspråkiga pressen, då *Suometar* fick som första tidning tillstånd att publicera krigsnyheter 1854. Trenden spred sig till andra finskspråkiga tidningar och således började kontrollen över publiceringen av statliga nyheter långsamt brytas upp. Förändringen innebar inte en likvärdig position med den svenskspråkiga pressen då detta skulle ha krävt en avskaffning av språkreskriptet. *Suometar* och dess redaktion kämpade dock för en förmildring av reskriptet och tack vare en adress påbörjad av en av tidningens assistenter, Antti Manninen, godkände kejsaren en förmildring av språkförordningen den 12 oktober 1854. Enligt den förnyade förordningen kunde man trycka finska verk men deras innehåll skulle fortsättningsvis kontrolleras och övervakas av generalguvernören, eller hans ställföreträdare, för att försäkra att folket inte fick något skadligt att läsa. Definitionerna och direktiven förblev fortsättningsvis rätt diffusa och detta gällde även pressens position i landet. Dock betydde förändringarna ändå förbättrade funktionsmöjligheter för den finskspråkiga pressen då förändringar i praktiken betydde att språkförordningen från 1850 hade slopats, trots att detta officiellt skedde först 1860.⁸⁶

År 1855 blev Fredrik Wilhelm von Berg Finlands generalguvernör. Han övervakade pressen nitiskt och strävade efter att utrota alla oppositionella tendenser där. Under Bergs tid blev generalguvernören den högsta censurmyndigheten och Berg såg till att censorerna och tidningsredaktörerna fick klara direktiv om vad som var passande att publicera i landets tidningar. Bland annat blev vissa utrikesnyheter olämpliga att trycka, detta kunde variera ifall tidningen riktade sig till allmogen eller den bildade klassen, vilket också gällde diverse nationella frihetsyttringar. Efter Krimkriget fortsatte

⁸⁴ Klinge 1996, 158; Knif 1980, 24; Mylly 2002, 141.

⁸⁵ Knif 1980, 25; Tommila 1988a, 176.

⁸⁶ Tommila 1988a, 175–176.

man dock avveckla censuren och speciellt Bergs avgång från sin post 1861 påverkade pressen positivt. Bland annat fick pressen samma år lov att behandla de 52 punkter som kejsaren lagt fram för Januariutskottet.⁸⁷

När den nya generalguvernören anlände till Finland kungjordes mera förändringar till landets censurreglemente, bland annat planerade man att tillsätta en kommitté som skulle förbereda en helt ny pressförordning men därtill trädde vissa temporära lättnader direkt i kraft. År 1861 överfördes också generalguvernörens censuruppgifter från generalguvernören till pressöverstyrelsen, som igen blev högsta myndigheten i landets censurfrågor, och till senaten som nu fick rätten att besluta om utgivningstillstånd och förbud. Förändringarna innebar att en politisk press på en helt ny nivå kunde bildas i Finland och bland annat skapades omständigheterna för att en liberal tidning som *Helsingfors Dagblad* kunde grundas. Den positiva utvecklingen påskyndades också av generalguvernörens löfte om en kommande lantdagssammankallning och nya förhållanden för pressen.⁸⁸

1860-talets offentliga liv präglades starkt av liberalismen och liberalerna hade svårt att förstå sig på de strikta förordningarna som styrde pressen i landet. Det tog dock två år efter lantdagen 1863 innan tryckfriheten blev verklighet sommaren 1865. Tryckfriheten var dock inte absolut men var trots allt nu klart reglerad i lagtext. Lagändringen skulle endast gälla i ett par år och fungera försöksmässigt inför den kommande lantdagen då slutgiltigare bestämmelser om censuren skulle införas. Förändringarna kom dock att kosta ekonomiskt för tidningarna som nu vid inskaffandet av trycklov var tvungna att betala en betydande garantisumma som motsvarade boten man kunde få ifall man bröt tryckfriheten. Tryckfrihetsperioden varade dock knappt två år, den slopades 1867, något som inte förargade alla redaktörer som nu slapp de dyra garantibetalningarna. En ny pressförordning instiftades 1867 och enligt den måste tidningar förhandsgranskas innan publikation och godkännas av pressombudsmannen som hade möjlighet att beslagta tidningsupplagor utan rättslig påföljd.⁸⁹

Utrikesnyheterna reglerades långt inom ramen av den allmänt gällande pressförordningen men tydligt förbjudna ämnen var till exempel att uttala sig kritiskt om politiken kring Rysslands riksintressen. Bland annat fick ett par finska redaktörer fängelsestraff för sina skrivelser där de uttryckt sympatier för polska folkets sak och kritiserade Rysslands hårda metoder att underkuva polackerna under 1860-talet. Hårt kontrollerades även "inrikesnyheter" om till exempel förhållandena eller myndigheterna i Finland. Dock hade tryckfrihetsperioden fört med sig en förändring i den finska pressen som nu allt

⁸⁷ Knif 1980, 26–27; Tommila 1988a, 176.

⁸⁸ Knif 1980, 27; Landgrén 1988a, 293.

⁸⁹ Knif 1980, 20, 30–31; Tommila 1980, 176–178.

mer ihärdigt försökte publicera kritiska och politiska artiklar och sammandrabbningarna med censurmyndigheterna ökade.⁹⁰

Censuren präglades fortsättningsvis av oklarhet och då kommunikationen mellan censurmyndigheterna i storfurstendömet och S:t Petersburg var långt hemlighetsstämplad var både redaktörerna och en del av censorerna omedvetna över vilka direktiv som skulle följas. Då Alexander II påbörjade en åtstramningspolitik ökade konflikterna mellan pressen och myndigheterna och en första kulmen nådde diskussionen 1870 med indragningar, beslag och åtal. Censuren kritiserades också i offentligheten och debatten leddes framför allt av *Åbo Underrättelser* och *Helsingfors Dagblad* som drabbades av censuringrepp. Konflikterna resulterade i en protestadress till kejsaren som dock besvarades i hårda ordalag i ett kejsarligt reskript. Redaktörerna för de finska tidningarna klarade sig dock relativt bra i sammandrabbningarna och fick bland annat chefen för pressöverstyrelsen att offentligt försöka försvara och legitimera sin verksamhet.⁹¹

⁹⁰ Knif 1980, 31–33.

⁹¹ Knif 1980, 33–35.

3. Våra soldater för fosterlandet Finland

3.1. Våra krigande finska bröder

Benedict Anderson har i sin forskning framhåvt att de nationalistiska tankarna aldrig skulle ha kunnat få ett så brett understöd i världen om det inte vore för det tryckta ordet som kunde föra nya idéer vidare till massorna. I detta sammanhang hade speciellt tidningarna en fundamental betydelse. Tidningsläsandet möjliggjorde att läsarna kunde föreställa sig själva i förhållande till sina medmänniskor på ett radikalt nytt sätt, vilket var av väsentlig vikt i uppkomsten av den föreställda gemenskapen. Tidningarna påverkade också människans tidsuppfattning samt den språkliga utvecklingen, som enligt Anderson var väsentliga faktorer för de nationalistiska tankarnas uppkomst.⁹² Nationalismforskaren Michael Billig har också framhåvt att tidningarna, med tiden, blev ett medel som konstant påminde folk om deras tillhörighet till en nation. Enligt Billig skedde och sker denna påminnelse på tidningarnas sidor främst genom användningen av små ord, snarare än storskaliga uttryck och begrepp. Med detta syftar Billig speciellt på användandet av olika genitiv samt olika bestämda former. Billig menar att dessa små ord ofta går obemärkta av läsaren men att det är just genom dessa som illusionen av nationen och dess gemenskap upprätthålls.⁹³

Den banala nationalismen, som Billig kallar den, samt tidningarnas funktion i spridandet av de nationalistiska tankarna blir även synliga i den finska pressen under åren 1850–1880. Genomgående i källmaterialet kan man hitta exempel på hur pressen använder genitiv för att framhäva gardets tillhörighet till nationen Finland. Till exempel är det typiskt att tidningarna skriver att gardisterna stred för *sitt land* eller *sin monark*. Detta är ett tydligt exempel på banal nationalism då det antogs att läsaren förstod att det handlade om Finland och den ryska kejsaren, utan att man i tidningen explicit skrev ut det. Genom formuleringen framhävde tidningarna även gardets koppling till Finland och kejsaren. Å andra sidan inbjöd man också läsaren till att känna en samhörighet med soldaterna genom att använda uttryck som *vårt finska garde*, *våra finske gardister*, *våra finnar*, *våra landsmän*, *våra finska soldater*, *vår bataljon*, *våra män*, *våra soldater*, *våra egna* och *vår finska gardesbataljon*.⁹⁴ Med dessa formuleringar gav man intrycket av att Finska gardet tillhörde alla som läste tidningen och indirekt också hela det finska folket.

⁹² Anderson 2005 (1992), 44–46.

⁹³ Billig 1995, 7, 93–94.

⁹⁴ Se till exempel *Finlands Allmänna Tidning* 17.3.1854, 9.8.1875; *Helsingfors Dagblad* 9.7.1870, 22.9.1877, 12.10.1877, 4.2.1878; *Papperslyktan* 27.8.1860; 4.2.1878, 22.5.1878; *Suometar* 17.3.1854; *Uusi Suometar* 5.9.1877.

Ett sätt att framhäva en ännu varmare relation mellan det finska folket och de finska militärerna var att jämföra förhållandet till ett släktskapsband. Tidningarna använde formuleringar som *sina fäder*, *sina söner*, *våra finska bröder*, *finska folkets bröder* och *Finlands söner*.⁹⁵ Släktskapsbandet kunde syfta på samtidens finska undersåtar eller tidigare generationer av finska undersåtar. En liknande framhävning att ett släktskapsband mellan ”det finska folket” och Finska gardet är ett typiskt exempel på nationalistiskt språkbruk. Nationen jämförs till en familj där befolkningen representerar nationens barn och kallas därav för söner och döttrar eller bröder och syskon. Typiskt för liknande retorik är att man beskriver den föreställda gemenskapen genom släktskapsband och kön. Till likande retorik hör även att nationen i sig, som utgör identitetens objekt, också personifieras genom en nationspersonifikation som i Finlands mön.⁹⁶

Pressen använde sig även av formuleringar där man framhävde att gardet uppträdde för Finland. Exempelvis kunde pressen skriva att gardisterna agerade för *vår ära*, *finska namnets ära*, *vårt lilla land* eller *våra fäders krigarära*.⁹⁷ Genom liknande retorik underströk man att gardisterna var representanter för det finska folket och att deras aktioner återspeglade sig därav på hela Finland. I pressen skildrades gardet som samtidens finska hjältar och då gardet gjorde bra av sig eller fick beröm eller utmärkelser var detta något som pressen ville uttrycka som inte bara ärofyllt för gardet, utan för hela det finska folket. Bland annat då gardet firade sitt 25-årsjubileum skrev *Helsingfors Tidningar* hur gardets utmärkelser var ämnade för det finska folket.⁹⁸ Likaså skrev *Suometar* och *Finlands Allmänna Tidning* ett par år senare, då gardets första chef Anders Edvard Ramsay blev befordrad till chef för den ryska grenadjärkåren, att befordringen var speciell och av vikt på grund av att ingen finne tidigare hade haft äran att inneha posten.⁹⁹ Detta antyder klart på att den nationella gemenskapen upplevdes som finsk, inte som rysk, då ryska undersåtar hade innehaft posten tidigare.

Det nationella tänkandet uttrycktes även i konkreta ordval och meningar. Speciellt gjorde de sig gällande under krigstid då Finska gardets öde var bunden med ryska rikets militära strävanden. Under Krimkriget och det rysk-turkiska kriget var det Finska gardet som fick representera den finska armén som stred för Finland men även för dess huvudman, den ryska kejsaren. Redan under gardets avfärd till Krimkriget kan man se ett tydligt nationalistiskt språkbruk i pressen. Skribenterna framhävde hur

⁹⁵ Se till exempel *Finlands Allmänna Tidning* 6.6.1855, 14.5.1877; *Helsingfors Dagblad* 27.10.1877, 29.10.1877, 28.12.1877; *Helsingfors Tidningar* 18.3.1854, 31.7.1863; *Uusi Suometar* 5.12.1877, 28.1.1878, 1.9.1879.

⁹⁶ Billig 1995, 71–72.

⁹⁷ Se till exempel *Finlands Allmänna Tidning* 17.3.1854; *Helsingfors Dagblad* 9.7.1870; *Helsingfors Tidningar* 15.3.1854.

⁹⁸ *Helsingfors Tidningar* 9.8.1854.

⁹⁹ *Finlands Allmänna Tidning* 9.10.1856. *Suometar* 17.10.1856.

gardet skulle strida för den finska äran och citerade även talen som hölls under festerna som ordnades för att fira gardets avfärd där talarna motiverade gardisterna genom att åsyfta till deras nationella känslor, deras kärlek till fäderneslandet och det finska folket.¹⁰⁰ Eftersom gardet åkte utanför Finlands gränser för att kriga var man tvungna att motivera krigandet med andra argument än den egna nationens försvar. Istället motiverades finska soldaternas deltagande genom att uppmuntra gardisterna att kriga för Finlands ära.

Den finska pressen rapporterade drygt 20 år senare om gardets deltagande i det rysk-turkiska kriget 1877–1878. Rapporteringen följde långt samma mönster som under Krimkriget men under 1870-talet ser man att uttrycken för de nationella tankarna är ännu tydligare. Delvis förklaras detta genom att de nationalistiska idéerna hade etablerat sig starkare i samhället under 1800-talets lopp. Men en annan orsak är att gardet deltog aktivt i krigsföringen 1877–1878 vilket resulterade i en mycket bredare rapportering och noggrannare beskrivningar över soldaternas dåd än under Krimkriget. Speciellt i talen som hölls under festligheterna i ära av gardets avfärd användes liknande retorik som 1854 men med små undantag. Till exempel användes ordet fosterland flitigare under festligheterna 1877, till exempel då soldaterna uppmuntrades till att kämpa för fosterlandet.¹⁰¹ Klinge har framhävt att begreppet fosterland användes i Finland främst i monarkistisk och estetisk mening men att det under loppet av 1800-talet fick en allt mer nationell betoning och ordet blev med tiden nästan en synonym för något heligt.¹⁰² Vilket kan förklara varför ordet användes endast av *Finlands Allmänna Tidning* år 1854. Tidningen beskrev då hur gardet skulle uppfylla sin plikt gentemot monarken och fosterlandet.¹⁰³

Det är naturligt att den nationalistiska retoriken var mer framträdande under krigstid än under fredstid då de nationalistiska tankarna i Europa under 1800-talet var starkt förknippade med det militära. Kriget som nationerna förde var en central del av den nationella identiteten.¹⁰⁴ Vikten av att ha en nationell armé uttrycktes även i *Uusi Suometar* 1877 i samband med gardets avfärd. I tidningen uttryckte man sin oro över att landets enda egna militär skickades iväg från hemlandet och bekymrade sig därtill över den finska militärens ringa storlek. Tidningen beklagade sig över att Finland aldrig, inte ens under den svenska tiden hade haft en så liten armé som nu. ”*Ei kukaan wäittäne, että tämmöinen aseettomuus on ajan oloon mahdollinen, yhtä wähän kuin se on kansalliselle arwollemme*

¹⁰⁰ Se till exempel: *Finlands Allmänna Tidning* 17.3.1854, 11.1.1855; *Helsingfors Tidningar* 15.3.1854, 18.3.1854, 31.5.1854; *Suometar* 17.3.1854.

¹⁰¹ *Finlands Allmänna Tidning* 5.9.1877; *Helsingfors Dagblad* 4.9.1877; *Uusi Suometar* 5.9.1877.

¹⁰² Klinge 1997, 175.

¹⁰³ *Finlands Allmänna Tidning* 17.3.1854.

¹⁰⁴ Jokinen 2009, 18, 21–22, 27; Pakkasvirta & Saukkonen 2005, 29.

sopiwa.”, skrev tidningen.¹⁰⁵ Ur citatet framkommer det tydligt att skribenten tyckte att det var opassande för en nation att vara utan ett eget försvar. Också ur en statlig synpunkt var det motiverat att upprätthålla en känsla av en stark nationell gemenskap bland befolkningen då detta kunde användas för att höja beredskapen för att försvara nationen men likaså kunde den användas för resursinsamling för att lätta på krigets belastningar på hemmafronten.¹⁰⁶ Under rysk-turkiska kriget förekom liknande resurssamlingar och tidningarna publicerade artiklar, ofta riktade till de finska kvinnorna, där man uppmuntrade dem att samla vinterkläder för de finska männen som deltog i kriget.¹⁰⁷

Gardets deltagande i ryska-turkiska kriget var en av de första stora internationella händelserna som väckte stort intresse hos den finska befolkningen. I Finland följde man med krigets gång och speciellt de finska soldaternas framfart.¹⁰⁸ Redan under senator Furuhjelms tal under avfärdsfesten, citerat av den officiella tidningen och *Dagbladet*, uttryckte senatoren sin tillit på att hela landet skulle följa med gardets deltagande.¹⁰⁹ Likaså då gardet återvände i maj 1878 beskrev *Uusi Suometar* hur gardet mottogs av folkmassor i Helsingfors som väntade på soldaterna vars resa varje medborgare hade följt med och vars mod hade fyllt allas hjärtan med glädje och stolthet.¹¹⁰ Texterna exemplifierar tydligt att kriget uppfattades som en nationellt viktig händelse och att det antogs att alla i samhället skulle och hade följt med gardets framfart. Samtidigt som man klart såg gardisterna som en del av den finska gemenskapen beskrevs de även som finska folkets hjältar.

I maj 1878 publicerade *Helsingfors Dagblad* ett brev där en finsk gardist beskrev finska folkets uppsyn enligt följande:

Till sist ber jag att här få gifva uttryck åt en känsla, som är lefvande hos hög och låg inom vår trupp, den af tacksamhet mot vårt folk och dess styresmän, hvilka följt oss på vår blodiga bana med intresse, hvila sörjt för oss och fyllt våra behof samt genom sitt deltagande upprätthållit vårt mod under alla krigets skiften. Vi föra med oss tillbaka vår gamla slitna fana, mer sliten väl, men äfven mera ärad och hennes ära tillhör ju Finland.¹¹¹

¹⁰⁵ *Uusi Suometar* 5.9.1877. Skribentens översättning. ”Ingen torde påstå, att en liknande vapenlöshet är möjlig i dessa tider, lika lite som den är passande för vårt nationella värde.”

¹⁰⁶ Jokinen 2009, 18, 21–22, 27; Pakkasvirta & Saukkonen 2005, 29.

¹⁰⁷ Se till exempel *Finlands Allmänna Tidning* 12.10.1877, 24.10.1877, 2.11.1877, 19.12.1877; *Helsingfors Dagblad* 12.10.1877, 24.10.1877; *Uusi Suometar* 12.10.1877, 26.10.1877, 11.11.1878.

¹⁰⁸ Leino-Kaukiainen 2005, 127.

¹⁰⁹ *Finlands Allmänna Tidning* 5.9.1877.

¹¹⁰ *Uusi Suometar* 10.5.1878.

¹¹¹ *Helsingfors Dagblad* 6.5.1878.

Orden och användandet av genitivformerna tyder på att gardisten också upplevde den finska nationen som en gemenskap som gardisterna, tillsammans med resten av de finska undersåtarna, hörde till. Skribenten skrev även att gardets fana, som i texten symboliserade gardisternas framfart och dåd under kriget, skulle tas hem till Finland då dess ära tillhörde hela landet. I någon mån upplevde gardisten alltså en samhörighet med det finska folket och var även medveten om att gardets aktioner speglade sig tillbaka på Finland. Antydningarna till en känsla av stark nationell samhörighet är synligare i pressen under 1870-talet än under 1850-talet. Men trots det finns det även ett exempel från avfärden till Krimkriget där *Finlands Allmänna Tidning* skrev att avfärdsfestligheterna år 1854 hade förenat Helsingfors skilda klasser. Också i denna artikel syftade man på att en nationellt betydande händelse hade skapat en gemenskap bland personer som inte kände varandra, med andra ord en föreställd gemenskap.¹¹²

Sättet pressen skrev på bidrog till att de nationalistiska tankarna spred sig till massorna, enligt Hroch modell, samt att folket blev medvetna och påmind om sin nationstillhörighet, i enlighet med Billigs teorier. Men i verkligheten skapade de nationalistiska tankarnas spridning också meningsskillnader bland de politiska grupperingarna. Marja Vuorinen har forskat i andrafieringen som skedde i det finska samhället under 1800-talet. Andrafiering är ett centralt medel i skapandet av en nationell självbild. För att skapa en nationell självbild, ett vi, är det också nödvändigt att skapa en motbild, ett de. Detta fenomen kallas för andrafiering. Vuorinen har kommit till slutsatsen att det i Finland under 1800-talet uppkom en andrafiering mellan folket och adeln.¹¹³

Under 1800-talets lopp blev teorierna om en representativ maktanvändning mer dominerande. Makten innehades av en minoritet men positionen skulle med tiden alltmer motiveras med ett stöd från majoriteten. Grupperingen mellan folket och adeln hade sitt ursprung i denna utveckling. Den gamla eliten, fick med tiden allt mer tävla om maktpositionerna i samhället med den växande bildade klassen om rollerna som till exempel tidningsmän och jurister. Den nya eliten identifierade sig med folket, vilket ledde till att polariseringen sågs som något mellan folket och den gamla eliten, trots att den i verkligheten ägde rum mellan den nya och gamla eliten. I folkets ögon uppfattades dock högst antagligen ingen större distinktion mellan dessa två. Med tiden förknippades den nya eliten med finskhet, öppenhet och demokrati medan den gamla eliten representerade svenskhet, slutenhet och hierarki.¹¹⁴

¹¹² *Finlands Allmänna Tidning* 17.3.1854.

¹¹³ Vuorinen 2004, 246–249.

¹¹⁴ Vuorinen 2004, 249–250.

Skillnadgörandet mellan folket och den högre samhällsklassen tog sig speciellt gällande i de fennomanska språkrören. Under 1870-talets lopp publicerade *Uusi Suometar* ett antal artiklar som handlade om gardisternas behandling och välmående.¹¹⁵ Liknande artiklar finns inte i de andra tidningarna. *Uusi Suometar* publicerade 1871 en artikel om hur koleran hade brutit ut bland gardisterna. Enligt tidningen hade de försökt få mer information om situationen med föga framgång och beskrev situationen enligt följande:

*Lähempiä tietoja emme ole kaartin kansliasta saaneet, sillä siellä tahdotaan salata taudin liike, kun se muka ei koske yleistä kansaa, miten kaartissa voidaan. Pataljonan nykyinen nuori w. t. tohtori pitää sitä warsinkin aiwan sopimatonna antaa yleisölle näitä tietoja, kun alhainen kansa muka, jos kuulisi waaran olewan käsissä, waan rupeaisi tuhmemmasti ja hurjemmasti elämään. Tuommoinen käsitys köyhemmän ja työtätekewän wäestön ymmärryksestä ja järjestä ei kunnioita suuresti hra tohtoria, waan olkoonkin se hänen oma asiansa.*¹¹⁶

I artikeln syns tydligt att man på tidningens redaktion hade tyckt att gardets läkare, som representerade det högre samhällsskiktet, såg ner på folket och tyckte att allmogen var enkelt sinnat och oförståeligt. *Uusi Suometars* profilerade sig i artikeln tydligt som en förkämpe för folket som försökte utreda riskerna som sjukdomen förde med sig för hela befolkningen. Ett annat exempel på likande tänkande tog sig i uttryck på tidningens sidor efter kriget 1877–1878. Redaktionen hade fått veta att gardets manskaps löner skulle halveras och skrev om nyheten i bekymrad ton. Skribenten menade att halveringen var orimlig då man samtidigt hade ökat på tjänstemännens löner. Därtill menade skribenten att avskärningen måste i folkets ögon, och speciellt i den folkgruppens ögon som manskapet representerade, se både ohövlig och omåttlig ut. I artikeln undrade sig skribenten över vad man i utlandet skulle tänka om Finland om det skulle komma fram att man inte kunde betala rimliga löner till sina soldater.¹¹⁷ Tidningen skapade en tydlig motsättning mellan folket, som manskapet representerade, och det högre samhällsskiktet som ville halvera soldaternas löner.

Liknade tankar gjorde sig även gällande i andra finskspråkiga tidningar och ett likande exempel kan hittas i *Helsingfors Dagblad* ett år tidigare då tidningen diskuterade en artikel som hade utkommit i *Keski-Suomi*. *Keski-Suomi* hade beklagat sig över att Finska gardets avfärd till rysk-turkiska kriget

¹¹⁵ Se till exempel *Uusi Suometar* 11.9.1871, 7.6.1872, 9.8.1872, 18.11.1878, 20.12.1880.

¹¹⁶ *Uusi Suometar* 11.9.1871. Skribentens översättning. ”Närmare uppgifter har vi inte fått från gardets kansli, för där vill man hemlighålla sjukdomens rörelse, då det inte påstås beröra det övriga folket hur de mår i gardet. Bataljonens nuvarande unga biträdande doktor tycker det sannerligen opassande att ge allmänheten dessa uppgifter, då det påstås att det låga folket, om de hörde att faran vore till hands, skulle börja leva allt styggare och vildare. En sådan uppfattning av det fattigare och arbetande folkets förstånd och vett, är inte till ära för herr doktor, men låt det bli hans egen sak.”

¹¹⁷ *Uusi Suometar* 18.11.1878.

hade firats så att manskapet och officerarna hade haft skilda fester. Enligt *Dagbladet* hade *Keski-Suomi* skrivit "Beklagligtvis har man arrangerat det så, att dessa fester lika gerna kunna tagas som en skymf mot gardet, som för en hedersbevisning. Det är nemligen afsigten att hålla en skild fest för manskapet och officerarne, skildt för 'långöronen' och skildt för 'herrarne'. Af denna orsak har också mången varit tvehogsen om man skall gå på hela festen, e c." I sitt svar försvarade dock *Helsingfors Dagblad* arrangemanget genom att skriva att officerarna nog också hade varit inbjudna till manskapets fest och dessa ordnades skilt på grund av brist på passande lokal och arrangemangorsaker.¹¹⁸ *Keski-Suomi* var en ungfennomansk tidning som likt *Uusi Suometar* profilerade sig som folkets tidning och såg därav ner på festarrangemangen som åtskilde på manskapet och officerarna.

3.2. Militärmusiker och fosterländska toner

Michael Billig har framfört att nationella symboler är ett centralt medel som används för att påminna människor om deras nationstillhörighet.¹¹⁹ Nationalismen influerade konsten, litteraturen och musiken men kunde också manifesteras sig i vardagen genom exempelvis folkfester, stormanskulter, och föreningsaktivitet. Genom att upprätta en staty på en storman eller genom att sjunga en nationellt viktig sång kunde man ge folket en känsla av samhörighet. Symbolerna konkretiserade också nationens existens och livskraftighet. Genom folkbildningen och armén förde man vidare de nationella symbolerna till massorna.¹²⁰ Utöver att pressen porträtterade Finska gardet som en nationell symbol spelade gardets musikkår också en roll som förmedlare av nationalistisk symbolik, genom framförandet av musikstycken som upplevdes nationellt betydelsefulla. Genom pressen förmedlades även musikkårens repertoar till en större publik, som inte hade möjligheten att höra musikkårens uppträdanden själva.

Gardets musikkår hade en prominent ställning i Finlands musikliv och musikkåren spelade rätt ofta musik som starkt symboliserade Finland och som hade komponerats för att fira det egna landet och dess befolkning. Gardets musikkår var den första som uppträdde med *Vårt land* 1848, ett musikstycke som med tiden etablerades som Finlands nationalsång.¹²¹ Tidningarnas reklamer för musikkårens uppträdanden och publiceringen av musikkårens repertoarer visar att gardet ofta spelade också andra

¹¹⁸ *Helsingfors Dagblad* 27.9.1877.

¹¹⁹ Billig 1995.

¹²⁰ Saukkonen 2005, 96.

¹²¹ Ekman 2006, 350.

betydelsefulla finländska musikstycken. I samband med nationellt viktiga händelser eller vid officiella tillfällen var det vanligt att man spelade symboliskt viktiga sånger som *Vårt land*, *Björneborgarna marsch* och *Suomis sång*. I officiella sammanhang var det vanligt att dessa kombinerades med den ryska nationalsången eller kejsarhymnen. Det var inte heller ovanligt att pressen nämnde vilka stycken gardet hade uppträtt med, till exempel vid gardets avfärd 1877 skrev *Helsingfors Dagblad* hur gardets musikkår under festligheterna spelade finalen ur *Kung Karls jakt*.¹²² Stycket anses som den första finska operan. Musiken skrevs av Fredrik Pacius medan librettot skrevs av Topelius år 1852. Operan var väldigt nationalromantiskt och med tydligt tema av fosterlandskärlek, vilket även syntes i orden som publicerades i samband med artikeln.¹²³

Musiken var ett av medlen som användes för att skapa den finska identiteten. Genom musiken målade man upp en bild av Finland och dess historia. Den militära musiken hade därtill, förutom den praktiska funktionen av att uppmuntra soldater i strid, även som uppgift att påminna åhörarna om nationens militära vinster och bygga på deras nationella stolthet. Enligt Philip Bohlman är militärmusikens funktion att få nationen att känna sig, som en del av det kollektiva agerandet av militärstyrkan men även i en mer abstrakt mening, i uppträdandet av den militära musiken genom till exempel militärorkestrar.¹²⁴ Gardets musikkår var således i sig delvis en påminnelse om åhörarnas nationstillhörighet men därtill förmedlade musikkåren den heroiska finska historien genom militärmusiken, speciellt genom marscherna, åt sin publik.

Gardets musikkår uppträdde år 1871 på Finska fornminnesföreningens litterära och musikaliska soaré. Dagen efter uppträdandet rapporterade pressen att gardets musikkår hade under tillfället spelat tre olika marscher; *30-åriga krigets marsch*, *Finska arméns marsch 1808* och *Parolas marsch*.¹²⁵ *Finlands Allmänna Tidning* beskrev hur gardets musikanter under kvällen hade stämt upp i marscherna från de forna krigiska tiderna då den finska soldaten stred och utmärkte sig. Enligt tidningen hade publiken reagerat på tonerna genom att stolt höja på sina huvud.¹²⁶ Pressen beskrev marscherna som gamla, vilket passade in i den nationella berättelsen om ett heroiskt förflutet. Men det gav också en bild av historisk kontinuitet då pressen gav intrycket att de äldre finska generationerna hade sjungit samma sånger. Marscherna var visserligen ofta baserade på äldre melodier, inhemska eller utländska, men många av marscherna hade fått sina ord under 1800-talet och hade därtill uppdaterats under årens lopp. Den officiella tidningens artikel ger intrycket av att den

¹²² *Helsingfors Dagblad* 4.9.1877.

¹²³ Lappalainen 2001 (2005).

¹²⁴ Bohlman 2010, 146.

¹²⁵ *Helsingfors Dagblad* 12.4.1871, 13.4.1871.

¹²⁶ *Finlands Allmänna Tidning* 15.4.1871.

militära musiken väckte nationell stolthet hos åhörarna men likaså visar artiklarna att musikkåren också spred föreställningen om Finlands heroiska förflutna.

Faktumet att pressen i alla fall i någon mån följde med vad gardets musikkår spelade under olika tillfällen påvisas av en debatt som föregicks i pressen år 1869. Debatten gällde *Björneborgarnas marsch* och flera tidningar deltog i debatten. Sitt ursprung hade debatten i en artikel som utkom i *Hufvudstadsbladet* där tidningen meddelade att gardets musikkår under Savolax-karelska studentfesten hade blivit förbjuden av sitt befäl att spela *Björneborgarnas marsch*. Enligt tidningen hade stycket funnits i det ursprungliga utkastet för programmet men hade sedermera blivit utstruken av gardets adjutant. Tidningen frågade sig: ”Är den enda finska militär-musik, som numera finnes, verkligen förbjuden att spela den enda marsch, hwilken betraktas som finsk?”¹²⁷

Dagen därpå var den officiella tidningen kvick med att meddela att marschen inte hade blivit förbjuden utan att den bara inte hade ingått i programmet.¹²⁸ Uttalandet väckte känslor då både *Helsingfors Dagblad* och *Uusi Suometar* gick med i debatten nästa dag. *Helsingfors Dagblad* svarade att trots att ett förbud inte existerade kunde var och en förstå vad det innebar om man gjorde upp ett program med musikstycken som musikkåren fick spela och lämnade *Björneborgarnas marsch* utanför denna lista. Tidningen skrev att skillnaden mellan dessa två tillvägagångssätt var samma som skillnaden mellan att förbjuda och inte tillåta.¹²⁹

Uusi Suometar skrev i sin tur att ett dylikt förbud inte bara var sorgset utan även skrattretande. Tidningen frågade sig om någon frisk människa någonsin ens hade fått tanken om att den ifrågavarande marschen var på något sätt farlig? Därtill undrade skribenten om det ansågs att våra gardister, som var vana i fred, var därav odugliga att spela deras djärva förfäders krigsmarsch? Tidningen anklagade *Finlands Allmänna Tidning* för ignorans, om inte rakt ut lögnaktighet, då marschen i självverket hade ingått i det ursprungliga programmet och hade först i efterhand tagits bort av gardets adjutant. Tidningen undrade hur det kunde påstås att musikkåren inte hade blivit förbjuden att spela stycket eller hade det varit den officiella tidningens avsikt att hemlighålla att den första versionen av programmet inte hade blivit godkänd.¹³⁰

Debatten visar att musikkårens uppträdanden kunde väcka starka känslor om den finska identiteten och hur den fick uttryckas. Sångernas symboliska värde för samtiden blir även klart i debatterna då

¹²⁷ *Hufvudstadsbladet* 2.3.1869.

¹²⁸ *Finlands Allmänna Tidning* 3.3.1869.

¹²⁹ *Helsingfors Dagblad* 4.3.1869.

¹³⁰ *Uusi Suometar* 4.3.1869.

det uppenbarligen väckte förargelse i flera redaktioner då gardets musikkår inte hade fått spela *Björneborgarnas marsch*. Marschen baserade sig på en äldre melodi men Runeberg hade skrivit nya fosterländska ord till sången 1860. Marschen var ur statsmaktens syn problematisk då den hade tematiska likheter med det revolutionära stycket *Marseljäsen*. Trots det hade uppträdandet av marschen inte tidigare under 1860-talet mött på motstånd vilket också kan förklara att förbudet väckte uppståndelse i pressen 1869.¹³¹ De ovan framförda exemplen visar att gardet inte enbart var ett objekt för de nationalistiska tankarna genom vilka man bland annat ville se gardets som en fortsättning på de finska förfädernas krigiska historia utan att musikkåren hade en speciell roll som förmedlare av de nationalistiska symbolerna till publiken i Helsingfors och genom tidningarna för hela det tidningsläsande folket.

Ett bevis på musikens vikt som nationell symbol och den betydelse som gardets musikkårs uppträdande kunde ha för Finland och därtill för relationen till Ryssland kan hittas i *Finlands Allmänna Tidning* och *Uusi Suometar* i februari 1872 i samband med lantdagens utblåsningsceremoni. *Uusi Suometar* rapporterade om hur gardet hade uppträtt med den ryska folksången och sedan med *Vårt land*. Under den sistnämnda sången beskrev tidningen hur folket hade blottat sina huvuden och vid sångens slut utbrustit i livliga hurrarop. Enligt den officiella tidningen var rapporteringen ansvarslös av *Uusi Suometar* då det gav en felaktig bild av stämningarna i Finland. Skribenten oroade sig över hur den ryska pressen, som redan skrivit kritiskt om Finland, skulle reagera samt hur den finskspråkiga tidningens läsare, som främst bestod av allmogen skulle ta emot nyheten, då de måste undra hur "(...) publiken i Helsingfors vid ett tillfälle, sådant som det ofvannämnda, då glädjen öfver och medvetandet af den oskattbara lycka för vår inre utveckling, som genom de periodiska landtdagarne blifvit oss skänkt, borde vara som lifligast, icke vet att ära den som äras bör, utan föredrar att ära sig sjelf."¹³²

Uusi Suometar svarade på tal redan ett par dagar senare. Tidningen skrev att de i själva verket hade använt *Finlands Allmänna Tidnings* rapportering som modell för sin egen och att det var naturligt att den finska publiken kände igen *Vårt land* men inte den ryska folksången på det ryska språket som var av naturliga skäl mer obekant för de finska undersåtarna. Mest förargelse verkar dock den officiella tidningens anklagelse om att *Uusi Suometar* inte skulle uppskatta kejsarens periodisering av lantdagen väcka, då tidningen avslutade artikeln med orden:

¹³¹ Klinge 1967, 218; Wolff 2019.

¹³² *Finlands Allmänna Tidning* 3.2.1872.

Me ja meidän lukijamme tiedämme kyllä, wirallisten lehtien sopimattomia muistutuksia saamattakin, käsittää waltiopäiwän suurta merkitys maallemme sekä Suomen kansan kiitollisuutta sitä hallitsijaa kohtaan, jonka sanaan kukin suomalainen järkähtämättä luottaa.

*Wirallisten lehtien ansioksi on luettawa että ne näiden joutawain muistutuksensa kautta ehkä owan nostanut waarallistakin epäluuloa.*¹³³

Debatten är i enlighet med Klinges tolkning av att *Vårt land* under 1860-talet hade börjat etablera sig som en nationalsång och att det hade blivit kutym att möta tonerna av stycket genom att stiga upp vilket kunde orsaka problem i situationer där det hörde till att man spelade den ryska nationalsången eller ryska kejsarhymnen.¹³⁴ Debatten visar att gardets musikkårs uppträdande med de symboliskt viktiga sångerna inte var helt utan polemik och att de officiella kanalerna var noga om att den finska identiteten inte skulle jämföras eller tävla med en tacksamhet mot kejsaren och hans aktioner för det finska samhällets utveckling. Dock visar *Uusi Suometar* svar också att man i fennomanska kretsar värdesatte högt kejsaren och hans aktioner för Finland.

Utöver att pressen presenterade och diskuterade vad gardets musikkår spelade framkommer det också i flera sammanhang var musikkåren spelade. Ur källmaterialet framkommer det att musikkåren uppträdde bland annat på fruntimmers soaréer, universitetets fester, Finska litteratursällskapets möte, konstnärsgillels årsfest, Lovisa nya kyrkans ingivning, järnvägsingivningar, barnens vårfester, brandkårsfester och generalguvernörens middagar.¹³⁵ Därtill spelade musikkåren flera gånger i ett välgörenhetssyfte, bland annat för att samla in pengar för veteraner från Finska kriget, nödlidande, sjukhemmen, arbetshuset i Helsingfors samt för änkor och föräldralösa barn efter kriget.¹³⁶

Speciellt gardets uppträdande på allmänna fester är till den graden intressanta att dessa också i sig var manifestationer för nationalistiska tankar. Ordandet av fester som var öppna för allmänheten var en del av nationalismens manifestering i vardagen. Runtom i Europa började man under 1800-talets andra hälft ordna parader, folkfester och nationaldagar i nationalismens anda. I Finland ordnades

¹³³ *Uusi Suometar* 5.2.1872. Skribentens översättning. ”Vi och våra läsare vet nog, utan att få de officiella tidningarnas opassande påminnelser, att förstå lantdagens stora betydelse för vårt land samt Finlands folks tacksamhet mot den regenten, vars ord varje finne orubbligt litar på. Till de officiella tidningarnas förtjänst kan anmärkas att de så här har väckt, kanske till och med farliga, misstankar.”

¹³⁴ Klinge 1967, 182.

¹³⁵ Se till exempel *Finlands Allmänna Tidning* 6.2.1865, 20.12.1865, 7.2.1871, 3.1.1877; *Helsingfors Dagblad* 10.3.1862, 17.8.1869, 10.10.1873, 4.1.1876, 4.1.1877; *Helsingfors Tidningar* 23.12.1857, 27.4.1861, 12.5.1863; *Papperslyktan* 14.11.1859. *Uusi Suometar* 10.10.1873, 7.6.1876, 5.1.1877.

¹³⁶ Se till exempel *Finlands Allmänna Tidning* 11.12.1866, 16.11.1867, 12.12.1872; *Helsingfors Dagblad* 11.12.1866, 24.4.1869, 13.12.1871; *Papperslyktan* 14.11.1859; *Suometar* 10.12.1858, 26.9.1862, 13.12.1866; *Uusi Suometar* 31.5.1872, 5.9.1877, 3.12.1880.

dess speciellt av eliten som genom festerna ville öka på folkets bildning och anknyta allmogen till den konstruerade nationella gemenskapen. Festerna kunde vara av varierande slag, musiktillställningar, brandkårsfester, industriutställningar eller så kunde festerna ordnas i samband med kejsarfamiljens besök.¹³⁷

En annan manifestering av de nationalistiska tankarna var den så kallade stormanskulten. I Finland fick stormanskulten sitt genombrott under 1850-talet men även runtom i Europa firade man nationernas stormän med avsikten av att bilda folket och stärka de nationalistiska tankarna i samhället. I Finland var Fredrik Cygnæus en av de centrala gestalterna bakom skapandet av stormanskulterna.¹³⁸ I Finland började man under 1800-talet skriva verk där man sammanställde namnlistor på finska stormän som man sedan förevigade i porträtt och statyer. Exempel på personer som lyftes fram som finska stormän var bland andra redan historiska stormän såsom Henrik Gabriel Porthan, Mikael Agricola och inom svensksinnade kretsar Per Brahe samt levande stormän såsom Elias Lönnrot, Johan Ludvig Runeberg och Johan Vilhelm Snellman.¹³⁹ Finska gardets musikkår medverkade i denna stormanskult genom att uppträda bland annat under festligheter som var tillägnade Lönnrot, Pacius, Runeberg och Adolf Erik Nordenskiöld.¹⁴⁰ Musikkårens uppträdande på olika fester och tillställningar visar att gardets musikkår även passivt medverkade i ett antal samhällsfenomen som uppkom i kölvattnet av de nationalistiska tankarnas spridning.

¹³⁷ Ollilla 2014.

¹³⁸ Ollilla 2014; Klinge 2010, 145.

¹³⁹ Klinge 1997, 185–189.

¹⁴⁰ Se till exempel *Finlands Allmänna Tidning* 9.6.1857, 17.5.1862; *Helsingfors Dagblad* 16.5.1862, 11.5.1877, 13.5.1877, 25.4.1880; *Papperslyktan* 21.3.1859; *Suometar* 24.2.1854; *Uusi Suometar* 11.11.1869, 30.5.1879, 13.9.1880.

4. Från hackapeliter till finska gardister

4.1. Den uråldriga finska krigaren

Krig har alltid varit ett centralt tema för nationalistiskt tänkande och nationsskapandet. Krig som en nation har fört tillskrivs ofta till den nationella berättelsen och den historien som nationens befolkning förväntas känna till. Om kriget berättas ofta hjältemodiga berättelser fyllda med ära och berömmelse som kan tilldelas hela nationen. Nationens högsta moraliska ideal blir den krigande mannen som är beredd på den störta uppoffringen av alla: att dö för sin nation. Kriget och dess hjältar omvandlas ofta till en nationalistisk myt. Därav blir också myterna en väsentlig del av nationsskapandet. Genom myterna skapar man en gemensam historia åt nationen och med hjälp av myterna kan man också upprätthålla en känsla av gemenskap genom att anspela på de gemensamt uppnådda målen. Genom liknande retorik kan man ge folket en känsla av att nationen i framtiden också kan uppnå stordåd då den redan gjort detta i det förflutna.¹⁴¹

Skildringen av det förflutna blev också en del av det finska nationsskapandet och under 1800-talet började man konstruera en egen historia åt Finland genom aktiv historieskrivning. Utmaningen i projektet var att finna den ”riktiga finska historien” bland den svenska historien. Utmaningen skapade även debatt bland landets lärda. Topelius framförde i ett föredrag 1843 en tanke om att Finland inte hade en egen historia innan 1809. Uttalandet bemöttes med stor kritik, och trots att många erkände att Finland inte innehaft några statliga förbindelser innan 1809 så ansåg ändå många att finska folket hade en egen, flera hundra år lång historia. Samtidens historiker tog sig an projektet att ”finna” den äkta finska folksjälens, innan tiderna av förtryck och degradering, som upplevdes ha skett under den svenska tiden. Förebilden för den riktiga finska folksjälens blev den lantliga finstalande folken i det förhistoriska eller tidigmedeltida Finland. Folksjälens uppenbarade sig enligt samtiden speciellt under tider av nöd eller hot från främmande makter som till exempel under Klubbekriget 1596–1597, det trettioåriga kriget 1618–1648 eller under de flera svenska kriget med Ryssland före 1809.¹⁴²

Nationalisterna menade att den finska folksjälens hade gått förlorad under utländskt styre och därför hade man som mål att väcka upp folksjälens på nytt, varav det mycket använda uttrycket nationellt uppvaknande. Detta genomfördes genom att konstruera en fornhistoria och ett etniskt ursprung för det finska folket. I Finland formade speciellt verket Kalevala uppfattningen om den finska forntiden. Genom folkbildningen ville man också bekanta finska folket med den konstruerade historien och

¹⁴¹ Ahonen 2018.

¹⁴² Fewster 2006, 14–15, 93; Jussila 2007, 18–23; Klinge 1975, 14.

försäkra dem om att deras ursprung, i enlighet med den nationalistiska myten, kunde dateras till forntiden. Med tiden tog också Topelius mer och mer avstånd från sitt uttalande 1843 och påstod senare att Finland nog hade en kulturhistoria. Topelius menade senare att den finska historien började med svenskarnas ankomst. Beviset för Topelius förändrande åsikt i frågan blev utgivandet av *Fältskärens berättelser* och *Boken om vårt land*, verk som beskrev Finlands historia innan 1809. Dessa två verk, tillsammans med Runebergs krigslitteratur, influerade starkt samtidens syn på finnarnas krigiska förflutna.¹⁴³

Den finska historieskrivningen och tankarna om finnarnas förflutna syns också starkt i rapporteringen om gardets deltagande i både Krimkriget och det rysk-turkiska kriget. Båda gångerna firades gardet avfärd mot kriget genom två fester, en för manskapet och en för officerarna och det högre befälet. Pressen rapporterade noggrant om de pampiga festerna och beskrev dem i ord som uttryckte både fosterlandskärlek och lojalitet till kejsaren. Både år 1854 och 1877 liknar tidningarnas rapportering varandra, delvis på grund av att tidningarna under både tillfällena citerade samma festtal. Under de över 20 åren som går mellan avfärderna sker inte heller stora skillnader i retoriken som användes i festtalen utan ett centralt tema i festtalen är både under 1850- och 1870-talet hackapeliterna, det trettioåriga kriget samt myten om det krigande finska folket.

När gardet mobiliserades inför Krimkrigen ägde festligheterna rum den 10 och 16 mars 1854. Under ifrågavarande tid existerade tre av de granskade tidningarna, *Finlands Allmänna Tidning*, *Helsingfors Tidningar* samt *Suometar*. Samtliga tidningar rapporterade alla om festligheterna. Under båda festerna gjordes hänvisningar till det trettioåriga kriget. Under den första festen erinrade festtalaren professor Immanuel Ilmoni åhörarna om deras förfäders kända stridsrop ”*hakkaa päälle*”.¹⁴⁴ För den andra festen hade Topelius skrivit verser som sjöngs under tillfället och publicerades i sin helhet i den officiella tidningen (se bilaga). I texten skrev Topelius om Lützens blodbestänkta mark där finnarna, i texten ”vi”, hade stått i slutna ledd och stupat med heder för sin monark. Slaget i Lützen 1632 var ett av de största och kändaste slagen under det trettioåriga kriget.¹⁴⁵

Drygt 20 år senare vid rysk-turkiska krigets utbrott existerade följande av de granskade tidningarna *Finlands Allmänna Tidning*, *Helsingfors Dagblad* samt *Uusi Suometar*. De samtliga tidningarna beskrev festerna som hölls i samband med gardets avfärd mot fältet och åter är anspelningarna till det trettioåriga kriget tydliga. Under den första festen talade geheimerådet Carl Herman Molander om hur det inte var första gången då finnarna gick ut till krig och riskerade livet för större mänsklighetens

¹⁴³ Fewster 2006, 14–15, 93; Jussila 2007, 18–23.

¹⁴⁴ *Helsingfors Tidningar* 15.3.1854; *Suometar* 17.3.1854.

¹⁴⁵ *Finlands Allmänna Tidning* 17.3.1854.

ändamål då finnarna redan tidigare hade försvarat sin tro på tysk mark. Efter talet beskrev tidningarna att musikkåren hade spelat ett antal musikstycken, däribland 30-åriga krigets marsch.¹⁴⁶ *Helsingfors Dagblad* var den enda tidningen som år 1877 rapporterade mer ingående om gardets mottagande i Viborg. Tidningen citerade stadsfullmäktigens ordförandes festtal där han beskrev hur gardisterna skulle på Balkanbergen strida likt sina föregångare på Lützens kullar och föra med sig ära och aktning till det finska namnet och det älskade fosterlandet.¹⁴⁷

Orsaken till att just hackapeliterna blev den centrala förebilden för finska gardisterna kan förklaras med att det var något som samtiden hade lätt att se som någonting ”tydligt finskt” bland den svenska historien. Hackapeliterna hade varit ett finskt kavalleri som hade kämpat för Gustav II Adolf under det trettioåriga kriget. Sitt namn hade krigarna fått efter sitt finskspråkiga stridsrop ”*hakkaa päälle*”. Det har rått diskussioner om dessa ryktade ryttare någonsin var exceptionellt skickliga soldater men i den finska historieskrivningen, fram till självständighetens dagar, porträtterades de i regel som mäktiga krigare. Hackapeliterna och deras stordåd introducerades till en större finsk publik av Topelius år 1851 då han började utge *Fältskärns berättelser* som följetång i *Helsingfors Tidningar*.¹⁴⁸

Under loppet av 1870-talet förstärkte Topelius myten om det legendariska soldaterna. Han skrev bland annat orden till *Finska rytteriets marsch i trettioåriga kriget* (det vill säga 30-åriga krigets marsch) 1872. Marschen blev också bekant för Finska gardet som sjöng den bland annat under gardets fälttåg på Balkanhalvön under rysk-turkiska kriget 1877–1878.¹⁴⁹ År 1875 utkom *Boken om vårt land* som likväl innehöll berättelser om hackapeliterna. Dessa två verk, tillsammans med den tidigare utkomna *Fältskärns berättelser*, bidrog till att hackapeliterna blev kända till en allt större publik. I detta anseende var *Boken om vårt land* speciellt inflytelserik då boken kom att bli den tredje mest lästa boken, efter Bibeln och katekesen, i storfurstendömet.¹⁵⁰

I pressens rapporteringen 1854 och 1877 finns tydliga referenser till det trettioåriga kriget men lika framträdande är referenserna till en myt om det finska krigarfolket. I artiklarna framgår det tydligt att samtiden godtog tanken av att finnarna, i det militära sammanhanget, de finska soldaterna, hade en lång historia som sträckte sig till den svenska tiden. I samtliga artiklar framhävde man att finnarna redan i det odefinierade förflutna hade varit tappra krigare. Likaså använde pressen sig av beskrivningar som underströk att mod hade varit en känd dygd som redan de tidigare finska

¹⁴⁶ *Finlands Allmänna Tidning* 5.9.1877; *Helsingfors Dagblad* 4.9.1877; *Uusi Suometar* 5.9.1877.

¹⁴⁷ *Helsingfors Dagblad* 8.9.1877.

¹⁴⁸ Lehtonen 2007, 324, 333–336.

¹⁴⁹ Se till exempel *Helsingfors Dagblad* 12.11.1877.

¹⁵⁰ Lehtonen 2007, 324, 333–336.

generationerna hade haft. Redan i Ilmonis tal 1854 talade han om hur tapperhet och mod hade gjort Finlands folk och namn betydelsefullt sedan forntider.¹⁵¹ Likaså under den andra festen för officerskåren talades det om den finska krigarens kända mod och förfädernas arv.¹⁵² I *Helsingfors Tidningars* beskrivning av festen betonades också förfädernas arv och den finska krigarens rykte i följande ordalag:

Men frimodigt och raskt går gardet ändå; det känner sin pligt, det vet sin ära att stå främst i finske krigares led och främst försvara det finska namnets gamla rykte. Wissheten att gardet aldrig skall swika denna sin utmärkta plats, att det en dag skall lägga nya, om oss blödande lagrar till fädernes arf – det war den som wid afskedet lifwade alla bröst och som gav denna fest en egen högtidlig stämning, hwilken alla der närwarande icke snart förgäta.¹⁵³

Samma tematik syntes även drygt 20 år senare när geheimerådet Molander och hans kollega Knut Furuhjelm talade. Molander uttryckte sin tilltro på att gardisterna kommer att visa samma mod, lojalitet och känsla av plikt som den finska soldaten alltid hade varit känd för.¹⁵⁴ Medan Furuhjelm konstaterande:

Vår egen kära bataljon, det finska gardet skall vandra ut till kamp och strid. Men soldatens bestämmelse är ju ett kämpa och strida för fosterland, ära och tro. Derfor kämpade äfven Edra fäder under den store Gustaf Adolf; så skolen också I under den högsinte Alexander strida mot Edra trosförvandters arffiender. Men, kamrater, glömmen aldrig att I ären finske män, söner af det älskade Finland, som fostrat Er och hoppas på Eder. Maka och barn, anhöriga och vänner, ja hela vårt land skola följa Eder med varmt deltagande och önska Eder Guds välsignelse. Måtte Han beskydda edra steg och föra Eder tillbaka till oss!¹⁵⁵

Under den andra festen för officerskåren var det Leo Mechelin som önskade att gardet skulle hedra det finska krigarnamnet medan G. E. Ramsay försäkrade lyssnarna om att alla i gardet, framför kejsaren, ville upprätthålla det finska krigarnamnet, som sångerna berättade om, och frambringa ära till fosterlandet.¹⁵⁶ Intressant är att det inte problematiseras att finnarna i själva verket hade krigat för en annan monark och även mot ryssarna i tidigare krig. I stället var det vanligt att man, som Furuhjelm i sitt tal, jämförde den finska lojaliteten under den svenska tiden till svenska kungen med samtidens lojalitet till kejsaren. Men parallellt till lojaliteten till monarken så framhävde ändå många av talarna

¹⁵¹ *Helsingfors Tidningar* 15.3.1854; *Suometar* 17.3.1854.

¹⁵² *Finlands Allmänna Tidning* 17.3.1854; *Helsingfors Tidningar* 18.3.1854

¹⁵³ *Helsingfors Tidningar* 18.3.1854.

¹⁵⁴ *Finlands Allmänna Tidning* 5.9.1877; *Helsingfors Dagblad* 4.9.1877; *Uusi Suometar* 5.9.1877.

¹⁵⁵ *Finlands Allmänna Tidning* 5.9.1877.

¹⁵⁶ *Finlands Allmänna Tidning* 5.9.1877; *Helsingfors Dagblad* 4.9.1877; *Uusi Suometar*, 5.9.1877.

soldaternas nationstillhörighet. Anspelningarna till de tidigare generationerna av finska krigare och finska förfäder är flertaliga och det framgår en tydlig förhoppning i talen att Finska gardet skulle bli en ny generation av finska krigare som skulle ha lika stor framgång och framkalla lika mycket ära till det finska namnet som de tidigare finska krigarna.

Referenserna till den gångna historien och de finska krigarna kan inom teoriramen jämföras till Smiths tredje karakterisering av en *ethnie*, det vill säga tanken av att en nationell gemenskap oftast delar minnen av ett gemensamt förflutet med tillhörande nationella hjältar och händelser. Smith har i sin forskning framfört att det i nationalistisk retorik är rätt vanligt att använda sig av historiska exempel. Historien kan användas som en *exempla virtutis*, där ”våra förfäders” heroiska förtjänster används för att underbygga samtidens ledares planer och behov. Smith menar alltså att nationalister kan använda den gemensamma historien för sina egna syften. Attraktionen i att använda sig av historien bygger på att nationalister kan använda den för att förse nationen med minnen, värderingar, symboler och myter som har en förankring i verkligheten.¹⁵⁷ Retoriken som användes under avfärdsfesterna kan också jämföras till Smiths sjätte karakterisering av *ethnie*, känslan av solidaritet mot den egna befolkningen. Då talarna åsyftade till de tidigare finska krigarna förväntade de sig att soldaterna skulle känna samhörighet till de tidigare generationerna av krigare på grund av deras gemensamma nationstillhörighet.

Det likartade sättet att skriva om gardet 1854 och 1877 kan förklaras av att gardet i allmänhet godtogs som en finsk armé och att dess position i samhället inte förändrades märkbart under de drygt 20 åren som passerade mellan de respektive avfärdsfesterna. Likheten i retoriken kan förklaras av att hackapeliterna och myten om det finska krigarfolket också var någorlunda etablerade retoriska verktyg i det finska samhället. Likande retorik användes högst antagligen också i andra sammanhang då skribenterna i tidningarna förväntade sig att läsarna skulle förstå referenserna till bland annat Lützen utan ytterligare förklaringar. Då gardet inte heller deltog aktivt i krigsföringen på 1850-talet kunde Krimkriget inte heller användas som en referensram i retoriken 1877–1878.

En liten skillnad i tidningarnas rapportering om avfärdsfesterna 1854 och 1877 är språkets ökade betydelse. År 1854 anmärkte bara *Helsingfors Tidningar* att talen hölls både på svenska och på finska.¹⁵⁸ Men år 1877 skrev samtliga tidningarna ut på vilket språk talen var framförda. I *Uusi Suometar* var de svenskspråkiga talen översatta till finska medan i den officiella tidningen *vice versa*. I *Dagbladet* citerades talen på originalspråket. Orsaken till att språket var i större fokus i den senare

¹⁵⁷ Smith 1998, 42–43, 45–46.

¹⁵⁸ *Helsingfors Tidningar* 15.3.1854.

rapporteringen, på 1870-talet, kan förklaras med att debatten om finska- och svenskaspråkets ställning i landet hade ökat i det finska samhället och fördes starkt fram speciellt av fennomanerna.¹⁵⁹ Orsaken till att *Helsingfors Dagblad* inte översatte talen kan högst antagligen förklaras genom tidningens ställning som liberalernas språkrör. Liberalerna var mer neutrala i landets språkfrågor.

Trots att rapporteringen om avfärdsfesterna liknade långt varandra 1854 och 1877 skedde en större skillnad i rapporteringen om gardisternas deltagande i krigen. Under Krimkriget blev det aldrig Finska gardets lott att delta i några strider varav också rapporteringen i pressen minskade och blev mindre storskalig under krigets lopp. Men då gardet återvände till Helsingfors i oktober 1856 ville man ändå i *Finlands Allmänna Tidning* i någon mån förklara bort det att gardet inte hade deltagit i strider. Tidningen skrev att gardet aldrig hade fått chansen att delta i några lysande strider och därför hade de inte heller kunna besegla ryktet av osviklig trohet och tapperhet med nya lagrar. Tidningen framhävde dock att gardisterna nog hade lidit och stött på motgångar vilket, enligt tidningen, kunde upplevas som allt värre då dessa utmaningar saknade bedrifternas glans.¹⁶⁰

Genom artikeln ville man i någon mån förklara bort faktumet att gardet inte hade deltagit i strider genom att förklara att soldaterna ändå hade haft det eländigt. Ur texten framgår det att skribenten hade en tillit på att gardisterna, bara de hade fått chansen, nog hade kunnat leva upp till sina förfäders dåd på slagfälten. Under det rysk-turkiska kriget deltog gardets i flera slag därav var också rapporteringen under kriget 1877–1878 av helt annan kaliber än 1854–1855. När gardet återvände till Finland i maj 1878 kunde den officiella tidningen konstatera att gardet nu hade levt upp till det finska krigarnamnet.¹⁶¹ Artiklarna visar att det, i alla fall i vissa kretsar, fanns en verklig förhoppning, både 1854 och 1877, på att gardet skulle bli en ny generation av krigare och att de skulle leva upp till det tidigare generationernas krigiska bedrifter.

Speciellt efter kriget 1878 uppstod också, i alla fall i pressens retorik, en tro på att detta krig och de finska soldaternas dåd skulle bli en del av de nationella berättelserna om de finska soldaterna som skulle överleva från generation till generation. I ett publicerat brev från en av gardets officerare skrev denne till exempel att övergången över Balkanbergen kommer att ihågkommas i århundraden och att general Gurko var den nya Napoleon.¹⁶² Då Napoleon redan under denna tid var en känd ”historisk” person kan man göra tolkningen att officeraren menade att Gurko likt Napoleon skulle bli ihågkommen av historien. Också *Dagbladet*, i stil med officeraren, beskrev övergången över

¹⁵⁹ Forsgård 2002, 214–215.

¹⁶⁰ *Finlands Allmänna Tidning* 9.10.1856.

¹⁶¹ *Finlands Allmänna Tidning* 10.5.1878.

¹⁶² *Uusi Suometar* 18.1.1878.

Balkanbergen som historisk.¹⁶³ Tanken om att kriget var nationellt betydande och skulle ihågkommas av historien syns också i ett tal som publicerades i *Uusi Suometar* då gardet återvände till Viborg 1878:

*Niin kauan kun kansamme elää, ei unhoiteta retkeä Balkan'in yli, ja moni walkotukkainen Suomen poikanen on ihmetellen kuuntelewa kertomusta esi-isäin retkestä turkkilaisten maassa, kuinka he kesäwaatteissa, pakkasesta wäliä pitämättä, wetiwät kanunia jäisten wuorten yli, kuinka he sitten asettuiwat leiriin juuri iso-turkin pääkaupungin edustalla ja kuinka he kotimat kallansa näkiwät tämän ihanan kaupungin sadoin moskeijineen minaretinensa.*¹⁶⁴

Trots att kriget aldrig blev en del av den betydande nationella berättelse som skulle ha överlevt till dagens värld, enligt samtidens förhoppningar, blev kriget ändå för samtiden väldigt betydande och inspirerande. Väldigt snabbt efter kriget började man i tidningarna publicera reklamer för produkter som direkt kan förknippas med det finska deltagandet i kriget. Man gjorde bland annat reklam för musik, böcker, bilder, memoarer, tidningar.¹⁶⁵ Redan innan fredsslutet i februari 1878 skrev *Helsingfors Dagblad* i sin krönika ”Medan de [finska krigarna] hvila sig i hjertat af Turkiet, sjunges emellertid deras lof här hemma af en mängd «folkskalder» med och utan positiv, och en hel poetisk krigslitteratur har i en hast blomstrat upp i krigets spår.” Varefter tidningen ännu presenterar en del av de verk som hade uppkommit om kriget.¹⁶⁶

Jyrki Outinen har i sin forskning framhåvt att det i Finland efter det finska deltagandet i det rysk-turkiska kriget uppkom en turkofili som varade i ett decennium framöver. Intresset för kriget manifesterade sig på olika sätt runt om i landet. Bland annat skrev man tusentals artiklar i olika tidningar men man skapade även militärmusik, 113 skillingtryck, ett bordsspel med namnet Plevna och lättlästa fiktiva böcker som handlade om kriget. Minnet av kriget fortlevde även genom den folkloristiska orala traditionen, genom olika berättelser och uttryck. Man namngav alkoholhaltiga drycker efter händelser i kriget och namnet Plevna gavs även en restaurang i Tammerfors samt Finlaysons fabriksbyggnad i samma stad. Militärerna som hade deltagit i kriget tog även med sig krigsbyte och souvenirer som bestod av fezer, vapen, svärd och dylikt. Tillsammans med gardet kom

¹⁶³ *Helsingfors Dagblad* 28.1.1878.

¹⁶⁴ *Uusi Suometar* 13.5.1878. Skribentens översättning. ”Så länge som vårt folk lever, förglöms ej resan över Balkan och mången vithårig Finlands pojke kommer med förundran att lyssna på berättelsen om deras förfäders resa i turkarnas land, hur de i sommarkläder utan att bry sig om kölden, drog kanoner över de isiga bergen, hur de sedan slog läger just i förgrunden av storturkens huvudstad och hur de på hemvägen såg denna underbara stad med hundratals moskéer med sina minareter.”

¹⁶⁵ *Finlands Allmänna Tidning* 2.4.1878; *Helsingfors Dagblad* 8.2.1878, 2.4.1878, 3.4.1878, 4.4.1878, 5.4.1878, 23.4.1878, 3.5.1878, 12.5.1878, 6.11.1878, 12.12.1878; *Uusi Suometar* 12.7.1878, 1.11.1878, 7.7.1879.

¹⁶⁶ *Helsingfors Dagblad* 19.2.1878.

även en ung grekisk pojke Alexej Apostol till Finland. Apostol fick sin utbildning inom gardets musikkår och blev med tiden en framgångsrik militärmusiker i landet.¹⁶⁷ Mot bakgrund av detta kan man dra slutsatsen att man i någon mån även med hjälp av pressens retorik lyckades skapa en, framförallt för närhistorien överlevande historisk tradition och mytbildning kring gardets deltagande i kriget.

4.2. Den plikttrogna och modiga finnen

Genom den skrivna historien har det funnits skildringar på mänskliga gemenskaper, inte i form av nationer men mindre enheter som klaner eller bygemenskaper. Ofta har dessa beskrivningar skildrat det högre samhällsskiktet och inte folket. Framförallt har dessa ofta varit baserade på männen i gemenskapen. Under slutet på 1500- och under 1600-talet blev dessa beskrivningar allt mer systematiska och manifesterade sig i så kallade nationalkaraktärer. Nationalkaraktärerna formades genom faktorer som språk, vanor och seder. Med tiden blev de definierande faktorerna allt mer detaljerade och kunde bestå av faktorer som klimat, klädsel och matvanor. Samtiden såg nationalkaraktären som individens grundläggande natur som påverkade dennes personlighet och beteende. Genom filosofer som Johann Gottfried Herder blev tanken om att alla folk var olika och hade en rätt att existera allt starkare. I människors ögon blev folk kollektiva personligheter med en egen inre natur och säregna karaktärsdrag. I uppbyggandet av nationella identiteter under 1800-talet blev idén om nationalkaraktären en central tanke.¹⁶⁸

Bilden av finnen, den finska nationalkaraktären började formas redan i början av 1800-talet i samband med den växande mängden litteratur om Finland. Dessa litterära skildringar skapade en romantisk och idyllisk bild av Finland och dess folk och gav dem även en historia. Verkena bidrog till att man i allt större grad ansåg att finnarna hade en egen nationalkaraktär. Faktorerna som inverkade på den finska nationalkaraktären var bland andra klimatet, språket, landtypiska särdragen och idealiseringen av jordbruket.¹⁶⁹ Efter 1809 hade ett växande intresse för Finland också vaknat i Ryssland och kulturresande till Finland beundrade och förskräckte sig över den karga finska naturen och det primitiva folket. Med tiden uppkom även mer positiva skildringar av finnarna där de porträtterades som ärliga och laglydiga. Timo Vihavainen har fört fram att dessa två egenskaper blev en kliché som användes i nästan alla etnografiska beskrivningar på finnar. Andra egenskaper som förknippades med

¹⁶⁷ Ekman 2006, 350–351; Outinen 2016.

¹⁶⁸ Leerssen 2006, 62–64; Saukkonen 2005, 93–97.

¹⁶⁹ Klinge 1996, 36–37.

finnarna var flitighet, välvillighet men också långsinthet. I sin korthet kan man säga att finnarna i allmänhet sågs som respektabla men aningen enkla i moderlandet Ryssland.¹⁷⁰

Den finska självbilden skapades av den svenskspråkiga eliten med Runeberg i spetsen. I litteraturen skapade man en stereotypisk bild av den dygdiga agrara befolkningen som förkroppsligade den äkta finskheten. Pasi Saukkonen har betonat att den finska nationella självbilden egentligen inte var i striktaste mening en självbild utan en idealiserad konstruktion av nationen i all allmänhet, skapad av intelligentsian. En av de kanske kändaste personifikationer av den finska nationalkaraktären var karaktären ”Matti” i Topelius verk *Boken om vårt land*. Topelius beskrev Matti som flitig, uthållig, lydig och envis, alla karaktärsdrag som förknippades med den finska nationalkaraktären.¹⁷¹ När boken recenserades av *Helsingfors Dagblads* bestod närapå halva av recensionen av Topelius förmåga att beskriva finska nationalkaraktären genom karaktären Matti.¹⁷²

I källmaterialet finns det ett antal exempel på hur Finska gardet beskrivs i enlighet med den finska nationalkaraktären. Redan under avfärdsfesten 1854 beskrev *Helsingfors Tidningar* hur den annars lugna och fåordiga finska soldaten blev upprymd av tanken på kommande strider.¹⁷³ Det var typiskt för tiden att finnarna beskrevs vara av en flegmatisk personlighetstyp och bilden av den fåordiga finnen är en finsk självbild som har överlevt till våra dagar. Också under kriget 1877–1878 skrev man från krigsscenen hur finnarnas lugna och flegmatiska sinnelag gjorde sig synligt genom olika händelser. Till exempel berättas det i *Dagbladet* om en finsk soldat vars vapen slutade fungera mitt i en strid och att soldaten reagerade på situationen genom att ta fram en mejsel, reparera vapnet och sedan fortsätta skjuta.¹⁷⁴ I en annan artikel beskrivs det att det höga antalet insjuknade i gardet, jämfört med resten av den ryska armén, kan förklaras genom att det inte är utmärkande för finnarnas natur att sköta om sig själv i alla omständigheter.¹⁷⁵ Gardisterna beskrevs alltså i texten som finnar med en kollektiv karaktär.

Nationalkaraktärerna kunde också så som redan nämnts förknippas med klimatet. Då gardet åkte iväg till Krasnoje Selo i juli 1874 utan att någon av militärerna hade insjuknat skrev man i *Helsingfors Dagblad* att detta berodde på det kyliga vädret då ”[d]et tyckes vara ett faktum, att vårt folk här mår bättre under köld än under värme, hvilket väl torde kunna hänföras till deras nordiska natur.”¹⁷⁶ Dessa

¹⁷⁰ Vihavainen 2004, 23–24.

¹⁷¹ Saukkonen 2007, 151–152.

¹⁷² *Helsingfors Dagblad* 25.9.1875.

¹⁷³ *Helsingfors Tidningar* 15.3.1854.

¹⁷⁴ *Helsingfors Dagblad* 1.12.1877.

¹⁷⁵ *Helsingfors Dagblad* 23.3.1878.

¹⁷⁶ *Helsingfors Dagblad* 4.7.1874.

exempel visar att det under 1800-talet inte sågs som problematiskt att beskriva finnarna genom nationellt gällande karaktärsdrag. I källmaterialet finns även några exempel där andra nationaliteter beskrivs på ett liknande sätt, det vill säga där individer beskrivs genom nationalkaraktäriseringar. Till exempel beskrivs bulgarerna av finska militärer i hårda ordalag i ett par publicerade brev.¹⁷⁷ Likaså gör liknande tänkande sig även gällande hos andra nationaliteter när de beskriver finnarna. I en artikel berättades det att gardisterna har blivit belönade med en sill per man då det enligt *Helsingfors Dagblad* fanns en tro bland ryska militärbefälet att en finne inte kunde leva utan sin sill eller strömming.¹⁷⁸

Då det var enligt samtiden fullt möjligt att beskriva en hel nation som en homogen enhet med samma personlighet och karaktärsdrag, var detta även möjligt för mindre enheter. En sådan enhet var den finska soldaten. Samtidens bild av den finska soldaten skapades långt av Runeberg. Speciellt *Fänriks Ståhls sägner*, vars första del utkom redan 1848, var ett betydande verk för formandet av bilden på den finska soldaten. I verket beskrev Runeberg Finska kriget som en svensk förlust men som en moralisk vinst för finnarna. Kriget blev genom Runebergs verk en del av den finska krigshistorien och många av karaktärerna skildrades som modiga hjältar och blev med tiden förebilder för de finska soldaterna. Karaktärerna i Runebergs bok var lojala till fosterlandet Finland och blev i berättelsen svikta av svenskarna som beskrevs av Runeberg i mindre smickrande ordalag. Typiskt för Runebergs människoskildringar var att de finska soldaterna inte fick beröm för några enastående stridsförmågor utan istället var en soldats största dygd hans beredskap att lida och/eller framförallt dö för sitt fosterland. Tillsammans med Topelius skapade Runeberg bilden av finnen som en tuff och respektväckande krigare vars hjältemodighet dock snarare var benägen till försvar än till anfall.¹⁷⁹

Det vanligaste sättet att beskriva den finska soldaten i pressen är att använda ord som trohet, mod eller tapperhet samt plikttrogenhet. Dessa beskrivningar används av samtliga existerande tidningar både under avgångsfesterna till Krimkriget samt rysk-turkiska kriget och är i enlighet med nationalkaraktäriseringen om den plikttrogna finnen.¹⁸⁰ Det mer aktiva deltagandet i det senare nämnda kriget innebar att rapporterna från kriget även innehöll beskrivningar på hur goda soldater de finska gardisterna var. Bland annat i januari 1878 beskrev *Uusi Suometar* hur gardisterna uthärdade motgångarna vid fronten så här:

¹⁷⁷ *Helsingfors Dagblad* 8.11.1877, 1.12.1877.

¹⁷⁸ *Helsingfors Dagblad* 14.11.1877.

¹⁷⁹ Jokinen 2019, 33–36; Vihavainen 2004, 31.

¹⁸⁰ *Finlands Allmänna Tidning* 11.3.1854, 17.3.1854, 5.9.1877; *Helsingfors Dagblad* 4.9.1877; *Helsingfors Tidningar* 15.3.1854, 18.3.1854; *Suometar* 17.3.1854; *Uusi Suometar* 5.9.1877.

*Ne 400 miestä, jotka seisowat lipun luona, kun Suomen kaartipataljona aloitti matkaansa joulupäiwänä, owat niin karaistu, niin tottuneet waiwoihin ja puutteisin, että he kärsiwällisyydessä ja kestäwäisyydessä wetäwät wertoja mille sotajoukoille hywänsä. He eiwät walita koskaan, owat aina mielellä ja osoittawat mielen-malattia kaikissa wastoinkäymisissä.*¹⁸¹

I citatet framgår det hur man i pressen beskrev soldaterna en homogen enhet. I texten beskrev skribenten de finska gardisterna explicit som goda soldater och gav i beskrivningen inget utrymme för undantag. I själva verket är det högst osannolikt att ingen av gardisterna skulle ha klagat i kölden och hungern på Balkanbergen. I citatet framhävs även gardisternas lidande. Detta var vanligt att tidningarna framhävde gardisternas lidande eller död. Redan 1876 då en del frivilliga från gardet hade åkt till Serbien på grund av oroligheterna på Balkanhalvön skrev *Uusi Suometar*, *Helsingfors Dagblad* och *Finlands Allmänna Tidning* mot slutet av året att tre av soldaterna hade dött och de övriga har skadat sig vilket enligt skribenterna var ett bevis på deras mod.¹⁸² I liknande stil skrev *Uusi Suometar* efter slaget vid Gordni Dbnik 1877 att en tredjedel av gardets officerskår hade skadat sig medan en sjundedel av manskapet hade skadat sig eller dött vilket enligt tidningen var ett bevis på att finnarna hade krigat ärofullt.¹⁸³ Ur exemplen kan man dra en rak parallell till Runebergs tänkande, gardisterna får inte beröm för sina förmågor på slagfältet utan framförallt för deras beredskap att lida eller dö på slagfältet.

Samtiden var inte heller ovetande om Runebergs insatser för att skapa bilden av den finska soldaten. Redan sommaren 1857 skrev den officiella tidningen att Runeberg hade deltagit på en målskjutningsfest där han, på gardets officerskårs vägnar, fick en gåva ”som en gärd af aktning och erkänsla för de odödliga sånger, med hvilka skalden förherrligat finske krigarens ära”.¹⁸⁴ Likaså hänvisade man till Runeberg då gardet åkte mot fältet och mottogs i Viborg. *Helsingfors Dagblad* citerade ett långt tal som hölls för militärerna:

Nej, mina herrar, det finnes egenskaper som stå högre än arbetarnas flit och sparsamhet, än vetenskapsmannens forskningsifver, ja högre än konstnärens inspiration, egenskaper utan hvilka det mest begåfvade folk ohjelpigt måste duka under uti striden för sin tillvaro. Jag menar mannamodet, som icke bleknar för någon fara, och den sjelfuppooffrande pligtkänslan, som lugnt går döden tillmötes, när pligten det fodrar.

¹⁸¹ *Uusi Suometar* 28.1.1878. Skribentens översättning. ”De 400 män, som stod vid fanan då Finska gardesbataljonen påbörjade sin resa på juldagen är så härdade, så vana vid mödor och brister att de i tålamod och uthållighet kan tävla men vilken som helst krigsstyrka. De klagar aldrig, har aldrig dåligt humör och uppvisar tålamod vid alla motgångar.”

¹⁸² *Finlands Allmänna Tidning* 29.11.1876; *Helsingfors Dagblad* 29.11.1876; *Uusi Suometar* 1.12.1876.

¹⁸³ *Uusi Suometar* 31.10.1877.

¹⁸⁴ *Finlands Allmänna Tidning* 9.6.1857.

Dessa ädla egenskaper äro äfven de som framförallt fodras af en soldat och derföre har i alla tider den patriotiska skalden sjungit krigarens ära.

Med fänrik Ståls sägner var det som vår ädle Runeberg återväckte vår ungdoms fosterlandskärlek och hvem finnes bland oss som ens nu vid mognare ålder kan läsa sångerna om den finska hären, så trygg och så tålig och så tapper, utan att känns sig rörd ända till hjertats innersta fibrer.¹⁸⁵

Också då gardet återvände år 1878 till Helsingfors hölls ett tal av guvernören von Alftan där han beskrev hur de finska krigarna inte har vansläktats sedan *Fänrik Ståls tider*.¹⁸⁶ Kopplingen till Runebergs verk är tydliga och påverkade högst antagligen sättet på vilket pressen beskrev de finska soldaterna i sina artiklar. Arto Jokinen har i sin forskning framhåvt *Fänrik Ståls sägner* var en av de första betydande verk om krig som användes för att bygga upp den finska identiteten. Krigslitteraturens uppgift var att sprida berättelserna om nationens krig åt folket men likaså spred man genom litteraturen hjältebilder som användes för att bygga upp bilden av den nationella hegemoniska manligheten. Jokinen har framhåvt att begreppet manlighet är väsentligt för nationalismforskningen då det europeiska nationsskapandet långt var ett manligt projekt under 1800-talet. Jokinen menar att bilden av manligheten också kan berätta något om de nationalistiska tankarna i ett samhälle.¹⁸⁷

Intressant nog används inte själva ordet manlighet i rapporteringen om gardets deltagande i Krimkriget men nog i rysk-turkiska kriget. *Uusi Suometar* återger hur en finsk soldat hade själv, för hand, efter att blivit träffad av fiendeelden dragit ut kulor ur kroppen medan det berättas att en annan gardist i skottlossningen med fienden förlorat sitt pekfinger men då fortsatt skjuta med långfingret. Dessa historier bevisar, enligt tidningen, att de finska soldaterna hade både manlighet och hjärta. Nyheten är lånad från *Helsingfors Dagblad* som dock inte använde ordet manligt utan skrev att de finska gossarna hade mod och hjärta.¹⁸⁸ Likaså berömdes gardet för sin manlighet efter kriget när de upphöjdes till gammalt garde samt när de återvände från Odessa till S:t Petersburg.¹⁸⁹ I pressens rapportering är manligheten ett positivt adjektiv som används i samband med andra mycket positiva adjektiv. En god soldat förväntades också vara manlig. Genom de romantiska historiska berättelserna om finska soldater band man ihop den manliga gemenskapen till ett brödraskap som varade över generationsgränserna.¹⁹⁰

¹⁸⁵ *Helsingfors Dagblad* 8.9.1877.

¹⁸⁶ *Helsingfors Dagblad* 10.5.1878.

¹⁸⁷ Jokinen 2009, 18, 21–22, 27.

¹⁸⁸ *Helsingfors Dagblad* 22.11.1877; *Uusi Suometar* 23.11.1877.

¹⁸⁹ *Uusi Suometar* 3.5.1878, 13.5.1878.

¹⁹⁰ Jokinen 2019, 33–36.

Det bör dock noteras att trots att dessa positiva beskrivningar av finska krigare är mycket dominerande i pressens beskrivningar av gardets framgångar under krigstid så innehåller tidningarna också mer negativa skildringar på vad gardisternas närvaro i Helsingfors innebar i vardagen. Finska gardet bestod långt av unga män som i sin rastlöshet och dryckenskap kunde orsaka oroligheter i staden. I många av tidningarna var det vanligt att man publicerade, under rubriker som ”Anmärkningsvärda tilldragelser enligt af guvernören inlemnade rapporter” eller ”Poliskammaren i Helsingfors”, information om brott som skett i Helsingfors eller på andra ställen runtom i landet. I dessa nämns, nu som då, olika brott som gardisterna hade genomfört, dessa var vanligtvis brott som stöld eller misshandel men kunde också inkludera allvarligare brott som till exempel våldtäkt.¹⁹¹

¹⁹¹ Se till exempel *Finlands Allmänna Tidning* 15.10.1861, 10.9.1869, 8.10.1869, 4.5.1872, 21.5.1873, 11.10.1875, 10.10.1876, 24.8.1878; *Helsingfors Dagblad* 8.9.1870, 12.11.1875, 8.6.1876, 12.10.1876, 14.3.1879, 29.5.1879 *Helsingfors Tidningar* 25.2.1862; *Suometar* 21.6.1866; *Uusi Suometar* 16.8.1872, 9.10.1872.

5. För kejsaren

5.1. Imperiets bästa skarpskyttar

Enligt den äldre etablerade världssynen var de sammanbringande krafterna i samhället tron och regenten. Dessa stod även i centrum i de nationalistiska tankarna i kejsartidens Finland. Redan i ett tidigt skede insåg de finska nationalisterna att det inte var ändamålsenligt att kritisera moderlandet och att det snarare lönade sig att kombinera nationalistiska tankar med lojalitetsuttryck. Under Krimkriget då den finska kusten blev anfallen av de brittiska och franska flottorna blev förargelsen stor i landet och ledde även till ökad lojalism mot regenten.¹⁹² Nikolaj I dog då Krimkriget ännu pågick och efterträdes av sin son Alexander II som slöt fred med rikets fiender år 1856. Nederlaget i kriget förändrade synen på Ryssland som en stormakt och det ryska riket genomgick en tid av förändring då Nikolaj I:s stränga styre fick ge vika åt Alexander II:s mer liberala politik. Finland blev en scen för Alexander II där han kunde uppvisa den ryska liberalismen genom progressivt reformarbete. Åtgärdernas verkliga avsikt var dock att binda Finland närmare moderlandet. Trots det blev Alexanders II styre betydande för Finland. År 1863 började lantdagen sammankallas regelbundet vilket skapade en politisk offentlighet i landet. Därtill manifesterade Finlands särställning i det ryska riket i myntreformerna 1865 och 1877 samt värnpliktsreformen 1878. Trots den positiva utvecklingen var man i Finland ändå långt beroende av kejsarens välviljighet då denne i sista hand dikterade den politiska agendan i landet.¹⁹³

Timo Vihavainen har beskrivit förhållandet mellan storfurstendömet och kejsardömet som taktiskt. I det stora ryska riket kunde de finska undersåtarna tillåtas skapa sin egen identitet och kultur, något som inte hade varit möjligt i det betydligt mindre svenska kungariket. För nationskapandet var det således mer ändamålsenligt att höra till det ryska imperiet. Finskhetsrörelserna arbetade också för att försäkra kejsaren om att de egentligen hade gemensamma intressen. Trots det var man i Finland inte färdiga att anamma den ryska kulturen och språket, då detta i sin tur kunde betyda slutet för den lilla finska nationen.¹⁹⁴ De finska lojalitetsuttrycken var därav i regel starkt bundna till kejsarens person och det negativa som uttrycktes i Finland var oftare bundet till det övriga ryska riket, inte till kejsarfamiljen. Till och med senare under de så kallade ofärdsåren hade de finska undersåtarna svårt att tro att kejsaren var medveten om åtgärderna som ägde rum i Finland.¹⁹⁵

¹⁹² Meinander 2010, 133, 141.

¹⁹³ Meinander 2010, 145–147, 151; Mylly 2002, 152.

¹⁹⁴ Vihavainen 2004, 32.

¹⁹⁵ Mylly 2002, 187–190.

I verkligheten återspeglade sig respekten för monarken och de allt starkare nationalistiska tänkandet i Finland i att de finska undersåtarna kunde ha dualistiska lojalitetsband, både till Finland och till kejsaren. Detta gällde speciellt Finska gardet som hörde till kejsarens livgarde men upplevdes ändå som en finsk armé. Detta syntes även då pressen skrev om gardet. Till exempel då gardet åkte iväg för att kämpa i ryska krig var det inget problem att pressen parallellt prisade kejsaren och fosterlandet Finland. Under festligheterna till Krimkriget uttrycktes det dualistiska lojalitetsbanden av Anders Edvard Ramsay i ett tal som publicerades i den officiella tidningen enligt följande:

Likasom i går H. M. Kejsarens nådiga och oförgätliga ord till Sitt Finska Garde, har i dag den fosterländska uppmaningen, och de för oss uttalade nationela känslorna starkt elektriserat våra hjertan. De äro finske, likasom Edra, mina Herrar. De låga således af tillgifvenhet och tacksamhet för Monarken, och af den osvikligaste trohet för pligten.– Med Finska krigarens kända mod i våra bröst och arvet af frejdade förfäders lusande efterdömen, skola vi hafva det Finska namnets ära till ständig ledstjerna och till fält-rop:

Lefve Kejsaren !

Lefve Kejsaren ! återljöd det ifrån hvarje hjerta, lefve i minnet och i häfden hvarochen, som uppfyller sin pligt emot *Monarken* och *Fosterlandet*, lefve det *Finska Gardet*!¹⁹⁶

I sitt tal framhävde Ramsay både Finland och kejsaren. Gardets koppling till kejsaren underströks med att Ramsay använde genitivet *sitt* Finska garde då han beskrev kejsarens ordväxling med gardet. Ramsay talade även om tillgivenhet och tacksamhet mot monarken och förknippade plikten till kejsaren trots att han även uppmanade sina officerare att uppfylla sin plikt till fosterlandet. Kejsarens betydelse framfördes ytterligare av Ramsay då han utropade att gardets fältrop skulle vara ”leve kejsaren”. Men parallellt med lojalitetsuttrycken talade Ramsay ändå om nationella känslor, fosterlandet, finska krigare och arvet från förfäderna som tyder på en stark känsla av tillhörighet till nationen Finland.

Huruvida fosterlandet tydde på Finland eller på hela det ryska riket kan diskuteras men det tär sig tämligen tydligt i många av fallen att fosterlandet uttryckligen skulle ha tytt på Finland. Delvis användes ordet ofta då man talade om Finland men det finns även rent konkreta bevis på att fosterlandet tydde just på Finland. Bland annat användes det i samband med att gardisterna efter kriget återvände till Helsingfors från S:t Petersburg och den officiella tidningen skrev att gardet hade återvänt till fosterlandet och huvudstaden. I samma artikel skrevs det att gardet inte deltog i striderna som utkämpats av Ryssland fiender, vilket skulle tyda på att fienderna i kriget upplevdes uttryckligen

¹⁹⁶ *Finlands Allmänna Tidning* 17.3.1854.

som Rysslands och inte iallafall i samma grad som Finlands fiender.¹⁹⁷ Tidningen gör en tydlig skillnad mellan Finland och dess huvudstad och Ryssland och dess huvudstad. Då den officiella tidningen kan tänkas vara av den mest lojalt sinnade mot Ryssland tyder detta tämligen klart på att fosterlandet uttryckligen uppfattades som Finland, i alla fall från medlet av 1800-talet.

Under festligheterna på 1870-talet var retorik liknande som under avfärden år 1854. Uttrycken av fosterländskhet kombinerades med hänvisningar till kejsarfamiljen och Ryssland. Vilket syntes i samtliga tidningarna, *Finlands Allmänna Tidning*, *Uusi Suometar* och *Helsingfors Dagblad*. Symboliskt syntes det också i att samtliga tidningar nämnde att man under manskapets fest hade spelat den ryska nationalsången men också *Vårt land*.¹⁹⁸ Även år 1877 är det klart ur flera sammanhang att fosterlandet syftade på Finland och inte på hela det ryska riket. Till exempel citerades G. E. Ramsays tal där han sade att gardet skulle lämna fosterjorden och beskrev hur allt de håller kärt blir kvar i fosterlandet, vilket klart tyder på att talaren syftade på Finland. Senator Leo Mechelin betonade i ett annat tal att gardet under kriget kommer att utmärka sig som en kärntrupp vilket visar att om Finland skulle bli ett offer för ett fiendeangrepp skulle gardet i främsta led gjuta sitt blod för fosterjorden. Fosterjorden tyder således igen på Finland. Vid gardets hemkomst 1878 betonade även en del tidningar att gardet vid behov skulle försvara Finland. En liknande, till och med lite mer separatistisk tanke om Finlands mer självständiga försvar, framkom inte i pressen under 1850-talet.¹⁹⁹

Det dualistiska lojalitetsförhållandet både till Finland som nation och till kejsaren som nationens huvudman var likadant närvarande under festligheterna på 1850-talet som på 1870-talet. Detta kan förklaras med att Finland av de finska undersåtarna ändå upplevdes som en egen nation trots att man levde i symbios med kejsardömet. Det bör dock anmärkas att det inte var konstigt att det dualistiska lojalitetsbandet upptogs just i militära sammanhang. Gardet var, trots att de bestod av finska undersåtar, ändå en del av den ryska armén och det ryska livgardet. I de militära sammanhangen följde man striktare protokoll och de militära festligheterna var offentliga till naturen. Pirkko Leino-Kaukiainen har i sin forskning också framfört att soldaterna i gardet skolades till att älska och försvara monarken och fosterlandet, explicit i den här prioriteringsordningen.²⁰⁰

En annan orsak till att de finska undersåtarna gärna framhävde sin lojalitet till kejsaren hade att göra med vad Jussila kallar för myten om den finska staten. Efter medlet av 1800-talet uppstod en offentlig

¹⁹⁷ *Finlands Allmänna Tidning* 9.10.1856.

¹⁹⁸ *Finlands Allmänna Tidning* 4.9.1877; *Helsingfors Dagblad* 4.9.1877; *Uusi Suometar* 5.9.1877.

¹⁹⁹ *Finlands Allmänna Tidning* 5.9.1877, 10.5.1878; *Helsingfors Dagblad* 4.9.1877, 10.5.1878; *Uusi Suometar* 5.9.1877.

²⁰⁰ Leino-Kaukiainen 2005, 126.

diskussion om ifall Finland hade blivit en stat vid Borgå lantdag 1809. Redan i ett tidigt skede uppkom det en myt om att kejsaren i Borgå hade ingått i ett fördrag med finska folket genom vilken kejsaren erkändes som den regerande storfursten medan Finland i gengäld fick utgöra en stat för sig. Speciellt Snellman var en förkämpe för detta tänkande och framhävde att Finland var en egen stat med en egen tron. Jussila menar att Snellman och hans likasinnade förmodligen var medvetna om att Finlands särställning i högsta grad beroende på kejsarens försäkringar men att de därav ansåg det som desto viktigare att man i offentligheten skulle sprida vetskap om Finlands statliga förhållande och således även försvåra att dessa försäkringar ensidigt skulle upphävas av kejsaren. Genom att framhäva lojaliteten till kejsaren kunde man alltså även framhäva Finlands autonoma ställning och landets personunion med ryska kejsaren och ta avstånd till Finlands tillhörighet till Ryssland.²⁰¹

I början av seklet hade man i Ryssland sett i regel positivt på Finlands växande nationsskapande och avståndstagande till Sverige men under årtiondens lopp började man se mer aktsamt på den växande nationalismen i storfurstendömet som på vissa håll sågs rent ut av som separatism. Upproret i Polen 1863 hade ändrat samhällsklimatet i Ryssland och ryska nationalister började ställa sig mer negativt gentemot Finland och dess särställning inom det ryska riket.²⁰² Antipatierna mot Finland behandlades också i den ryska pressen vilket fick de finska tidningarna att reagera. I de granskade tidningarna finns en artikel som diskuterar Finlands roll inom det ryska riket och inom ramen av det, även Finska gardets roll inom den ryska armén. Artikeln publicerades i *Finlands Allmänna Tidning* den 13 september 1866. Artikeln var ett svar på en artikel i den ryska tidningen *Golos* (sv. Rösten) där Finlands ställning och ekonomiska förhållande till Ryssland hade behandlats. I *Golos* artikel hade skribenten påstått att Finland inte deltog i uppehållet av den ryska armén men att det ändå var ryska trupper som var tvungna att upprätthålla ordningen i storfurstendömet. På detta svarade den finska tidningen:

Utom de lokala polisinnrättningarne, hvilka å sin sida uppehålla den inre ordningen i landet, hvartill ej litet bidrager ett allmänt iakttagande af lagar och hvar och ens rättigheter, underhåller Finland alltid med egna medel en bataljon utmärkte skarpskyttar, räknade till kejsarliga gardet, samt uppställer dessutom vid första kallelse af Kejsaren nio inöfvade bataljoner landtrupper, hvilkas kadrer underhållas af landet äfven i fredstid. Sålunda försvarar Finland, med uppoffring af eget folk, i händelse af fiendtligt anfall, sina gränsor, hvilka tillika utgöra äfven Rysslands gränsor.

Vi vilja här påminna om de talrika och trogne Kejsarens och statens tjenare, hvilka allt ifrån Finlands förening med Ryssland oafbrutet med heder stått och ännu stå uti ryska arméns leder

²⁰¹ Jussila 2007, 81–98.

²⁰² Mylly 2002, 152.

samt inom grenarne af civilförvaltningen, ej blott till Finlands, utan till hela Ryska statens ära och nytta; hvilka alltid och allestädes utmärkt sig genom krigarebedrifter eller borgerliga förtjenster, genom att gjuta sitt blod och offra sina krafter, ej för sitt fädernesland Finland allena, utan i allmänhet för hela riket.²⁰³

I artikeln syns tydligt det dualistiska förhållandet till gardet, delvis poängterade man att gardet hörde till det kejserliga gardet men likaså att gardet underhölls med finska medel och att det skulle användas för Finlands försvar. Samtidigt framhävde man ändå att Finlands gränser utgjorde även rikets gränser och att finnarna inte bara skulle kämpa för Finlands ära utan också Rysslands. Dock ur sammanhanget, då artikeln behandlar Finlands särställning är det klart att man i någon grad ändå uppfattade Finska gardet som en finsk armé som kämpade för Finland.

En annan debatt som tangerade gardets ställning publicerades i *Helsingfors Dagblad* år 1875 då tidningen debatterade med Frithiof Neovius, kadettkorpsens direktor, om frågan ifall kadettkorpsens officerare var finska eller ryska tjänstemän. Direktorn var av den senare åsikten medan *Dagbladet* framhöll att officerarna i självverket var finska tjänstemän. Dock framhöll tidningen att detta inte uteslöt att officerarna också var ryska tjänstemän. Trots att kadettkorpsen var objektet i ifrågavarande debatt så jämförde *Dagbladet* deras ställning direkt till Finska gardet. Tidningen framhöll att gardet tillhörde den ryska gardesskarpsskyttebrigaden men att det inte fanns någon fråga om att gardet likaså var en finsk statsinrättning. Tidningen skrev ”Nej, frågan beror derpå, om man innehar *ordinarie tjenst på stat* vid ett af finska statens embetsverk eller ej, sak samma förresten hvad uniform man bär, om och hvar man aflagt sin ed, ty icke är en finsk gardesofficer mindre finsk officer därför att han förut aflagt sin krigsmannaed vid rysk trupp och på sådan grund befriats att förnya den.”²⁰⁴ Artikeln visar att det i någon mån inom militären var en tolkningsfråga om den inhemska militären var i rysk eller finsk tjänst. Dock framhävde också *Dagbladet* den dualistiska lojaliteten som var typisk för tiden. Faktumet att man var finsk undersåte uteslöt inte att man kunde ha lojalitetsband till både Finland och Ryssland.

Gardets relation till Ryssland var trots detta inte helt problemfri. Ett återkommande debattämne för pressen var gardets kommandospråk. Tjänstgöringen inom armén förutsatte kunskaper i ryska vilket även gällde de finska officerarna.²⁰⁵ Språkfrågan inom militären debatterades i april 1859 i *Helsingfors Tidningar* som publicerade en artikel där man hänvisade till både *Suometar* och *Åbo Underrättelser*. Tidningarna hade menat att kommandospråket borde inom de finska truppenheterna

²⁰³ *Finlands Allmänna Tidning* 13.9.1866.

²⁰⁴ *Helsingfors Dagblad* 23.3.1875.

²⁰⁵ Klinge 1997, 9; Vihavainen 2004, 32.

vara finska medan *Helsingfors Tidningar* menade att man redan 30 år innan hade beslutat att gardet skulle kommenderas på ryska i likhet med de ryska trupperna. Enligt tidningen var förslagen som de övriga tidningarna presenterade redan för tre decennier utgått från den högre militärstyrelsen.²⁰⁶

Oron om kunskaperna i ryska språket i Finland påverkade dock gardet till den grad att *Finlands Allmänna Tidning* i juli 1861 publicerade en artikel om en junkarskola för de i Finland förlagda trupperna där underofficerare och junkare från Finska gardet skulle kunna bland annat förbättra sina kunskaper i ryska och i samband med de övriga studierna förbättra sina möjligheter att avancera till officerare i någon av de i Ryssland förlagda trupperna.²⁰⁷ Debatten om militärens kommandospråk uppkom igen i samband med värnpliktsdiskussionerna och *Uusi Suometar* framhävde då att det skulle vara väldigt viktigt att kommandospråket skulle bli finska för en värnpliktsarmé i landet. Enligt skribenten skulle språkbytet förenkla inläringen men därtill var det enligt skribenten även en förhoppning som klingar i varje hjärta som älskar Finland.²⁰⁸ Det är förståeligt att de fennomanska tidningarna framhävde vikten av det finska språket skulle vara gardets kommandospråk då fennomänerna allmänt också talade för att förbättra finska språkets ställning på samhällets alla plan. Vihavainen har också i sin forskning poängterat att man i Finland under 1800-talets lopp ville ta avstånd till det ryska språket och kulturen.²⁰⁹

I övriga Europa hade man traditionellt sett Ryssland som något annorlunda, bakvänt och outvecklat. Ett rike som var snarare asiatiskt än europeiskt, trots att det kejserliga huset var bunden till de europeiska kungahusen genom släktskap och äktenskapsband.²¹⁰ Situationen i Finland såg av förståeliga skäl annorlunda ut, på grund av den politiska verkligheten, men självklart fanns det även kritiska röster i Finland. Detta är dock svårt att hitta någon tydlig kritik mot Ryssland i källmaterialet på grund av dess offentliga natur och för att innehållet i tidningarna dikterades långt av censuren. Dock kan man se spår av det europeiska tänkandet i fall där Finska gardet jämfördes till sina ryska motsvarigheter. Bland annat publicerade *Helsingfors Tidningar* 1858 en artikel där man jämförde gardets musikkår till ryska militärmusiker under ett militärläger i Krasnoje Selo. Tidningen beskrev hur de ryska folkmelodierna snabbt blev enformiga för lyssnaren medan de finska skarpskyttarna imponerade genom att sjunga svenska kvartetter i stämmor.²¹¹ En liknande jämförelse gjordes av *Uusi Suometar* år 1869 i en artikel om nivån av läskunnighet bland nya rekryter. Tidningen konstaterade

²⁰⁶ *Helsingfors Tidningar* 2.4.1859.

²⁰⁷ *Finlands Allmänna Tidning* 1.7.1861.

²⁰⁸ *Uusi Suometar* 12.4.1879.

²⁰⁹ Vihavainen 2004, 32.

²¹⁰ Vihavainen 2004, 18–22.

²¹¹ *Helsingfors Tidningar* 1.9.1858.

att 100 % av rekryterna i Finska gardet kunde läsa medan ryska rekryternas läskunnighet var på en lägre nivå. Enligt tidningen kunde Finska gardets rekryter endast jämföras till den kejserliga familjens skarpskyttebataljon där 90 % kunde läsa.²¹²

Faktumet att finska militärernas briljans framfördes framom de ryska kan spåras till den finska synen på de ryska undersåtarna. Trots att storfurstendömet samexisterade med det ryska riket såg man dessa två ändå långt som två olika enheter. Språken, kulturen och religionen skilde sig från varandra och det ryska samhället såg som lägre utvecklat än det finska bland annat på grund av livegenskapen som varade i Ryssland fram till 1861. Under loppet av 1800-talet ökade folkbildningen i Finland samtidigt som man utvecklade affärsverksamheten och det civila samhället, vilket resulterade i att tankarna om Finlands utveckling framom den ryska återspelade sig till en grad också i verkligheten.²¹³ Detta tänkande hade redan fått med grogrund i Finland efter Rysslands förlust i Krimkriget, då riket inte kunde mer liknas till det mäktiga och kraftfulla riket det hade varit under Nikolaj I:s tid. Under loppet av 1860-talet började man i Finland ta allt mer avstånd till Ryssland som man började se stegvis som allt mer barbariskt och reaktionärt.²¹⁴

Utöver jämförelserna till de ryska trupperna ovan framkommer det i den finska pressen en tydlig vilja att understryka gardets förträfflighet. Det förekommer knappt inga artiklar i källmaterialet där gardets skulle ha kritiserats eller lyfts fram i ett dåligt ljus. Bortsett av publiceringen av brott som enstaka gardister hade genomfört vilka dock aldrig återspeglades på gardet som en helhet. Den finska pressen under andra halvan av 1800-talet gav snarare en bild av att man i Finland kände stolthet över gardet. Pressen rapporterade mycket nyheter där gardet berömdes. Pressen rapporterade när kejsaren hade funnit gardet i gott skick och uttryckt sin nöjdhet med gardet men då kejsaren hade gett en anmärkning åt gardet för undermålig skjutskicklighet finns inga spår av anmärkningen i avhandlingens källmaterial.²¹⁵ Då kejsaren hade uttalat sig i längre ordalag var det vanligt att också dessa publicerades i tidningarna. Exempelvis då kejsaren under gardets 50-årsfest hade tömt sitt glas och sagt ”detta är emot min vana, men finska gardets skål dricker jag till sista droppen.”, publicerades uttalandet i källmaterialets alla då existerande tidningar.²¹⁶

²¹² *Uusi Suometar* 8.3.1869.

²¹³ Vihavainen 2204, 32–33.

²¹⁴ Jussila 2004, 268–269, 283.

²¹⁵ Se till exempel *Finlands Allmänna Tidning* 22.8.1874, 9.8.1875, 11.6.1879, 12.7.1879; *Helsingfors Dagblad* 26.7.1870, 7.7.1872, 22.8.1874; *Suometar* 24.3.1874; *Uusi Suometar* 8.7.1872, 21.7.1878, 14.7.1879, 9.7.1880; Ekman 2006, 178.

²¹⁶ *Finlands Allmänna Tidning* 31.7.1879; *Helsingfors Dagblad* 2.8.1879; *Uusi Suometar* 1.8.1879.

Likaså publicerades nyheter då gardet hade fått lovord för soldaternas goda förmågor i målskjutning vilket till och med resulterade i att *Dagbladet*, *Suometar* och den officiella tidningen publicerade en artikel där det påstods att gardisterna hade under lägermötet i Krasnoje Selo lyckats skjuta så duktigt att de lyckades forma kejsarens initial "A" på en vit tavla. *Dagbladet* var dock tvungen att korrigera nyheten en dryg vecka senare när det visade sig att nyheten inte var sann. Nyheten korrigerades aldrig i de övriga tidningarna.²¹⁷ Nyheterna bidrog till uppfattningen att man i Finland ansåg att de finska skarpskyttarna var en elittrupp inom den ryska armén som levde i kejsarens gunst.

Stor stolthet kände man även för gardets musikkår som hade högt anseende i Helsingfors men också i S:t Petersburg och det inte ovanligt att musikkåren inkallades för att spela för kejsarfamiljen.²¹⁸ Då musikkåren hade fått spela för kejsarfamiljen rapporterade pressen om det. Därtill kunde tidningarna rapportera om gardet hade spelat finska sånger som till exempel *Suomis sång* eller *Vårt land* åt kejsarfamiljen, ibland till och med på kejsarfamiljens begäran.²¹⁹ Till exempel år 1874 skrev *Dagbladet* och *Finlands Allmänna Tidning* från lägret vid Krasnoje Selo att tronföljaren hade blivit så imponerad på de finska musikanterna att han hade bjudit dem med på en utflykt med sin familj på skeppet *Standard* till Finska viken. Därtill hade Maria Fjodorovna bett musikanterna stanna över natten för att kunna lyssna på musicerandet ännu följande morgon.²²⁰ Musikkårens oöverträfflighet i finska ögon bidrog också till att en falsk historia om att Finska gardets musikkår hade vunnit det Ismailoffska gardets musikkår i en tävling och vunnit titeln som den främsta musikkåren i hela det ryska riket spred sig i pressen.²²¹ *Helsingfors Dagblad* var enda tidningen som korrigerade nyheten en drygt vecka senare när det visade sig att en sådan tävling inte ägt rum.²²²

Mot slutet av 1800-talet växte de mer separatistiska tankarna i Finland trots att man i regel ändå förhöll sig lojalt till kejsaren. I Ryssland ökade panslavismen alltmer och man började med allt hårdare ögon se på Finlands särställning i det ryska riket. De pågående tankeströmningarna och debatterna tog sig en ovanlig form när man i pressen började under 1880-talet debattera om vargar som orsakat stora problem i landet. *Uusi Suometar* publicerade en artikel där man framförde att vikten av att det skulle vara den finska militären framöver de ryska som skulle åka ut på vargjakt så att ryssarna inte kunde påstå att finnarna inte kunde ta hand om problemet. Artikeln lyder:

²¹⁷ Se till exempel *Finlands Allmänna Tidning* 28.8.1863, 9.8.1872; *Helsingfors Dagblad* 8.8.1872, 18.8.1872; *Uusi Suometar* 7.8.1872.

²¹⁸ Ekman 2006, 150, 349.

²¹⁹ Se till exempel *Finlands Allmänna Tidning* 9.8.1875; *Helsingfors Dagblad* 10.8.1869, 30.7.1870, 4.8.1872; *Uusi Suometar* 3.7.1872.

²²⁰ *Finlands Allmänna Tidning* 4.7.1874; *Helsingfors Dagblad* 4.7.1874; *Uusi Suometar* 8.7.1874.

²²¹ *Finlands Allmänna Tidning* 5.8.1872; *Helsingfors Dagblad* 4.8.1872.

²²² *Helsingfors Dagblad* 18.8.1872.

Mielestäni pitäisi tähän toimeen kuitenkin käyttää sitä omaa kansallista sotawäkeä, joka meillä on olemassa, nimittäin Suomen kaartin pataljonaa, eikä wenäläisiä sotamiehiä. Sillä jos Wenäjällä saataisiin tietää, että sen sotawäkeä Suomessa käytetään suden-ajoon, olisi siinä terwetullut syy useille meitä wihaamille wenäläisille sanomalehdille taas hyökätä Suomenmaata vastaan ja pitää pitkiä saarnoja, kuinka suomalaiset waatiwat itselleen täydellistä itsenäisyyttä Wenäjän rinnalla, mutta eiwät kuitenkaan kykene itseänsä edes metsänpetoja vastaan puolustamaan, waan siihenkin tarwitsewat wenäläisten apua, j. n. e.²²³

Sammanfattningsvis kan man säga att Finska gardet i regel sågs som en nationell armé och att lojaliteten till kejsaren passade ihop med den nationalistiska retoriken då kejsaren sågs som nationens huvudman. Också i de militära sammanhangen framhävde man att gardet stred för kejsaren och fosterlandet Finland. I förhållandet till de ryska trupperna ville man ofta betona Finska gardets ööverträfflighet. Det godtogs inte heller av hela den finska pressen att kommandospråket i gardet var ryska utan en del tidningar ansåg att kommandospråket borde vara finska.

5.2. Den hulda kejsaren

Kejsarna var viktiga gestalter i det finska samhället speciell då man långt ansåg det som deras personliga förtjänst att man i Finland hade och kunde bibehålla sin särställning inom det ryska imperiet. Därtill hade en högaktning av monarken en lång tradition i den paternalistiska undersåtskulturen som var typisk för tiden. Denna fick även sitt stöd av den lutherska kyrkan som predikade om trohet till överheten. Den finska vördnaden för kejsarna, utöver de politiska motiveringarna, inkluderade även mycket verklig beundran och tacksamhet mot monarkerna. Redan Alexander I hade varit beundrad i Finland trots att hans regeringstid hade skuggats av Finska kriget och det stränga samhällsklimatet. Ännu 1874 framhävde Yrjö Koskinen i sin lärobok Alexander I:s motvillighet att erövra Finland och beskrev kejsaren som humanitär, ädel och fredlig. Kejsarens roll stod även i centrum i det finska nationella tänkandet, då flera samhällsdebattörer, däribland Koskinen, framhävde att kejsaren hade gjort ett kontrakt med det finska folket i Borgå 1809 och således gjort Finland till en stat i förbund med Ryssland.²²⁴

²²³ *Uusi Suometar* 27.10.1880. Skribentens översättning. ”Jag tycker att man till detta uppdrag borde använda den nationella armé som vi har, nämligen Finska gardets bataljon, och inte ryska soldater. För om de i Ryssland fick höra att deras armé i Finland används för vargjakt, skulle det vara en välkommen ursäkt för många ryska tidningar som hatar oss, att angripa Finland och hålla långa predikor om hur finnarna vill ha fullständig självständighet vid Rysslands sida, men klarar ändå inte ens av att försvara sig mot skogens vilddjur utan även till det behöver de rysk hjälp osv.”

²²⁴ Mylly 2002, 168, 175.

Sin verkliga kulmen nådde den finska kejsarkulten under Alexander II:s regeringstid. Då utvecklades myten om kejsaren som Finlands beskyddare. Alexander II blev en slags måttstock som tidigare och senare kejsare jämfördes med. Han personifierade den goda regenten som alla andra skulle leva upp till. Myten om den beskyddande regenten innebar att kejsaren skulle leva upp till sin regentförsäkran och andra löften och i allt försvara Finland. I Finland ansågs att många i kejsarens närmaste krets försökte inskränka Finlands privilegier men att de inte lyckades på grund av kejsarens välvillighet gentemot Finland. Den positiva utvecklingen inom ekonomi, bildningen, samhället och politiken sågs långt som kejsarens förtjänst. Misstag och dåliga beslut berodde på dåliga rådgivare och i offentligheten omringades kejsarens person av lovord. Politiskt sett såg man att den finska autonomin låg på svag grund och långt i kejsarens händer, vilket gjorde de motiverat att upprätthålla bilden av den rättfärdiga nationsfadern som alltid höll sitt ord.²²⁵

Finska gardet hade sedan 1829 hört till kejsarens livgarde och pressen förde gärna fram gardets roll som ett kejserligt livgarde samt gardets förhållande till de ryska kejsarna och kejsarfamiljerna. Då kejsarfamiljen besökte Finland var det vanligt att kejsaren, hans söner eller bägge var klädda i Finska gardets uniform. Uniformen kunde även användas utanför Finland då medlemmarna av kejsarfamiljen mötte finska undersåtar. Om kejsarfamiljen medlemmar bar Finska gardets uniform nämndes det väldigt ofta i pressen.²²⁶ *Helsingfors Tidningar* beskrev även hur man under festligheter vid Kejserliga Alexanders-universitetet 1851 avslöjade porträtt på kejsare Nikolaj I och tronarvingen Alexander II. Alexander II:s porträtt beskrevs noggrant, hur han var klädd i gardets uniform samt hur man i bakgrunden kunde se Finska gardet utföra jägareexercis.²²⁷ Målningen i fråga är högst antagligen målad av Georg von Bothmann år 1850 och målningen hör än idag till Helsingfors universitets samlingar. Målningen är en av de kändare porträtteringar av Alexander II i Finland. Det var dock inte bara de manliga medlemmarna ur kejsarfamiljen som kunde klä sig på ett sätt som hedrade Finska gardet. *Helsingfors Dagblad* beskrev år 1868 hur Maria Feodorovas under sitt första besök till Krasnoje Selo, där hon bekantade sig med Finska gardet, var klädd i gardets färger.²²⁸ Faktumet att gardet, efter Nikolaj I:s död, hämtade hans Finska gardesuniform från Vinterpalatset nämndes dock inte i pressen.²²⁹

²²⁵ Mylly 2002, 187–190.

²²⁶ Se till exempel *Finlands Allmänna Tidning* 31.7.1863, 12.8.1874, 3.8.1875, 7.7.1880; *Helsingfors Dagblad* 12.8.1874, 4.8.1875, 23.8.1875; *Helsingfors Tidningar* 18.3.1854, 5.4.1856, 24.9.1856, 1.8.1863; *Suometar* 24.3.1854; *Uusi Suometar* 6.8.1875, 21.7.1879.

²²⁷ *Helsingfors Tidningar* 15.1.1851.

²²⁸ *Helsingfors Dagblad* 27.7.1868.

²²⁹ Ekman 2006, 208.

Då kejsarna bar Finska gardets uniform skapade detta en klar koppling mellan gardet och kejsaren. Men i sig var uniformerna också påminnelser om kejsarväldet. Uniformerna som användes inom militären, men likaså civiluniformerna, berättade om den samhälleliga ordningen. Alex Snellman har summerat att den samhälleliga ordningen och maktstrukturerna inom den objektifierades och konkretiserades i uniformer, och genom dem kunde åskådarna bli påmind av det mer abstrakta kejsarliga samhällssystemet. För att kejsarväldet kunde styra den materiella kulturen inklusive klädseln var det även ett bevis på dess existens. Uniformen symboliserade både lojaliteten till kejsaren och det faktum att man levde i kejsarens gunst.²³⁰ Därav var det också av betydelse att kejsaren bar Finska gardets uniform och att det nämndes i pressen. Uniformen var en symbol för storfurstendömet och rikets förhållande. Den fungerande som en påminnelse för undersåtarna av deras förpliktelser mot kejsaren men bärandet av just Finska gardets uniform kunde för kejsarfamiljen vara ett sätt att visa välvillighet mot sina undersåtar i Finland, vilket antagligen var orsaken till att pressen nämnde kejsarens finska klädsel i sina artiklar. Faktumet att gesten också värdesattes av gardet kan bevisas av att uniformerna som Nikolaj I, Alexander II och Alexander III hade klätt sig i sparades i kasernens kyrksal i egna vitriner nära altaret.²³¹

Gardets starka band till kejsarfamiljen framhävdes också av att gardet deltog i högtider förknippade med kejsarfamiljen. Gardet deltog på olika sätt i firandet, ofta genom att ställa upp i parad men pressen skrev även om tillfällen då gardet hade skickat lyckönskningar, gåvor eller officerare till festligheterna i Ryssland eller annat dylikt. Firandet kunde också ske inom storfurstendömet gränser och pressen nämnde då gardet deltog i firandet av Alexander II:s födelsedag 1860 och 1865, hans namnsdag 1858, 1862 och 1866 samt årsdagen av hans tronstigning 1878.²³² Gardet deltog även i firandet av övriga medlemmar av kejsarfamiljen, däribland tronarvingens, senare Alexander III:s, äktenskap med prinsessan Dagmar samt hans födelsedagar åren 1866, 1868, 1873, 1876 och 1880.²³³ Under firandet av Maria Alexandrovnas och Maria Fjodorovnas namnsdagar 1872 spelade Finska gardets musikkår.²³⁴ Då kejsarfamiljen fick nya manliga medlemmar skrevs de också in i gardets

²³⁰ Snellman 2007, 24–25.

²³¹ Ekman 2006, 149.

²³² Se till exempel *Finlands Allmänna Tidning* 30.4.1860, 12.9.1862, 1.5.1865, 6.3.1878; *Helsingfors Dagblad* 12.9.1866; *Helsingfors Tidningar* 11.3.1854, 15.9.1858, 12.9.1866; *Suometar* 1.5.1865.

²³³ Se till exempel *Finlands Allmänna Tidning* 12.3.1866, 11.3.1868, 11.3.1873, 11.3.1876, 9.3.1880; *Helsingfors Dagblad* 10.11.1866, 13.3.1866, 15.11.1866, 26.11.1866, 11.3.1873; *Helsingfors Tidningar* 13.3.1866, 8.11.1866, 26.11.1866; *Suometar* 1.11.1866; *Uusi Suometar* 13.3.1876.

²³⁴ *Finlands Allmänna Tidning* 5.8.1872.

rullor vilket också *Helsingfors Dagblad* rapporterade om när Maria Fjodorovna födde sin första son, senare Nikolaj II, och sin andra son Alexander.²³⁵

Gardets koppling och förpliktelser mot kejsarfamiljen fördes även fram i officiella sammanhang. När gardets avfärd till Krimkriget firades skrev de samtliga studerade tidningarna: *Suometar*, *Helsingfors Tidningar* och *Finlands Allmänna Tidning*, att festligheterna ägde rum samma dag som storfursten Alexander Alexandrovitj, senare Alexander III, hade sin födelsedag. Den officiella tidningen anmärkte därtill att det gav festligheterna en extra högtidlig stämning. Tidningarna beskrev också hur man skålade för kejsaren och hela kejsarfamiljen samt hur man i talen uppmanade soldaterna att kriga både för sin monark och sitt land.²³⁶ I *Helsingfors Tidningar* gick man så långt att man beskrev att sorgen att lämna sitt hemland blev lättare då man visste att man får vara nära monarkens egen person.²³⁷ Tidningens starkt positiva syn på kejsaren kan förklaras genom att chefredaktören för tidningen vid denna stund var Topelius som var känd för sin hängivenhet till kejsaren och sin realpolitiska syn på Finlands förhållande till Ryssland.²³⁸

Topelius hade kring samma tider, i mars 1854, vid kejsare Nikolaj I:s besök till storfurstendömet, blivit utnämnd till professor i Finlands historia vilket sågs som en belöning för hans politiska åsikter. Topelius framhävde vikten av att vara lojal till kejsaren och förstärkte kejsarkulten medvetet och kontinuerligt. Topelius tankar hade religiösa grunder och för Topelius betydde lojaliteten till kejsaren det samma som att följa guds försyn. Till exempel i *Fältskärens berättelser* beskrev Topelius den tillit och det förtroende som existerade mellan folket och regenten. Enligt Topelius var detta enligt den kristna ordningen och ett bortfall från denna ordning skulle leda till kaos och förstörelse. Undersåtarna skulle lyda medan regenten skulle styras av moraliska och rättsliga skyldigheter. Genom sina verk spred Topelius bilden av det romantiserade folket med sina kristna dygder där troheten till överheten stod i centrum.²³⁹ Topelius positiva hållning till kejsaren syntes även i verserna som publicerades i den officiella tidningen i samband med festligheterna 1854 (se bilaga). I texten fanns en tidstypisk beskrivning av finnen som en lojal och trogen undersåte men i texten förde Topelius också fram sina tankar som monarkist och lojalist. Klinge har anmärkt att Topelius i texten också anknöt den svenska tidens fosterländskhet till den samtida fosterländskheten.²⁴⁰

²³⁵ *Helsingfors Dagblad* 25.5.1868, 9.6.1869.

²³⁶ *Finlands Allmänna Tidning* 11.3.1854. *Helsingfors Tidningar* 15.3.1854. *Suometar* 17.3.1854.

²³⁷ *Helsingfors Tidningar* 18.3.1854.

²³⁸ Klinge 2009.

²³⁹ Klinge 2009. Klinge 1997, 185. Mylly 2002, 195–197.

²⁴⁰ *Finlands Allmänna Tidning* 17.3.1854. Klinge 1996, 169.

Men det var inte bara *Helsingfors Tidningar* som kombinerade olika nyheter med lovord om kejsaren utan detta gör sig gällande i samtliga tidningar. Speciellt storslagna var lovorden i *Finlands Allmänna Tidning* men lovord förekommer även i andra tidningar, framförallt i *Suometar* och *Uusi Suometar*. *Finlands Allmänna Tidnings* stil kan därtill förklaras av tidningens roll som officiell tidning medan *Suometar* och *Uusi Suometar* som fennomanska språkrör höll banden till kejsaren i hög aktning. *Helsingfors Dagblad* skildrade också kejsaren i positiva ordalag som kan motiveras av att tidningen i allra högsta grad anammande myten om den finska staten och framhävde att relationen mellan Finland och Ryssland var en union mellan två stater i sina artiklar. Dock framkommer detta i tidningen sällan i anknytning till Finska gardet.²⁴¹

Orsaken till att tonen i pressen alltid var positiv kan till en del bero på att kejsarna i verkligheten också var populära i Finland, speciellt Alexander II, men framförallt berodde det på att censuren omöjliggjorde negativa skildringar. Genom att framhäva en stark lojalitet till kejsaren kunde man även framhäva myten om den finska staten med kejsaren som Finlands egen monark. Förstås kunde de positiva orden också förklaras genom någon slags statlig nationalism där statens överhuvud vördas. Dock är det mer sannolikt att finska undersåtarnas högaktade sin monark på grund av gammal tradition enligt vilken man såg monarken som den gemensamma och sammanbringande kraften i samhället.

Inom den kristna läran framhävde man monarkens roll och i storfurstendömet hade lydnad till överheten impregneras i folkets sinnen genom katekesen. Överheten uppfattades utan undantag som monarken. Utan någon skolplikt lärde sig finska undersåtarna allt det väsentliga om samhällets struktur och maktförhållanden från katekesen, vilket också förblev den enda samhällseliga skolningen för de flesta finska undersåtar. Under gudstjänsterna bad församlingarna för kejsaren och kejsarfamiljen. Ännu under början av 1900-talet inkluderade den allmänna kyrkobönen meningar där man bad om guds välsignelse och skydd för överheten, speciellt kejsaren, kejsarinnan och tronarvingen samt den övriga kejserliga familjen. Likaså bad man för beskydd för den lagliga regeringsformen och att gud skulle styra undersåtarna till laglydighet och lydnad mot överheten.²⁴²

Allmänhetens intresse för kejsaren manifesterade sig i pressen sätt att noggrant rapportera om kejsarnas besök till Finland.²⁴³ Under åren 1850–1880 besökte Nikolaj I storfurstendömet en gång, år

²⁴¹ Se till exempel *Helsingfors Dagblad* 29.10.1877. Jussila 2007, 99.

²⁴² Huttunen 2010, 91–92, 94–95.

²⁴³ Se till exempel *Finlands Allmänna Tidning* 31.7.1863; *Helsingfors Dagblad* 15.7.1876, 16.7.1876, 19.7.1876; *Helsingfors Tidningar* 18.3.1854; *Suometar* 24.3.1854,

1854. Hans son, kejsare Alexander II besökte Finland åren 1856, 1863 och 1876. Under besöken år 1856 och 1876 nämnde pressen hur Finska gardet stod som kejsarens hedersvakter.²⁴⁴ Också året 1863 mötte gardet kejsaren, men då på ett militärläger på orten Parola nära Tavastehus.²⁴⁵ År 1856 var gardet stationerat i Nykyrka på Karelska näset på grund av sjukdomsepidemierna som drabbat soldaterna under Krimkriget och deltog därav inte i festligheterna kring kejsarens ankomst till Finland.²⁴⁶ Dock hade gardet fler möten med kejsarna bland annat under militärlägren vid Krasnoje Selo, vid fronten eller då gardisterna befann sig i Ryssland under andra omständigheter. Pressens beskrivningar av dessa möten är av mer intresse för avhandlingen för de berättar om hur pressen skildrade kejsaren och hans familj som personer och hur man ville beskriva de personliga mötena mellan dem och gardisterna.

I de allra varmaste beskrivningarna om relationen mellan kejsaren och de finska undersåtarna jämfördes kejsaren till en far. Till exempel under gardets vistelse i Peterhof 1854 beskrev *Helsingfors Tidningar* hur kejsaren dagligen gick bland sina finska soldater som en huld far med sina barn.²⁴⁷ Även *Suometar* liknade Alexander II till Finlands fader då han deltog i firandet av gardets årsdag 1863.²⁴⁸ Retoriken är i enhetlighet med den nationalistiska retoriken som beskrevs i kapitel 3.1 där de finska undersåtarna jämförs till en familj med en god far, som i dessa texter personifieras i kejsaren, som familjens överhuvud.

Källmaterialet inkluderar även ett antal historier om möten mellan kejsaren och gardister där man vill ge en bild av en vänlig och huld person som bryr sig om sina soldater. Bland annat skrev *Uusi Suometar* om en händelse där kejsaren hade besökt militärernas läger efter slaget i Gorni Dbnik under rysk-turkiska kriget 1877–1878 och då hört finska soldaterna sjunga i ett tält. Enligt tidningen hade kejsaren stigit in i tältet och då soldaterna hade slutat sjunga vid kejsarens åsyn hade monarken bett soldaterna fortsätta. Efter sången hade kejsaren bekymrat sig över hur tunna täcken soldaterna hade och efter att kejsaren hade lämnat sällskapet lär soldaterna ha fått fyra nya tjocka tecken.²⁴⁹ Efter kriget rapporterade pressen också om hur kejsaren och övriga medlemmar av kejsarfamiljen hade bekymrat sig över eller tackat skadade gardister och gett dem pengar och gåvor.²⁵⁰ Likande berättelser

²⁴⁴ Se till exempel *Finlands Allmänna Tidning* 15.7.1876; *Helsingfors Dagblad* 14.7.1876; *Helsingfors Tidningar* 18.3.1854; *Uusi Suometar* 14.7.1876.

²⁴⁵ Se till exempel *Finlands Allmänna Tidning* 31.7.1863; *Helsingfors Tidningar* 31.7.1863.

²⁴⁶ Ekman 2006, 210–214.

²⁴⁷ *Helsingfors Tidningar* 31.5.1854.

²⁴⁸ *Suometar* 22.9.1863.

²⁴⁹ *Uusi Suometar* 23.11.1877.

²⁵⁰ Se till exempel *Finlands Allmänna Tidning* 4.1.1878; *Helsingfors Dagblad* 4.1.1878, 25.5.1878, 11.7.1878; *Uusi Suometar* 1.3.1878, 26.4.1878, 7.6.1878.

byggde på uppfattningen om den populära kejsaren men också på tanken av att gardet hade en speciell relation till kejsarfamiljen.

Trots att censuren också påverkade hur kejsaren porträtterades i pressen har tidigare forskning också visat att kejsarna, fram till förryskningsperioderna, var rätt omtyckta i Finland.²⁵¹ Att de samtliga tidningarna beskrev Alexander II i positiva ordalag kan också förklaras genom att sympatin för honom i Finland härstammade från ett brett politiskt fält då liberalerna tackade honom för de regelbundna lantdagarna och parlamentarismen, fennomanerna för språkreskriptet medan resten av undersåtarna fick under hans regeringstid åtnjuta av en ekonomisk, kulturell och samhällelig utveckling som formade Finland som nation. Alexander II popularitet varade under hela hans regeringstid och till och med efter hans död 1881.²⁵²

²⁵¹ Mylly 2002, 186–198.

²⁵² Klinge 1996, 286; Turpeinen 2004, 18.

6. Avslutning

Då Teuvo Laitila år 2006 recenserade Torsten Ekmans bok ställde han i rubriken frågan: Krigsmakten som symbol för det nationella identitetsbygget? Min förhoppning är att denna pro gradu avhandling i någon mån har kunnat besvara den frågan och att den påvisat att Finska gardet under åren 1850-1880 uppfattades av den finska pressen som en nationell symbol. Syftet med denna avhandling var att granska hur det Finska gardet beskrevs i pressen och hur gardet förknippades med det nationalistiska tänkandet samt granska i vilken mån gardet används som en finsk symbol av pressen. I avhandlingen granskades även hur pressen framhävde gardisternas finshet och hur gardets förhållande till Ryssland och kejsaren tolkades av pressen.

Alla granskade tidningar; *Finlands Allmänna Tidning*, *Helsingfors Dagblad*, *Helsingfors Tidningar*, *Papperslyktan*, *Suometar* och *Uusi Suometar*, uttryckte i någon mån nationalistiska tankar då de skrev om Finska gardet. Över de tre decennierna som avhandlingen behandlar sker inga större förändringar i pressens retorik. Dock blir de nationalistiska tankarna mer tydliga och går lättare att skilja från mer patriotiska uttryck mot slutet av den studerade perioden. De senare beskrivningarna innehåller mer separatistiska tankar om bland annat ett mer självständigt försvar för Finland. Likaså blir språket i högre grad ett fokus och kristalliseras i och med värnpliktsdebatten i det fennomanska språkröret i kravet på att kommandospråket för den värnpliktiga armén borde vara finska. I detta avseende blev även fennomanernas mer språkbaserade och etniska nationalism också synligt i källmaterialet. För övrigt innehöll värnpliktsdebatterna få antydningar till Finska gardet.

Pressens likartade beskrivningar av Finska gardet kan förklaras med att de nationalistiska tankarna anammades av en bred front av det politiska fältet och det stora meningsskillnaderna egentligen handlade snarare om hur Finlands sak skulle föras fram på bästa möjliga sätt. Då Finska gardet i sig, inte var en stor orsak till någon politisk debatt syns inte heller stora skillnader i hur pressen rapporterade om gardet som långt godtogs som en finsk armé som ansågs bringa berömmelse åt samtliga finska undersåtar. Av tidningarna förekom i *Papperslyktan* minst nationalistisk retorik när tidningen skrev om Finska gardet vilket kan förklaras med att tidningen utkom en kort tid, under en period som inte var speciellt händelserik för Finska gardet och därav nämns gardet sällan i tidningen och ofta i, för frågeställningen, irrelevanta sammanhang.

Trots en hel del tydliga anspelningarna på nationellt tänkande i pressen orsakade mängden sökresultat ändå en viss metodisk utmaning för forskningen. En stor del av sökresultaten och tidningarnas artiklar där Finska gardet nämndes utgörs av artiklar om gardisternas vardagsliv i kasernen i Helsingfors. Bland annat inkluderade träffarna annonseringar på gudstjänster som ordnades i gardets kyrka varje

vecka, reklamer på musikkårens konserter i Brunnsparken, lediga tjänster eller till och med annonser på gardisternas borttappade paraplyer. Trots detta inkluderade en stor mängd av artiklarna spår på nationalismens manifestering i vardagen och till exempel granskningen över musikkårens roll som förmedlare av nationella symboler gav avhandlingen en dimension som eventuellt kunde ha fallit bort ifall jag valt att använda endast urval av pressklipp på förhandsbestämda händelser. Likaså inkluderade de mer vardagliga beskrivningarna intressanta spår av de samhälleliga debatter som pågick i Finland under 1800-talet samtidigt med nationalismens spridning.

Samtliga studerade tidningar använde sig av banal nationalism. Tidningarna inbjöd läsarna till att känna en samhörighet med gardet genom att använda genitiv som syftade på gardets anknytning till Finland och den finska gemenskapen. Därtill beskrev tidningarna även hur gardet skulle agera för Finland och landets ära. Flera av tidningarna använde också uttryck där relationen mellan gardet och det finska folket jämfördes till ett släktskapsband. Genom liknande formuleringar upprätthöll pressen tanken om att en gemenskap varade mellan de finska undersåtarna i enlighet med Andersons koncept om föreställda gemenskaper. Finska gardet beskrevs inte enbart som en del av gemenskapen men framfördes även som en nationell symbol, en representant för hela det finska folket, som skulle föra berömmelse med sig för Finland. Utöver påminnelserna om nationstillhörighet använde pressen sig också av mer tydligt nationalistiskt språkbruk speciellt mot slutet av 1870-talet. Starkast syntes liknade språkbruk under krigstid, då gardet deltog i Krimkriget och rysk-turkiska kriget. Speciellt under det senare nämna kriget framhävde pressen hur hela det finska folket skulle följa med kriget medan den finska bataljonen kämpade för Finlands ära.

Trots att nationalistisk retorik gjorde sig gällande i samtliga tidningar gjorde de finskspråkiga fennomanska tidningarna en skillnad mellan folket och det högre samhällsiktet som inte förekom i de övriga tidningarna. De finskspråkiga fennomanska tidningar kritiserade bland annat manskapets behandling när de enligt dem skett orätta mot dem. Sammanfattningsvis kan man säga att gardet uppfattades i pressen rätt homogent som en nationell symbol men att man ändå i källmaterialet kan se en del spår av de större debatterna som ägde rum mellan de politiska grupperingarna under 1800-talet. Utöver att gardet porträtterades som en nationell symbol så hade gardets musikkår också en funktion som förmedlare av de nationellt viktiga sångerna, som kan ses som symboler för nationen, till en bredare publik. Musikkårens repertoar bevakades även av pressen som diskuterade sångvalen och uppträdandena.

Utöver att pressen beskrev Finska gardet som en del av den finska gemenskapen innehöll källmaterialet även rikligt med beskrivningar på hurdan den finska gemenskapen var och hur de finska gardisterna passade in i den nationella berättelsen. Dessa beskrivningar gjorde sig speciellt

gällande under gardets avfärdsfester 1854 och 1877. Pressens beskrivningar går ihop med tidens strävanden av att konstruera en egen historia åt det finska folket. I pressen målade man upp bilden av det finska folket som ett krigarfolk som hade utmärkt sig speciellt under det trettioåriga kriget. Vid gardets avfärder jämförde tidningarna bataljonens soldater till hackapeliter men också till mer odefinierade modiga förfäder och talade för att gardisterna skulle leva upp till de tidigare finska krigarnas namn. I rapporteringen blir det tydligt att historien användes retoriskt i pressen som en förebild för gardisterna. Pressen retorik kan på flera plan speglas mot Smiths karakteriseringar av en *ethnie*, delvis för att pressen åsyftade till den gemensamma historien och hjältarna då de beskrev gardisterna men framförallt framhävde de samtliga tidningarna gardets koppling till det gemensamma hemlandet och känslan av solidaritet som man ansåg att existerade bland den finska befolkningen.

Speciellt under och efter gardets deltagande i rysk-turkiska kriget ville man i pressen framföra att deltagandet hade en historisk betydelse och skulle även ihågkommas av eftervärlden. Detta förverkligades också till en del av samtiden då det efter gardets deltagande i rysk-turkiska kriget bland annat marknadsfördes olika produkter i den finska pressen som kunde förknippas med gardets deltagande i kriget. Detta visar att samtiden till en del lyckades skapa en historisk tradition kring gardets deltagande i kriget, trots att den inte överlevt till våra dagar som en av Finlands betydande historiska händelser.

Trots att gardet var en del av den ryska armén så framhävde pressen i många fall gardisternas finskhet. Delvis gjorde man det genom nationalkarakteriseringar som gällde hela den finska befolkningen men därtill gjorde man det genom att upprätthålla en homogen bild av den finska soldaten. Pressen hade inte skapat bilden utan den byggde på tidigare skildringar på finska soldater. Speciellt betydelsefull verkar Runebergs beskrivning på den uppoffrande soldaten som led för sitt fosterland ha varit för pressen som gärna berömde gardisterna för deras förmåga att lida eller dö för Finland. En annan nationalkarakterisering som användes gällande gardisterna var deras plikttrogenhet som ofta åsyftade till en lojalitet mot den ryska kejsaren.

I forskningen framgår det att det i pressens rapportering om Finska gardet förekom en intressant skillnad mellan beskrivningarna på gardets relation till Ryssland och dess statsöverhuvud, kejsaren. Gardets relation till de ryska kejsarna framhävdes ofta och det syns även att pressen till någon mån ville se kejsarens och Finska gardets relation som unik. I beskrivningarna över gardisternas möten med kejsarna beskriver man också gärna kejsaren som en omtänksam person som ville ta hand om sitt garde. Vissa tidningar går till och med så långt att de liknar förhållandet mellan gardisterna och kejsaren till ett fader-son-förhållande.

Dock beskrivs inte jämförelser mellan Finska gardet och de ryska motsvarigheterna i lika varma ordalag. Då gardet jämfördes till sina ryska motsvarigheter var det alltid Finska gardets ypperlighet som betonades, framom de ryska truppernas, till och med till sådan grad att tidningarna publicerade artiklar om Finska gardets bragder som inte baserade sig på verkliga händelser, och korrigerades senare enbart av *Helsingfors Dagblad*. Detta kan förklaras med att Ryssland i sig, bortsett från kejsaren, ändå i Finland uppfattades som något mer främmande och reaktionärt. En del av tidningarna ansåg det även som problematiskt att gardets kommandospråk var ryska.

Det kan hända att jämförelserna är slumpartade och endast råkade vara mer negativa men det bör anmärkas att man omöjligtvis kan hitta några tydligare negativa skildringar på Ryssland eller de ryska kejsarna på grund av källmaterialets offentliga natur och dylika sentiment kan snarare hittas i privata anteckningar som i dagböcker eller brev. Därtill kan det hända att gardets relation till Ryssland behandlades i mindre ordalag då gardet ändå i vardagen var baserad långt från sina ryska motparter och de finska kontakterna till den ryska armén gick genom den finska enheten och därav skildrade inte den finska pressen alltför ofta gardets roll i den ryska armén. Det är också möjligt att det var lättare att skildra gardets relation till kejsaren i sammanhang där man ville lyfta fram gardets nationella betydelse. Kejsaren godtogs som nationens huvudman och därav kunde man parallellt känna stolthet över gardets roll som kejsarens livgarde och som en nationell armé som kämpade för Finland. Genom att lyfta fram lojaliteten till kejsaren kunde man framhäva Finlands och Rysslands relation som en personunion och således ta avstånd till det övriga ryska riket.

Ur det studerade tidningsmaterialet framgår det tydligt att Finska gardet i pressen målades upp som en finsk nationell symbol under den studerade perioden. Skribenterna använde också tydligt retoriska grepp som influerats av det nationella tänkandet som gjorde entré i den politiska diskursen i storfurstendömet under medlet av 1800-talet. Det är möjligt att diskutera i vilken mån pressen influerades av en mer patriotisk läggning och när retoriken anspelade mer politiska och nationalistiska strävanden. Det tär sig dock tämligen tydligt att pressens skribenter var bekanta med de nationalistiska tankarna och använde sig av dem i en mer eller mindre aktiv grad. Genom pressens rapportering förmedlades bilden av Finska gardet som en nationell symbol inom ramarna av ett nationalistiskt tankemönster och strävandet var att påverka läsarna och få dem att godta denna syn. Tidens journalister hörde till intelligentsian som i Finland bidrog till att förmedla de nationalistiska tankarna vidare till folket och flera av tidningarna hade dessutom en folkbildande agenda.

Därtill hade många av krafterna bakom tidningarna även uttalat politiska motiveringar. Politiken under 1800-talet var ofta bunden till de stora nationalistiska frågorna som gällde bland annat språket och förhållandet till Ryssland. Också inom folkbildningen ville man framförallt bekanta folket med

den finska historien och kulturen. Den retorik som förekom i pressen i beskrivningarna av Finska gardet som en nationalistisk symbol är även direkt jämförbar med den övriga nationalistiska retoriken som studerats i tidigare forskning. Det uppkom således inte några säregna sätt att beskriva Finska gardet utan man använde likadant språk som användes för att beskriva resten av det finska folket och finska soldater. I stället framhävde man skarpskyttarnas förträfflighet och presenterade dem som samtidens hjältar.

I beskrivningarna av Livgardets 3:e finska skarpskyttbataljon i pressen 1850–1880 kan man dra en parallell till dagens Finland där det finska ishockeylaget framförs som det bästa av sitt slag och hur det förväntas att alla i samhället följer med den stora guldmatchen. Efter vinsten skriver pressen om den nyaste boken som utkommit om Lejonen och marknadsför att man kan köpa en Mörkö-drink, utan att glömma att tidningen på sidan innan noggrant beskrivit hur Finlands president efter vinsten gratulerat sina finska spelare.

Källor

Tidningar

Finlands Allmänna Tidning 1850–1880

Helsingfors Dagblad 1861–1880

Helsingfors Tidningar 1850–1866

Hufvudstadsbladet 1869

Papperslyktan 1858–1861

Suometar 1850–1866

Uusi Suometar 1869–1880

Tryckta källor

Topelius 2017 (1875)

Z. Topelius, *Zacharias Topelius Skrifter XVII Naturens Bok och Boken om Vårt Land*, Helsingfors 2017.

Internet-källor

Nationalbiblioteket 2001

DIGI – Nationalbibliotekets digitala samlingar.

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/?language=sv>.

Senast sedd 4.5.2020.

Bilder

Pärmbild: ”Kaartilaisten kotiintulo”, *Suomen kuvalehti* 1.6.1878.

Litteratur

- Ahonen 2018 S. Ahonen, ”Kansalliset myytit katoavana historiakulttuurina”, *Ennen ja nyt* 2 (2018), <http://www.ennenjanyt.net/2018/09/kansalliset-myytit-katoavana-historiakulttuurina/>, senast sedd 15.11.2019.
- Anderson 2005 (1992) B. Anderson, *Den föreställda gemenskapen: reflexioner kring nationalismens ursprung och spridning*, översättning från engelska, Göteborg & Daidalos 2005 (1992).
- Billig 1995 M. Billig, *Banal Nationalism*, London 1995.
- Bohlman 2010 P. Bohlman, *The Music of European Nationalism. Cultural Identity and Modern History*, Santa Barbara 2010.
- Ekman 2006 T. Ekman, *Finska gardet 1812–1905*, Helsingfors 2006.
- Engman 2000 M. Engman, ”Historikernas folk”, D. Fewster (red.), *Folket. Studier i olika vetenskapers syn på begreppet folk*, Helsingfors 2000, 31–46.
- Fewster 2006 D. Fewster, *Visions of Past Glory: Nationalism and the Construction of Early Finnish History*, Helsinki 2006.
- Forsgård 2000 N. E. Forsgård, ”Topelius och folket”, D. Fewster (red.), *Folket. Studier i olika vetenskapers syn på begreppet folk*, Helsingfors 2000, 81–89.
- Forsgård 2002 N. E. Forsgård, ”En nationell strategi?”, *Historisk tidskrift* 2 (2002), 208–219.
- Gripenberg 1905 G. A. Gripenberg, *Lifgardets 3. finska skarpskyttebataljon 1812–1905. Ett minnesblad*, Helsingfors 1905.
- Hanski 2005 J. Hanski, ”Lagerborg, Robert (1835–1882)”, *Kansallisbiografia*-webbpublikation, *Studia Biographica* 4, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 1997–, <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/6178>, senast sedd 1.11.2018.

- Huttunen 2010 N. Huttunen, *Raamatullinen sota Raamatun käyttö ja vaikutus vuoden 1918 sisällissodan tulkinnoissa*, Helsinki 2010.
- Jalonen 2009 J. Jalonen, "The Battles of the Finnish Guard in Mazovia, 1831", *The Journal of Slavic Military Studies* 22 (2009), 281–300.
- Jalonen 2015 J. Jalonen, *On Behalf of the Emperor, on Behalf of the Fatherland. Finnish Officers and Soldiers of the Russian Imperial Life-Guard on the Battlefields of Poland, 1831*, Leiden 2015.
- Jokinen 2019 A. Jokinen, *Isänmaan miehet. Maskuliinisuus, kansakunta ja väkivalta suomalaisessa sotakirjallisuudessa*, M. Soikkeli & V. Kivimäki (red.), Tampere 2019.
- Jussila 1983 O. Jussila, *Venäläinen Suomi*, Porvoo 1983.
- Jussila 2000 O. Jussila, "Finland som storfurstendöme 1809–1917". O. Jussila, S. Hentilä & J. Nevakivi, *Finlands politiska historia 1809–1999*, översättning från finska, Esbo 2000, 11–116.
- Jussila 2004 O. Jussila, *Suomen suuriruhtinaskunta 1809–1917*, Helsinki 2004.
- Jussila 2007 O. Jussila, *Suomen historian suuret myytit*, Helsinki 2007.
- Karkama 2001 P. Karkama, *Kansakunnan asialla. Elias Lönnrot ja ajan aatteet*, Helsinki 2001.
- Klinge 1967 M. Klinge, *Kansalaismielen synty. Suomen ylioppilaiden aatteet ja järjestäytyminen ilmentämässä yleisen mielipiteen ja kansalaistietoisuuden kehittymistä v. 1853-1871*, Helsinki 1967.
- Klinge 1975 M. Klinge, *Bernadotten ja Leninin välissä*, Helsinki 1975.
- Klinge 1988 M. Klinge, *Från lojalism till rysshät*, översättning från finska, Helsingfors 1988.

- Klinge 1990 M. Klinge, *Let us be Finns. Essays on History*, översättning från finska, Helsinki 1990.
- Klinge 1996 M. Klinge, *Finlands historia 3. Kejsartiden*, Esbo 1996.
- Klinge 1997 M. Klinge, *Krig, kvinnor, konst*, Esbo 1997.
- Klinge 1999 M. Klinge, ”Suomi-myytti”, M. Löytönen & L. Kolbe (red.), *Suomi. Maa, kansa ja kulttuurit*, 1999 Helsinki, 88–97.
- Klinge 2009 M. Klinge ”Topelius, Zacharias (1818–1898) Författare, redaktör, professor” *Biografiskt lexikon för Finland 2 Ryska tiden* 2009, <http://www.blf.fi/artikel.php?id=2854>, senast sedd 27.4.2020.
- Klinge 2010 M. Klinge, *Suomalainen ja eurooppalainen menneisyys. Historiankirjoitus ja historiakulttuuri keisariaikana*, Helsinki 2010.
- Klinge 2018 (1997) M. Klinge, ”Topelius, Zachris (1818–1898)”, *Kansallisbiografia*-webbpublikation, *Studia Biographica* 4, *Suomalaisen Kirjallisuuden Seura*, Helsinki 1997–, <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/2854>, senast sedd 6.11.2018.
- Knif 1980 H. Knif, *Utrikeskorrespondens efter liberalismens genombrott i Finland. En studie av utrikeskorrespondensen i Helsingfors Dagblad, Åbo Underrättelser och Wasabladet åren 1864, 1870 och 1876*, Åbo 1980.
- Laitila 2001 T. Laitila, *Soldier, Structure and the Other. Social Relations and Cultural Categorisation in the Memoirs of Finnish Guardsmen Taking Part in the Russo-Turkish war, 1877–1878*, Helsinki 2001.
- Laitila 2003 T. Laitila, *The Finnish Guard in the Balkans. Heroism, Imperial Loyalty and Finnishness in the Russo-Turkish War of 1877–1878 as Recollected in the Memoirs of Finnish Guardsmen*, Helsinki 2003.

- Laitila 2006 T. Laitila, "Krigsmakten som symbol för det nationella identitetsbygget?", *Historisk Tidskrift för Finland* 4 (2006), 487–489.
- Laitinen 2006 K. Laitinen, "Polén, Rietrikki (1823 - 1884)", *Kansallisbiografia*-webbpublikation, Studia Biographica 4, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 1997–, <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/2933>, senast sedd 9.11.2018.
- Landgrén 1988a L-F. Landgrén, "Kieli ja aate - politisoituva sanomalehdistö 1860–1889", P. Tommila (red.), *Suomen lehdistön historia 1. Sanomalehdistön vaiheet vuoteen 1905*, Kuopio 1988, 267–420.
- Landgrén 1988b L-F. Landgrén, "Helsingfors Dagblad", P. Tommila (red.), *Suomen lehdistön historia 5. Hakuteos Aamulehti - Kotka Nyheter. Sanoma- ja paikallislehdistö 1771–1985*, Kuopio 1988, 121–123.
- Landgrén et al. 1988 L-F. Landgrén, P. Leino-Kaukiainen, T. Nygård & R. Salokangas, "Uusi Suometar", P. Tommila (red.) *Suomen lehdistön historia 7. Hakuteos Savonlinna – Övermarks Tidning. Sanoma- ja paikallislehdistö 1771–1985*, Kuopio 1988, 201–204.
- Lappalainen 2001 (2005) S. Lappalainen, "Pacius, Fredrik (1809 - 1891)", *Kansallisbiografia*-webbpublikation, Studia Biographica 4, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 1997–, <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/1441>, senast sedd 13.11.2019.
- Leino-Kaukiainen 2005 P. Leino-Kaukiainen, *Tuntematon sotilas Turkin sodassa*, Helsinki 2005.
- Leerssen 2006 J. Leerssen, *National Thought in Europe a Cultural History*, Amsterdam 2006.

- Liikanen 2005 I. Liikanen, ”Kansallinen yhtenäisyys ja kansanvalta – suomalainen nationalismi”, J. Pakkasvirta & P. Saukkonen (red.), *Nationalismit*, Helsinki 2005, 222–245.
- Lönnqvist 2006 B. Lönnqvist, ”Schauman, August (1826–1896)” *Kansallisbiografia*-webbpublikation, Studia Biographica 4, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 1997–, <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/3621>, senast sedd 27.10.2018.
- Marjomaa 2000 R. Marjomaa, ”Ramsay, Anders Edvard (1799 - 1877)” *Kansallisbiografia*-webbpublikation. Studia Biographica 4, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 1997–, <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/6339>, senast sedd 4.11.2019.
- Meinander 2010 H. Meinander, *Finlands historia. Linjer, strukturer, vändpunkter*, Helsingfors 2010.
- Mylly 2002 J. Mylly, *Kansallinen projekti: historiankirjoitus ja politiikka autonomisessa Suomessa*, Turku 2002.
- Ollilla 2014 A. Ollilla, ”Suurmiesjuhlat 1800-luvun lopussa”, *Ennen ja nyt* 2 (2014), <http://www.ennenjanyt.net/2014/06/suurmiesjuhlat-1800-luvun-lopussa/>, senast sedd 13.11.2019.
- Outinen 2008 J. Outinen, ”Negotiating Others. The image of the Turk in the Finnish Soldiers’ War Memoirs of the Russo-Turkish War in 1877–1878”, K. Alenius, O. K. Fält & M. Mertaniemi (red.), *Imagology and cross-cultural encounters in history*. Rovaniemi 2008, 193–201.
- Outinen 2016 J. Outinen, ”What went Wrong in the Stories of Otherness? Finnish Soldiers of the Russo-Turkish War on the Road to Crushing Political Borders and Crossing Cultural Barriers, 1877–1878”, *Ennen ja nyt* 1 (2016), <http://www.ennenjanyt.net/2016/02/what-went-wrong-in->

- the-stories-of-otherness-finnish-soldiers-of-the-russo-turkish-war-on-the-road-to-crushing-political-borders-and-crossing-cultural-barriers-1877-1878/, senast sedd 16.1.2018.
- Pakkasvirta & Saukkonen 2005 J. Pakkasvirta & P. Saukkonen, ”Nationalismi ennen ja nyt”, J. Pakkasvirta & P. Saukkonen (red.), *Nationalismit*, Helsinki 2005, 13–45.
- Petterson 2013 T. Petterson, *”Skall olyckan drabba också vårt land?” Bevakningen av rysk-turkiska kriget 1877–78 i Helsingfors Dagblad och Uusi Suometar*, avhandling pro gradu i historia, Helsingfors universitet.
- Remy 2005 J. Remy, ”Onko modernisaatio vai etnisyys kansakuntien perusta”, J. Pakkasvirta & P. Saukkonen (red.), *Nationalismit*, Helsinki 2005, 48–69.
- Sainio 2000 V. Sainio, ”Yrjö-Koskinen, Georg Zacharias (1830–1903)”, *Kansallisbiografia*-webbpublikation, Studia Biographica 4, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 1997–, <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/3696>, senast sedd 12.11.2018
- Saukkonen 2005 P. Saukkonen, ”Kansallinen identiteetti”, J. Pakkasvirta & P. Saukkonen (red.), *Nationalismit*, Helsinki 2005, 90–105.
- Saukkonen 2007 P. Saukkonen, ”Finns”, M. Beller & J. Leerssen (red.), *Imagology. The Cultural Construction and Literary Representation of National Characters. A Critical Survey*, Amsterdam 2007, 151–153.
- Screen 1976 J. E. O. Screen, *The entry of Finnish officers into Russian military service 1809–1917*, London 1976.
- Screen 1996 J. E. O. Screen, *The Finnish army, 1881–1901. Training the rifle battalions*, Helsinki 1996.
- Smith 1986 A. Smith, *The Ethnic Origins of Nations*, Oxford 1986.

- Smith 1998 A. Smith, *Nationalism and modernism. A critical survey of recent theories of nations and nationalism*, London & New York 1998.
- Snellman 2007 A. Snellman, ”Suomalainen aatelisunivormu”, *Gentes Finlandiae* X, (2007), 3–35.
- Tommila 1963 P. Tommila, *Suomen lehdistön levikki ennen vuotta 1860*, Porvoo 1963.
- Tommila 1988a P. Tommila, ”Yhdestä lehdestä sanomalehdistöksi 1809–1858”, P. Tommila (red.), *Suomen lehdistön historia 1. Sanomalehdistön vaiheet vuoteen 1905*, Kuopio 1988, 77–265.
- Tommila 1988b P. Tommila, ”Helsingfors Tidningar”, P. Tommila (red.), *Suomen lehdistön historia 5. Hakuteos Aamulehti - Kotka Nyheter. Sanoma- ja paikallislehdistö 1771–1985*, Kuopio 1988, 127–128.
- Tommila 1988c P. Tommila, ”Suomalainen Virallinen Lehti”, P. Tommila (red.) *Suomen lehdistön historia 7. Hakuteos Savonlinna - Övermarks Tidning. Sanoma- ja paikallislehdistö 1771–1985*, Kuopio 1988, 43–45.
- Tommila & Landgrén 1988 P. Tommila & L. Landgrén, ”Suometar”, P. Tommila (red.), *Suomen lehdistön historia 7. Hakuteos Savonlinna - Övermarks Tidning. Sanoma- ja paikallislehdistö 1771–1985*. Kuopio 1988, 69–71.
- Tommila & Salokangas 2000 P. Tommila & R. Salokangas, *Tidningar för alla. Den finländska pressens historia*, översättning från finska, Stockholm 2000.
- Turpeinen 2004 O. Turpeinen, *Suuriruhtinaan Suomi 5. Vapauttajasta sortajaan. Aleksanteri II:n, Aleksanteri III:n ja Nikolai II:n aika*, Helsinki 2004.

- Vihavainen 2004 T. Vihavainen, ”Suomen suurruhtinaskunta – osa valtakuntaa, mutta ei Venäjää”, T. Vihavainen (toim.), *Venäjän kahdet kasvot: Venäjä-kuva suomalaisen identiteetin rakennuskivenä*, Helsinki 2004, 17–33.
- Vuorinen 2005 M. Vuorinen, ”Herrat, hurrit ja ryssän kätyrit – suomalaisuuden vastakuvia”, J. Pakkasvirta & P. Saukkonen (red.), *Nationalismit*, Helsinki 2005, 246–264.
- Wolff 2019 C. Wolff, ”Poliittisten laulujen lainattu historia” blogginlägg 4.4.2019, *Lastuja Suomen historiasta. Turun yliopiston Suomen historian oppiaineen blogi*, <https://blogit.utu.fi/suomenhistoria/poliittisten-laulujen-lainattu-historia/>, senast sedd 7.5.2020.

Bilaga

Z. Topelius, *Till Lifgardes Finska Skarpskyttebataljonen*, 1854.

Re'n uppå tidens mörka vågor
Den nya stormens ande går,
Och Österlanden stå i lågor,
Och bäfvande Europa står.
Den tid, som ur kanonens sköts
Skall blixtra fram, vet ingen än;
Dock Må vi bida tryggt dess möte
Som redlige, som tappre män.

Det var vår sed, att aldrig svika,
Vår furste och vårt fosterland;
Vi kunde falla, men ej vika
Från ärans och från pligtens band.
Vi stodo fast, i slutna leder,
På Lützens blodbestänkta mark;
Vi kunna stupa än med heder,
För Finland och för vår Monark.

Män af vårt folk! Män af vår kära,
Vår dyra finska fosterjord!
Gån ut med seger! Gån med ära,
Ehvad till söder eller nord!
Hvart hjerta uti våra dalar
Skall fråga ryktet om er färd;
Ty det är Finland, som betalar
Sin hedersskuld med edra svärd.

Välan, till afsked för oss alla
Sitt hjerteblod må drufvan ge!
Klang för de tappre män som falla!

Och klang för dem vi återse!
Få eller många ... segerrika
Välkomne se´n till hemmets strand!
Det **Finska Gardet** skall ej svika
Sin ära och sitt fosterland!